

Borgå stads plan för småbarnspedagogik 1.8.2026

PORVOO BORGÅ

Namn	Borgå stads plan för småbarnspedagogik 1.8.2026
Kommun	Borgå
Träder i kraft	19.5.2026
Pdf skapad	10.6.2026

Innehållsförteckning

1. Grunderna för planen för småbarnspedagogik och planering av småbarnspedagogik som preciserar grunderna.	1
1.1. Grunderna för planen för småbarnspedagogik.	2
1.2. Planering av småbarnspedagogik på lokal nivå.	2
1.3. Barnets plan för småbarnspedagogik.	4
1.3.1. Barnet börjar inom småbarnspedagogik.	6
1.3.2. Utarbetande och utvärdering av barnets plan.	7
2. Småbarnspedagogikens uppdrag och allmänna mål.	9
2.1. Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken.	9
2.2. Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken.	12
2.3. Småbarnspedagogiken som en del av barnets uppväxt och lärtig.	15
2.4. Värdegrunden.	16
2.5. Synen på lärande.	19
2.6. Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård.	20
2.7. Mångsidig kompetens.	20
2.7.1. Förmåga att tänka och lära sig (001).	21
2.7.2. Kulturell och kommunikativ kompetens (002).	21
2.7.3. Vardagskompetens (003).	22
2.7.4. Multilitteracitet (004).	22
2.7.5. Digital kompetens (005).	22
2.7.6. Förmåga att delta och påverka (006).	23
3. Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken.	24
3.1. Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen.	26
3.1.1. En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen.	26
3.1.2. En gemenskap som uppmuntrar till lärande, lek och kommunikation.	28
3.1.3. Delaktighet, likabehandling och jämställdhet.	29
3.1.4. Kulturell mångfald och språkmedvetenhet.	32
3.1.5. Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil.	33
3.1.5.1. Stärkande av sociala färdigheter och växelverkan, skydd mot mobbning och ingripande i mobbning.	35
3.2. Lärn miljöer inom småbarnspedagogiken.	38
3.3. Samarbete inom småbarnspedagogiken.	41
3.3.1. Samarbete med vårdnadshavarna.	41
3.3.2. Samarbete med olika aktörer.	43

4. Planering och genomförande av den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken.	47
4.1. Referensram för den pedagogiska verksamheten.	47
4.2. Pedagogisk dokumentation.	49
4.3. Mångsidiga arbetssätt.	50
4.4. Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande.	52
4.5. Lärområden.	53
4.5.1. Språkens rika värld (001).	54
4.5.2. Mina många uttrycksformer (002).	57
4.5.3. Jag och vår gemenskap (003).	59
4.5.4. Jag utforskar min omgivning (004).	61
4.5.5. Jag växer, rör på mig och utvecklas (005).	64
4.6. Preciseringar gällande språk och kultur.	68
4.6.1. Småbarnspedagogik på två språk.	70
4.6.2. Stödjande av flerspråkiga barn och barn med främmande språk i Borgå.	71
5. Stöd för barnet.	74
5.1. Principer och ansvar för att ordna stöd.	74
5.1.1. Ordande och genomförande av stöd i Borgå.	76
5.2. Samarbete i samband med stöd.	76
5.2.1. Samarbete med barnet och vårdnadshavaren.	77
5.2.2. Sektorsövergripande samarbete.	77
5.2.3. Tidigarelagd läroplikt och samarbete i anknytning till den.	77
5.2.4. Samarbete under stödtiden i Borgå.	78
5.3. Genomförandet av stödet i småbarnspedagogiken.	79
5.3.1. Allmänt stöd.	81
5.3.2. Intensifierat stöd.	81
5.3.3. Särskilt stöd.	81
5.3.4. Allmänt, intensifierat och särskilt stöd i Borgå.	82
5.3.5. Stödformer.	82
5.4. Bedömning av stödet för barnet.	85
5.5. Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd.	85
5.6. Beslut om intensifierat och särskilt stöd samt stödtjänster.	88
6. Småbarnspedagogik som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning.	90
7. Utvärdering och utveckling inom småbarnspedagogiken.	91
7.1. Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten.	91
7.2. Frågor som preciseras på lokal nivå.	93

1. Grunderna för planen för småbarnspedagogik och planering av småbarnspedagogik som preciserar grunderna

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en nationell föreskrift som utfärdats av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om småbarnspedagogik¹. Småbarnspedagogiken ska planeras, genomföras, utvärderas och utvecklas i enlighet med grunderna för planen för småbarnspedagogik. Även barnets plan för småbarnspedagogik ska utarbetas enligt denna föreskrift. Beredningen av grunderna för planen för småbarnspedagogik styrs framför allt av lagen om småbarnspedagogik, som föreskriver om barnets rätt till småbarnspedagogik och om målen för småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen, som regleras av lagen om grundläggande utbildning², är en del av småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen styrs av föreskriften om grunderna för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen har utfärdat.

Småbarnspedagogiken är en del av det finländska utbildningssystemet och en viktig del av barnets uppväxt och lärtig. Syftet med småbarnspedagogiken är att stödja barnets förutsättningar för lärande och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet i enlighet med inkluderande principer³. Till dessa principer hör alla barns lika rättigheter, jämlikhet, likabehandling, icke-diskriminering, värdesättning av mångfald samt social delaktighet och gemenskap⁴. Inkludering är ett omfattande begrepp och gäller alla barn. Inkludering ska ses som en princip, en värdering och ett sätt att tänka som berör anordnandet av småbarnspedagogiken som helhet. Dessa grunder har utarbetats i enlighet med principerna om inkludering, som särskilt behandlas i samband med värdegrunden i kapitel 2, ur verksamhetskulturens synvinkel i kapitel 3 och med beaktande av stödet för barnet i kapitel 5. Vårdnadshavarna bär det primära ansvaret för sina barns fostran. Småbarnspedagogiken stöder och kompletterar hemmens fostrande uppdrag och bidrar till barnens utveckling, lärande och välbefinnande.

Styrsystemet för småbarnspedagogiken ska garantera utbildningsmässig jämlikhet och kvalitet samt skapa likvärdiga förutsättningar för en helhetsmässig uppväxt, utveckling och lärande för de barn som deltar i småbarnspedagogiken. Styrsystemets författningsgrund består av lagen och förordningen om småbarnspedagogik, statsrådets förordningar och grunderna för planen för småbarnspedagogik. Syftet med revideringen av styrsystemet är att småbarnspedagogiken bättre ska kunna ta hänsyn till förändringarna i omvärlden och stärka småbarnspedagogikens uppdrag att bygga en hållbar framtid.

Utgångspunkten för grunderna för planen för småbarnspedagogik har varit förändringar i barnens uppväxtmiljö och i verksamhetsmiljön inom småbarnspedagogiken. Dessutom har förändringar i lagstiftningen beaktats. Grunderna har beretts i samarbete med olika intressentgrupper och utgående från de senaste resultaten av forskning och utvecklingsarbete.

Småbarnspedagogik är en målinriktad verksamhet och den ska planeras lokalt. Planeringen på lokal nivå ska genomföras i enlighet med grunderna för planen för småbarnspedagogik. Grunderna för planen för småbarnspedagogik⁵ föreskriver om anordnandet av småbarnspedagogik samt om pedagogiska mål för den pedagogiska verksamheten samt om innehållet i barnets plan för småbarnspedagogik.

1 Lag om småbarnspedagogik (540/2018)

2 Lag om grundläggande utbildning (628/1998) och förordning om grundläggande utbildning (852/1998)

3 Lag om småbarnspedagogik 3 §

4 RP 148/2021 rd: Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om småbarnspedagogik, s. 32

5 Lag om småbarnspedagogik 21 § och 23 §

1.1. Grunderna för planen för småbarnspedagogik

Grunderna för planen för småbarnspedagogik har som uppdrag att stödja och styra hur småbarnspedagogiken ordnas, genomförs och utvecklas. Grunderna för planen för småbarnspedagogik ska bidra till att verksamheten håller hög kvalitet och genomförs på lika grunder i hela landet. Med småbarnspedagogik avses en systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård och i vilken i synnerhet pedagogiken betonas⁶.

I grunderna för planen för småbarnspedagogik definieras småbarnspedagogikens centrala mål och innehåll, samarbetet mellan anordnaren av småbarnspedagogik och barnens vårdnadshavare, det sektorsövergripande samarbetet samt innehållet i barnets plan för småbarnspedagogik⁷.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en föreskrift som är juridiskt bindande för anordnarna av småbarnspedagogik och personalen inom småbarnspedagogik. Grunderna för planen för småbarnspedagogik innehåller förutom föreskrifter även text som belyser grunderna. I slutet av varje kapitel finns en förteckning över sådant som ska preciseras på lokal nivå och som styr planeringen, genomförandet, utvärderingen och utvecklingen av den småbarnspedagogiska verksamheten på lokal nivå. I grunderna för planen för småbarnspedagogik finns också hänvisningar till lagstiftningen. Avsikten med hänvisningarna är att förtydliga sambandet mellan grunderna och lagstiftningen.

I detta styrdokument används begreppet **anordnare av småbarnspedagogik** i betydelsen kommun, samkommun eller privat serviceproducent⁸, om inte annat nämns. Vårdnadshavare används i betydelsen barnets förälder eller annan vårdnadshavare. I det svenskspråkiga styrdokumentet används begreppen småbarnspedagogik och småbarnspedagogisk verksamhet synonymt och begreppet sektorsövergripande samarbete används för att förtydliga uppgifter som förutsätter samarbete över sektorsgränserna.

1.2. Planering av småbarnspedagogik på lokal nivå

I planeringen av småbarnspedagogik på lokal nivå ska bestämmelserna och innehållen i detta styrdokument beaktas. Småbarnspedagogiken ska planeras på ett sådant sätt att planeringen styr och stöder anordnandet av småbarnspedagogiken på lokal nivå. Anordnandet av småbarnspedagogik omfattar förutom planering även genomförande, utvärdering och utveckling av småbarnspedagogik. Planeringen på lokal nivå är ett strategiskt och pedagogiskt verktyg som preciserar anordnarens verksamhet och arbetet vid verksamhetsställena. Anordnaren av småbarnspedagogik kan utarbeta en lokal plan för småbarnspedagogik⁹ till stöd för anordnandet av en målinriktad småbarnspedagogik.

Planeringen på lokal nivå ska beakta lokala särdrag, olika verksamhetsformer, eventuella pedagogiska prioriteringar, barnens behov samt resultat av utvärderingar och utvecklingsarbete som gäller småbarnspedagogiken. Planering på lokal nivå kan göras i samarbete mellan flera anordnare. Planeringen på lokal nivå kan precisera de nationella grunderna, men i planeringen på lokal nivå ska de mål eller innehåll som förutsätts i lagen, förordningen eller i grunderna för planen för småbarnspedagogik iakttas.

I planeringen av småbarnspedagogik ska hänsyn tas till planer som utarbetas på lokal nivå, bland annat:

- planer och beslut som gäller småbarnspedagogik, barn och familjer
- förskoleundervisningens läroplan
- läroplanen för den grundläggande utbildningen
- eventuell läroplan för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen

6 Lag om småbarnspedagogik 2 §

7 Lag om småbarnspedagogik 21 §

8 Lag om småbarnspedagogik 1 §

9 RP 111/2024 rd

- välfärdsplan för barn och unga enligt barnskyddslagen¹⁰
- integrationsplan¹¹
- plan för likabehandling och jämställdhet¹²
- eventuell plan för hållbar utveckling och plan för att främja konst och kultur.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska se till att personalen inom småbarnspedagogiken har förutsättningar att planera, utvärdera och utveckla småbarnspedagogiken lokalt.

Vårdnadshavarna och barnen ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen, genomförandet och utvärderingen av småbarnspedagogik (läs mera om utvärdering i kapitel 7). Barnens synpunkter ska utredas och beaktas¹³ i planeringen, genomförandet, utvärderingen och utvecklingen av småbarnspedagogiken.

För att trygga barnets uppväxt och en kontinuerlig och enhetlig lärtig ges representanter för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen möjlighet att delta i planeringen och utvecklingen av småbarnspedagogiken. I samband med planeringen på lokal nivå ska man samarbeta med kommunens olika förvaltningsområden och med sakkunniga och myndigheterna som sköter uppgifter inom social- och hälsovården (kapitel 3.3).

Anordnaren av småbarnspedagogik ska se till att man i planeringen på lokal nivå beaktar småbarnspedagogik som ordnas på finska, svenska och samiska¹⁴. Vid behov beaktar anordnaren av småbarnspedagogik i planeringen även småbarnspedagogik som erbjuds på andra språk¹⁵.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska utvärdera den småbarnspedagogiska verksamheten och delta i utomstående utvärdering av verksamheten¹⁶. Då man utvärderar småbarnspedagogiken på lokal nivå kan man använda sig av utvärderingsdata som producerats med hjälp av den nationella informationsresursen inom småbarnspedagogiken Varda¹⁷ samt utvärderingsverktyg som tagits fram av Nationella centret för utbildningsutvärdering¹⁸. Utvärderingen behandlas närmare i kapitel 7.

Borgå stads plan för småbarnspedagogik gäller samtliga kommunala och privata daghem, privat och kommunal familjedagvård samt den öppna kommunala småbarnspedagogiken. Samarbetsstrukturerna och praxisen för den lokala planen för småbarnspedagogik har utarbetats i samarbete med olika aktörer inom staden och med andra samarbetspartners.

Planen har utarbetats på både finska och svenska samt godkänts i ledningsgruppen för de småbarnspedagogiska tjänsterna. Planen delges nämnden för växande och lärande för

¹⁰ Barnskyddslag (417/2007) 12 § (1292/2013)

¹¹ Lag om främjande av integration (681/2023) 16 § och 18–23 §

¹² Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) 5 b § och diskrimineringslag (1325/2014) 6 a §

¹³ Lag om småbarnspedagogik 20 §

¹⁴ Lag om småbarnspedagogik 8 §

¹⁵ RP 40/2018 rd

¹⁶ Lag om småbarnspedagogik 24 §

¹⁷ Lag om småbarnspedagogik 65–73 §

¹⁸ Lag om Nationella centret för utbildningsutvärdering (1295/2013)

kännedom. Den lokala planen har publicerats i eGrunderna. Grundtexten i sin helhet ingår i den lokala planen.

Borgå stads planer, verksamhetsmodeller och anvisningar som har beaktats i planen för småbarnspedagogik eller som kompletterar planen:

- läroplan för förskoleundervisningen
- läroplan för den grundläggande undervisningen
- enhetens jämställdhetsplan och plan för likabehandling (ingår i enhetens årsplan)
- Borgå stads elevvårdsplan för förskoleundervisningen och den grundläggande undervisningen
- digistigen i Borgå
- riktlinjer för användning av artificiell intelligens inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och grundläggande utbildningen i Borgå
- Kulturstigen - kulturläroplan
- beredskapsplan i sektorn för växande och lärande, säkerhet- och krisplaner i serviceområden och enheternas räddningsplaner
- välfärdsplan för barn och unga
- stadsstrategi
- Borgå stads klimat- och miljöprogram
- program för att främja integrationen av invandrare
- Borgå stads digiprogram
- regelboken för servicesedlar inom daghemsvård
- tillsynsplanen för privat småbarnspedagogik.

1.3. Barnets plan för småbarnspedagogik

Ett barn som deltar i småbarnspedagogisk verksamhet har enligt lagen om småbarnspedagogik rätt till systematisk och målinriktad fostran, undervisning och vård. För att uppfylla detta ska en plan för småbarnspedagogik utarbetas för varje barn på ett daghem eller i familjedagvård¹⁹. Barnets plan för småbarnspedagogik ska utarbetas i enlighet med lagen om småbarnspedagogik och grunderna för planen för småbarnspedagogik. Barnets plan för småbarnspedagogik ska utgå från barnets behov och barnets bästa²⁰. Barnets åsikter och önskemål ska utredas och beaktas i processen med barnets plan för småbarnspedagogik²¹. Personalen har ansvar för att hitta lämpliga sätt att utreda barnets perspektiv. Det är viktigt att vårdnadshavarens och personalens iakttagelser och uppfattningar om barnets utveckling och lärande samt förmåga att fungera i grupp beaktas.

Då barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas är det viktigt att känna till barnets kunnande, styrkor, intresseområden och individuella behov. Planen ska också beakta barnets språkliga, kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. Då planen utarbetas eller uppdateras ska man använda sig av barnets eventuella tidigare plan för småbarnspedagogik och av pedagogisk dokumentation (kapitel 4.2). De mål som anges i barnets plan för småbarnspedagogik ska ställas upp för personalens pedagogiska verksamhet. De ska beskriva hur man med den pedagogiska verksamheten och lärmiljöerna stöder barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Då målen ställs upp ska man också beakta vårdnadshavarens och eventuella andra sakkunnigas syn på barnets välbefinnande, utveckling och lärande, och på stödbehoven²².

Barnets plan för småbarnspedagogik är ett verktyg för att planera och utvärdera verksamheten. Målen som beskrivs i barnens planer för småbarnspedagogik ska beaktas då verksamheten i barngruppen planeras och genomförs samt då lärmiljöerna och verksamhetskulturen utvecklas.

¹⁹ Lag om småbarnspedagogik 23 §

²⁰ Lag om småbarnspedagogik 4 § och RP 148/2021 rd, s. 36

²¹ Lag om småbarnspedagogik 23 §

²² RP 148/2021 rd, s. 36

Barnets plan för småbarnspedagogik ska utarbetas då barnet börjar på daghem eller i familjedagvård. Planen ska preciseras i enlighet med barnets behov, minst en gång per år²³.

Processen med barnets plan för småbarnspedagogik omfattar olika skeden. I processen deltar de personer som ansvarar för barnets undervisning, fostran och vård, tillsammans med vårdnadshavaren och barnet. Vid daghemmen ansvarar en person som har behörighet som lärare inom småbarnspedagogik för att barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas och utvärderas. Kompetensen hos en socionom inom småbarnspedagogik²⁴ kan användas i synnerhet när det gäller barnens och familjernas kunskaper om servicesystemet. Speciallärare inom småbarnspedagogik²⁵ deltar efter behov i bedömningen av barnets behov av stöd, stödåtgärder eller genomförandet av dem. En lärare inom småbarnspedagogik eller en speciallärare inom småbarnspedagogik kan delta i processen kring barnets plan för småbarnspedagogik för ett barn i familjedagvård. Sakkunniga och andra parter som stöder barnets utveckling och lärande deltar vid behov i utarbetandet och utvärderingen av planen²⁶.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska man ange barnets eventuella stöd för utveckling, lärande och välbefinnande, hur stödet ska genomföras samt hur stödets effekt och genomförandet av stödåtgärderna ska utvärderas. Om barnet har en långvarig sjukdom som kräver läkemedelsbehandling ska en plan för läkemedelsbehandling göras upp inom hälso- och sjukvården²⁷. I den mån uppgifterna i planen för läkemedelsbehandling är nödvändiga för att ordna småbarnspedagogik ska de antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik²⁸. På lokal nivå kommer man överens om hur läkemedelsbehandlingen genomförs inom småbarnspedagogiken. Stödet som ges inom småbarnspedagogiken behandlas närmare i kapitel 5.

Genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik samt den pedagogiska verksamhetens inverkan på barnets utveckling och lärande ska följas upp regelbundet. Barnets plan för småbarnspedagogik ska ses över minst en gång om året. Planen ska dock granskas alltid då barnets behov kräver det²⁹. Barnets behov av stöd samt hur väl det räcker till, hur ändamålsenligt det är och vilka effekter stödet har ska bedömas och planen ska uppdateras alltid då det sker ändringar i behovet av stöd. Om ett barn får intensifierat eller särskilt stöd ska barnets plan för småbarnspedagogik uppdateras i enlighet med innehållet i ett förvaltningsbeslut³⁰. Initiativet till att granska planen kan komma från personer som i sitt arbete kommer i kontakt med barnet eller från barnets vårdnadshavare. Då barnets plan för småbarnspedagogik utvärderas ska fokus särskilt läggas på de mål som fastställts för den pedagogiska verksamheten, hur verksamheten organiserats, hur pedagogiken genomförts och på effekterna av stödåtgärderna.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska följande anges:

- barnets styrkor när det gäller utveckling och lärande samt barnets intressen
- pedagogiska mål för verksamheten som stöder barnets utveckling, lärande och välbefinnande samt de åtgärder som behövs för att uppnå målen och en utvärdering av hur målen uppnåtts
- barnets eventuella behov av stöd (kapitel 5)
- uppgifter i en eventuell plan för läkemedelsbehandling som är nödvändiga för att ordna småbarnspedagogiken
- barnets åsikter samt personalens och vårdnadshavarens centrala synpunkter som kommit fram i gemensamma diskussioner
- personen som utarbetat planen och andra eventuella sakkunniga som varit med och utarbetat planen
- när planen har utarbetats, granskats och när den granskas nästa gång.

23 Lag om småbarnspedagogik 23 §

24 Lag om småbarnspedagogik 23 §

25 Lag om småbarnspedagogik 15 d §

26 Lag om småbarnspedagogik 23 § och RP 148/2021 rd, s. 36–37

27 Hälso- och sjukvårdslag 8 § (1326/2010)

28 Lag om småbarnspedagogik 41 §

29 Lag om småbarnspedagogik 23 §

30 Lag om småbarnspedagogik 15 e §

Barnets plan för småbarnspedagogik är sekretessbelagd³¹. Enligt lagen om småbarnspedagogik har de personer som ansvarar för barnets småbarnspedagogik och de personer som deltar i bedömningen av stödbehovet, stödåtgärderna eller deras genomförande trots sekretessbestämmelserna³² rätt att av varandra få och att till varandra och till dem som ordnar eller tillhandahåller småbarnspedagogik lämna sådana uppgifter om barnet som är nödvändiga för att anordna och tillhandahålla småbarnspedagogik och för att bedöma stödet. Syftet med informationsöverföringen är att trygga att småbarnspedagogiken genomförs utgående från barnets bästa. Bestämmelserna om att få och lämna ut uppgifter gäller också situationer när barnet övergår från småbarnspedagogik som ordnas av en kommun eller privat serviceproducent till småbarnspedagogik som ordnas av en annan kommun eller privat serviceproducent eller då barnet övergår från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen. Det att ett barn deltar i småbarnspedagogisk verksamhet är offentlig information. Det kan ändå finnas uppgifter som berör barnets deltagande i småbarnspedagogisk verksamhet som är sekretessbelagda³³.

Barnets plan för småbarnspedagogik ska utarbetas i enlighet med de mål och riktlinjer som beskrivs i detta kapitel och i dessa grunder. Anordnaren av småbarnspedagogik preciserar tillvägagångssätten för utarbetandet av barnets plan för småbarnspedagogik.

1.3.1. Barnet börjar inom småbarnspedagogik

Koordinatorn för småbarnspedagogiken planerar i samarbete med daghemsföreståndaren anordnandet av småbarnspedagogikens platser. Servicekoordinatorn tar beslut om att bevilja plats i småbarnspedagogiken i verksamhetsstyrningsprogrammet. Integrationstjänsterna och de småbarnspedagogiska tjänsterna har en gemensam verksamhetsmodell för att inleda småbarnspedagogiken med familjer som har flyktningbakgrund. Närmare beskrivning finns i kapitlet Samarbete med olika aktörer.

De privata producenternas förfarande gällande barnets start och bekantning i småbarnspedagogiken kan avvika från de kommunala.

Daghemmet kontaktar familjen för att avtala om ett inledande samtal och bekantningen till daghemmet. När barnet börjar inom familjedagvård, kontaktar familjen själv familjedagvårdaren.

Daghemsföreståndaren ger vårdnadshavarna "Välkommen till småbarnspedagogiken"-broschyren antingen i pappersformat eller elektroniskt. Personalen i barngruppen kommer överens om vem som ansvarar för barnets och familjens bekantning. Samma person ansvarar också för inledningsdiskussionen. Inledningsdiskussionen ordnas alltid när ett barn börjar i småbarnspedagogiken, antingen före bekantningen börjar eller under bekantningstiden. I det inledande samtalet används den första delen av planen för småbarnspedagogik (förberedande iakttagelser inför vasu-diskussionen). Barnets plan för småbarnspedagogik framförs för vårdnadshavarna och nödvändiga anteckningar om barnets uppgifter kontrolleras. Personalen

31 Lag om småbarnspedagogik 40 §

32 Lag om småbarnspedagogik 41 §

33 Lag om småbarnspedagogik 41 § och till exempel lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet 24 § (621/1999)

handleder vårdnadshavarna i användningen av verksamhetsstyrningsprogrammet. Det finns stödmaterial för personalen för startprocessen.

I samtalet med vårdnadshavarna presenteras småbarnspedagogikens verksamhet och vardag. Utrymme ges för vårdnadshavarnas frågor och synpunkter. Vårdnadshavarna samtalar om frågor som behöver beaktas i barnets småbarnspedagogik. I barnets uppgifter och/eller i den individuella planen för småbarnspedagogik dokumenteras överenskomna frågor, såsom sådant som rör hälsa, måltider, hygien, klädsel eller åskådningsfostran. Barnet och familjen bemöts alltid som individer utan förutfattade meningar om de värderingar eller seder de representerar.

När ett barn som börjar i småbarnspedagogiken är flerspråkigt, diskuteras det även med vårdnadshavaren i inledningsdiskussionen om barnets språk, språkens användningssituationer och språkens utveckling. För de barn som inte alls har finska eller svenska som hemspråk, tas också SpråkPeda verktyget i bruk. Del 2 i SpråkPeda, lakttagelser av den språkliga värld som ett flerspråkigt barn lever i, kan redan fyllas i som en del av inledningsdiskussionen.

Med vårdnadshavare, vars språk är något annat än svenska och finska, används tolk och bildmaterial utnyttjas. Närmare om användning av tolk finns i kapitlet Samarbete med vårdnadshavarna. Bildmaterial kan till exempel användas ur boken Bildordbok om småbarnspedagogiken (Utbildningsstyrelsen 2020).

Barnet kan bekanta sig med dagvårdsplatsen två veckor innan själva vården börjar. Familjen och personalen kommer i förväg överens om när barnet bekantar sig med vårdplatsen. Vårdnadshavaren är med då barnet bekantar sig. Det är också möjligt att komma överens om att barnet stannar (1 - 3 gånger/ 2 tim.) utan vårdnadshavarna. Olycksfallsförsäkringen gäller för de tider då barnet bekantar sig med vårdplatsen. I skedet när barnet bekantar sig med de vuxna och de andra barnen anknyter sig barnet bättre och trygghetskänslan stärks, om samma vuxna möter barnet och går bredvid det. Barnet bekantar sig gradvis med andra vuxna och barnen i gruppen.

1.3.2. Utarbetande och utvärdering av barnets plan

Barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas då barnet deltar i småbarnspedagogik på daghem eller inom familjedagvården. I klubbverksamheten utarbetas en plan för barnet när stödåtgärder är relaterade till anordnandet och genomförandet av småbarnspedagogiken. Planen utarbetas elektroniskt i verksamhetsstyrningssystemet. Till barnets individuella plan har vårdnadshavarna, personalen i gruppen samt specialläraren och enhetens närchef tillgång.

Barnets plan för småbarnspedagogik uppgörs ca. 2 månader efter att barnet börjat i småbarnspedagogiken / före utgången av oktober. Före planen utarbetas får vårdnadshavarna anvisningar om hur de förbereder sig inför samtalet. Vårdnadshavarna uppmanas att anteckna sina egna observationer av sitt barn i planen för småbarnspedagogik.

Läraren inom småbarnspedagogiken ansvarar alltid för uppgörandet av barnets plan. I gruppen kan man komma överens om att socionomen, med sitt samtycke och i samarbete med läraren, upprättar en del av planerna för småbarnspedagogik. För socionomen ska arbetstid avsättas för förberedelse och dokumentation av planen. Familjedagvårdarna får handledning och stöd för uppgörandet av barnens planer av sin närchef och / eller av en sakkunnig inom småbarnspedagogik.

Personalen i gruppen förbereder sig för uppgörandet av planen genom att gå igenom sina observationer och dokument samt genom att ta reda på barnets egna tankar och synpunkter gällande verksamheten. Läraren sammanställer i planen annan nödvändig information av olika sakkunnigas eller samarbetspartners utlåtanden och anteckningar. Nödvändiga bilagors förs till barnets uppgifter i verksamhetsstyrningssystemet. Planen för läkemedelsbehandling för småbarnspedagogiken bifogas till barnets plan för småbarnspedagogik.

Utifrån förberedande observationer, tidigare bedömning i planen för småbarnspedagogik och samtalet med vårdnadshavarna utarbetas den egentliga planen: målen i den pedagogiska verksamheten och åtgärder för att uppnå målen. I barnets plan för småbarnspedagogik antecknas dessutom:

- En plan för att stödja ett flerspråkigt barns svenska språk, vilken också utarbetas med hjälp av informationen om barnets språkkunskaper som erhållits med hjälp av verktyget SpråkPeda. Blanketten sparas inte regelbundet i barnets plan för småbarnspedagogik, utan SpråkPeda-blanketten följer barnet under tiden i småbarnspedagogiken ända fram till förskoleundervisningen.
- Stödet barnet behöver och dess genomförande. Se kapitlet Stöd för barnet. Planen för stödet ska skrivas inom en månad efter att barnet börjat.

Barnets plan för småbarnspedagogik utvärderas tillsammans med föräldrarna minst en gång per år. Vid behov ska planen utvärderas och målsättningarna för verksamheten uppdateras flera gånger under verksamhetsåret, exempelvis om barnets behov förändras och utgående från de regelbundna enskilda samtal som förts med barnet.

Vårdnadshavarna kan, om de så önskar, få en utskrift av barnets plan för småbarnspedagogik. De elektroniska dokumenten med bilagor lagras i verksamhetsstyrningssystemet fram tills de överförs till arkivering.

Stödmaterial:

[Stödmaterial och anvisningar för utarbetandet av barnets plan för småbarnspedagogik](#)

[Sekretess, dataskydd och förvaring av uppgifter inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen](#)

2. Småbarnspedagogikens uppdrag och allmänna mål

Den småbarnspedagogiska verksamheten är en samhällsservice som har många uppdrag. Småbarnspedagogikens uppdrag är att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens helhetsmässiga uppväxt, utveckling och lärande. Småbarnspedagogiken ska främja jämlikhet och likabehandling mellan barnen och förebygga marginalisering och ökad ojämlikhet. De kunskaper och färdigheter som barnen tillägnar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten stärker deras delaktighet och aktiva deltagande i samhället. Småbarnspedagogiken stöder också vårdnadshavarna i det fostrande arbetet³⁴ och möjliggör att de kan delta i arbetslivet eller studier.

2.1. Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken

Kommunen är skyldig att ordna småbarnspedagogik i den omfattning och i sådan form som behovet i kommunen förutsätter. Man ska sträva efter att ordna småbarnspedagogik nära dem som använder servicen och så att öppetiderna motsvarar det lokala behovet³⁵. Enligt lagen om småbarnspedagogik kan småbarnspedagogisk verksamhet ordnas som daghemsverksamhet, som familjedagvård eller som öppen småbarnspedagogisk verksamhet³⁶. Barnets rätt till småbarnspedagogik³⁷ gäller enligt lagen den verksamhet som ges på daghem eller i familjedagvård. Vårdnadshavaren beslutar om barnets deltagande i småbarnspedagogiken. Barn som deltar i förskoleundervisningen ska ha möjlighet att delta i småbarnspedagogisk verksamhet på det sätt som lagen föreskriver³⁸.

En kommun eller samkommun kan antingen själv anordna småbarnspedagogik eller köpa småbarnspedagogiska tjänster av en offentlig eller privat serviceproducent. Om tjänsterna köps av offentliga eller privata serviceproducenter, måste kommunen eller samkommunen försäkra sig om att tjänsterna uppfyller den kvalitet som förutsätts av motsvarande kommunal verksamhet. Anordnaren av småbarnspedagogik ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt de författningar som gäller småbarnspedagogik och enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik³⁹. Tillsynsmyndighet för småbarnspedagogik som ordnas och tillhandahålls av kommunen eller samkommunen är Tillstånds- och tillsynsverket⁴⁰. Ett kommunalt organ eller en tjänsteinnehavare som organet utsett samt Tillstånds- och tillsynsverket ansvarar för handledningen, rådgivningen och tillsynen av privata serviceproducenter⁴¹. Personalen inom småbarnspedagogiken har en anmälningsskyldighet⁴² om de upptäcker ett missförhållande eller en risk för ett uppenbart missförhållande vid genomförandet av småbarnspedagogiken för barnet, och den som ansvarar för verksamheten vid ett verksamhetsställe för småbarnspedagogik och tar emot en anmälan ska utan dröjsmål vidta behövliga åtgärder för att undanröja missförhållandet eller risken för ett uppenbart missförhållande.

Kommunen ska se till att varje barn kan få småbarnspedagogik på sitt modersmål, svenska, finska eller samiska⁴³. Om övriga språk föreskrivs i kapitel 4.6.

Förpliktelserna som styr småbarnspedagogiken bygger på Finlands grundlag, lagen om småbarnspedagogik och statsrådets förordning om småbarnspedagogik⁴⁴ samt på Grunderna

34 Lag om småbarnspedagogik 3 §

35 Lag om småbarnspedagogik 5 § 4 mom.

36 Lag om småbarnspedagogik 1 §

37 Lag om småbarnspedagogik 12 §

38 Lag om småbarnspedagogik 1 och 12 §

39 Lag om småbarnspedagogik 5 § 2 mom.

40 Lag om småbarnspedagogik 50 §, 52 § och 53 §

41 Lag om småbarnspedagogik 50 § och 52 §

42 Lag om småbarnspedagogik 57 a § och 57 b §

43 Lag om småbarnspedagogik 8 § och RP 40/2018 rd, s. 88–89

44 Statsrådets förordning om småbarnspedagogik (753/2018)

för planen för småbarnspedagogik. Den småbarnspedagogiska verksamheten regleras också av föreskrifter om förvaltningslagen⁴⁵ och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet⁴⁶. Enligt Finlands grundlag⁴⁷ får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionsnedsättning eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa ska beaktas då småbarnspedagogiken ordnas. Sådana är bland annat diskrimineringslagen⁴⁸, lagen om jämställdhet⁴⁹, Europakonventionen⁵⁰, FN:s konvention om barnets rättigheter⁵¹, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁵², FN:s deklaration om urfolkens rättigheter⁵³ och FN:s globala mål för hållbar utveckling⁵⁴.

Ett barn som deltar i småbarnspedagogik har rätt att få stöd⁵⁵, oberoende av anordnare av småbarnspedagogik⁵⁶. Småbarnspedagogiken ska ordnas och utvecklas enligt principen om inkludering och då har alla barn, oberoende av till exempel behov av stöd, funktionsnedsättning eller kulturell bakgrund, rätt att delta i den gemensamma småbarnspedagogiska verksamheten. En anordnare av småbarnspedagogik ska vid behov samarbeta⁵⁷ med dem som ansvarar för social- och hälsovården för att bedöma, planera och ge den stöd- och servicehelhet barnet behöver (se kapitel 3.3).

Då barnet behöver stöd för sin utveckling, sitt lärande och sitt välbefinnande (i dessa grunder används i fortsättningen begreppet stöd för barnet) och får stöd och service inom social- och hälsovården tillämpas lagen om småbarnspedagogik⁵⁸, socialvårdslagen⁵⁹, lag om funktionshinderservice⁶⁰, lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda⁶¹ och hälso- och sjukvårdslagen⁶² samt vad som annat föreskrivs om social- och hälsovårdstjänster i lagstiftningen.

De nationella målen för småbarnspedagogiken fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målen styr hur grunderna för planen för småbarnspedagogik, planeringen av småbarnspedagogik på lokal nivå och barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas, genomförs och utvärderas.

Enligt lagen om småbarnspedagogik⁶³ är syftet med småbarnspedagogiken att

1. hos varje barn främja en helhetsmässig uppväxt, utveckling, hälsa och ett helhetsmässigt välbefinnande i enlighet med barnets ålder och utveckling,
2. stödja barnets förutsättningar för lärande och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet i enlighet med inkluderande principer
3. ordna mångsidig pedagogisk verksamhet med utgångspunkt i barns lek, rörelse, konst och kulturtradition samt ge barnet möjligheter till positiva upplevelser av lärande,
4. säkerställa en småbarnspedagogisk miljö som är utvecklande, främjar lärande och är hälsosam och trygg,

45 Förvaltningslag (434/2003)

46 Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999)

47 Finlands grundlag 6 § (731/1999)

48 Diskrimineringslag (1325/2014)

49 Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986)

50 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna 1990

51 FN:s konvention om barnets rättigheter 1989 (59/1991)

52 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2007 (27/2016)

53 FN:s deklaration om urfolkens rättigheter 2007

54 Globala mål för hållbar utveckling – Agenda 2030. FN:s toppmöte 2015

55 Lag om småbarnspedagogik 15 a §

56 Kommun, samkommun eller privat serviceproducent, se kapitel 1.1

57 Lag om småbarnspedagogik 7 §

58 Lag om småbarnspedagogik 15 a §

59 Socialvårdslag (1301/2014)

60 Lag om funktionshinderservice (675/2023)

61 Lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977)

62 Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010)

63 Lag om småbarnspedagogik 3 §

5. trygga ett verksamhetssätt som respekterar barnet och så bestående förhållanden som möjligt för växelverkan mellan barnet och personalen inom småbarnspedagogiken,
6. erbjuda alla barn likvärdiga möjligheter till småbarnspedagogik, främja likabehandling och jämställdhet samt ge färdigheter att förstå och respektera den allmänna kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och livsåskådningsmässiga bakgrund,
7. identifiera barnets individuella behov av stöd och, när det uppkommit behov av stöd, ordna ett ändamålsenligt stöd inom småbarnspedagogiken, vid behov i form av sektorsövergripande samarbete,
8. utveckla barnets förmåga till samverkan och växelverkan, främja barnets förmåga att delta i kamratgruppen samt vägleda barnet mot ett etiskt ansvarstagande och hållbart handlingssätt, respekt för andra människor och samhällsmedlemskap,
9. säkerställa barnets möjligheter att få delta i och påverka sådana angelägenheter som berör barnet självt,
10. i samverkan med barnet och dess föräldrar eller andra vårdnadshavare främja en harmonisk utveckling hos barnet och dess holistiska välbefinnande samt stödja barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare i fostringsarbetet.

Anordnaren av småbarnspedagogik är skyldig att informera⁶⁴ vårdnadshavarna om målen och verksamheten inom de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik också redan före vårdnadshavarna ansöker⁶⁵ om en plats inom småbarnspedagogik för sitt barn. Vårdnadshavaren⁶⁶ ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen, genomförandet och utvärderingen av den småbarnspedagogiska verksamheten som barnet deltar i. Vårdnadshavaren ska också ges möjlighet att få information om barnets dag i småbarnspedagogiken. Vårdnadshavarens deltagande i planeringen och utvärderingen av det stöd som barnet eventuellt ges beskrivs närmare i kapitel 5.

Lär miljön inom småbarnspedagogiken ska vara utvecklande och främja lärandet samt vara hälsosam och trygg med hänsyn till barnets ålder och utveckling. Lokalerna och redskapen ska vara ändamålsenliga och tillgängliga⁶⁷. Barn på daghem och i familjedagvård ska serveras fullvärdiga måltider. Måltiderna ska vara ändamålsenligt ordnade och handledda⁶⁸. Småbarnspedagogiken ska vara religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden. Småbarnspedagogiken får inte användas som kanal för kommersiell påverkan. Småbarnspedagogik som baserar sig på alternativ pedagogik eller en särskild åskådning beskrivs närmare i kapitel 6.

Inom småbarnspedagogiken ska bestämmelserna om personalens behörighetsvillkor och dimensionering iakttas⁶⁹. Kommunen ska i den utsträckning som motsvarar behovet inom småbarnspedagogiken ha tillgång till tjänster av en speciallärare inom småbarnspedagogik⁷⁰. Om övergångsbestämmelser som gäller personalens behörighet föreskrivs i lagen om småbarnspedagogik⁷¹.

Vid anordnandet av småbarnspedagogik ska man beakta bestämmelserna om arbetarskydd och säkerhet samt om behandling av personuppgifter och dataskydd och lagar om utredning av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. Barnen ska skyddas från våld, mobbning och andra trakasserier med hjälp av systematiskt förebyggande åtgärder och omedelbart ingripande⁷² (kapitel 3.1). Säkerheten ska systematiskt förbättras och regelbundet utvärderas.

64 Lag om småbarnspedagogik 16 §

65 Lag om småbarnspedagogik 17 §

66 Lag om småbarnspedagogik 20 §

67 Lag om småbarnspedagogik 10 §

68 Lag om småbarnspedagogik 11 §

69 Lag om småbarnspedagogik 25–33 § och 75 § samt statsrådets förordning om småbarnspedagogik (753/2018)

70 Lag om småbarnspedagogik 25 §

71 Lag om småbarnspedagogik 75 §

72 Lag om småbarnspedagogik 10 §

Kommunen ska vid anordnandet av småbarnspedagogik samarbeta med de instanser som ansvarar för undervisning, idrott och kultur, socialvård, barnskydd, barnrådgivningsverksamhet och övrig hälsovård samt med andra nödvändiga aktörer⁷³. Personalen inom småbarnspedagogiken omfattas också av bestämmelserna om att styra personer till att söka socialservice och att göra en barnskyddsanmälan⁷⁴.

2.2. Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken

Verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken är daghemsverksamhet, familjedagvård och öppen småbarnspedagogisk verksamhet⁷⁵. Målen i lagen om småbarnspedagogik och i grunderna för planen för småbarnspedagogik styr alla verksamhetsformer av småbarnspedagogik. I lagen om småbarnspedagogik⁷⁶ fastställs till vilka delar lagen gäller öppen småbarnspedagogisk verksamhet. De olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik skiljer sig från varandra i fråga om lärmiljöer, resurser, personalens utbildning och behörighetsvillkor, personalstruktur, barngruppens storlek och relationstalet mellan barn och personal. Även möjligheterna att ge stöd varierar. Då man planerar småbarnspedagogiken och preciserar målen ska man beakta de olika verksamhetsformernas särdrag. Barngrupperna och personalens sammansättning ska bildas på ett sådant sätt att målen som fastställts för småbarnspedagogiken kan uppnås⁷⁷.

Det är viktigt att vårdnadshavarna får tillräcklig information om alla verksamhetsformer med avseende på deras innehåll och särdrag. Kommunen ska ordna rådgivning och handledning för vårdnadshavarna angående de småbarnspedagogiska tjänsterna. Tillsammans med vårdnadshavaren ska man vid behov diskutera vilken verksamhetsform och vilken omfattning som gynnar barnet och svarar mot barnets behov. Rådgivning och handledning ska ges då familjen söker sig till de småbarnspedagogiska tjänsterna samt när barnet redan omfattas av tjänsterna⁷⁸.

Småbarnspedagogik som ges på daghem är den vanligaste formen av småbarnspedagogik. På daghemmen sker verksamheten i grupper. Barngrupperna kan bildas på olika sätt, till exempel utgående från barnens ålder, syskonrelationer eller behov av stöd. Grupperna ska vara pedagogiskt ändamålsenliga och bestämmelserna om personaldimensionering och gruppernas maximala storlek samt stödet ska iakttas då grupperna bildas⁷⁹. Daghemmens mångprofessionella personal är en resurs för en högklassig småbarnspedagogik när allas utbildning och kompetens, ansvarsområden, uppgifter och yrkesroller tas till vara på ett ändamålsenligt sätt. Ett daghem ska ha en föreståndare som ansvarar för verksamheten⁸⁰.

Lagen om småbarnspedagogik⁸¹ betonar vikten av pedagogik och lärarnas och speciallärarnas pedagogiska ansvar. Lärarna inom småbarnspedagogik har det övergripande ansvaret för att planera verksamheten i barngrupperna, för att genomföra verksamheten planenligt så att målen uppnås samt för att utvärdera och utveckla verksamheten. Lärarna, speciallärarna, socionomerna, barnskötarna och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken ska i samarbete planera, genomföra, utvärdera och utveckla verksamheten.

Familjedagvård är småbarnspedagogisk verksamhet som genomförs i en liten grupp. Familjedagvården ordnas i ett familjedaghem som kan vara ett privat hem eller något annat vårdställe med hemliknande förhållanden⁸². Familjedagvård kan ordnas av en eller två

73 Lag om småbarnspedagogik 7 §

74 Socialvårdslag 35 § (1301/2014) och barnskyddslag (471/2007) 25 § (88/2010) och 25 a § (1302/2014)

75 Lag om småbarnspedagogik 1 §

76 Lag om småbarnspedagogik 1 §

77 Lag om småbarnspedagogik 34 §, 35 § och 38 §

78 Lag om småbarnspedagogik 4 och 16 §

79 Lag om småbarnspedagogik 34–38 §

80 Lag om småbarnspedagogik 25 §

81 Lag om småbarnspedagogik 2, 25 och 35 §

82 Lag om småbarnspedagogik 1 och 38 §

familjedagvårdare eller i särskilda fall av tre familjedagvårdare⁸³. Då man beslutar om antalet anställda och om barngruppens storlek ska man beakta barn med funktionsnedsättning eller barn som i övrigt behöver stöd⁸⁴. Familjedagvårdaren ansvarar för verksamheten i sin grupp. Det pedagogiska ledarskapet och styrningen av verksamheten stöder familjedagvårdarna när det gäller att planera och genomföra en målinriktad verksamhet.

Genomförandet av och tyngdpunkterna för öppen småbarnspedagogisk verksamhet varierar beroende på anordnarens beslut. Öppen småbarnspedagogisk verksamhet kan ordnas till exempel som lekparks- eller klubbverksamhet. Verksamheten ska vara handledd och målinriktad. Öppen småbarnspedagogisk verksamhet kan erbjuda till exempel utomhusvistelse, lek, konstfostran och fostran till fysisk aktivitet. Därtill kan öppen småbarnspedagogisk verksamhet erbjuda vårdnadshavarna ledd samvaro tillsammans med barnen samt andra sociala kontakter. Öppen småbarnspedagogisk verksamhet ska planeras så att målen i lagen om småbarnspedagogik kan beaktas. Målen ska beaktas i en större utsträckning ju mer regelbundet och oftare barnen deltar i verksamheten. I enlighet med verksamhetens karaktär kan vissa mål betonas mer än andra⁸⁵.

Skiftomsorg ska i behövlig utsträckning ordnas för barn som behöver detta på grund av vårdnadshavarens arbete eller studier. Skiftomsorg kan ordnas på kvällstid, veckoslut och nattetid i form av daghemsverksamhet eller familjedagvård. Barns deltagande i småbarnspedagogik i form av skiftomsorg är ofta oregelbundet. Det här ska beaktas i planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten och stödet som ges till barnet⁸⁶.

Småbarnspedagogiken i Borgå ordnas på finska och svenska i kommunala och privata daghem, och i kommunal och privat familjedagvård samt som öppen småbarnspedagogisk verksamhet. Daghems- och familjedagvårdsgrupperna har antingen finska eller svenska som verksamhetsspråk. Den öppna småbarnspedagogiska verksamheten kan vara tvåspråkig. Stöd för barnets utveckling och lärande ordnas i barnets egen grupp.

Förskoleundervisningen ordnas av tjänster inom småbarnspedagogik och förskolegrupperna kan vara placerade antingen i daghem eller i anslutning till skolor. Småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen ordnas i barnets förskolegrupp, så att barnet får vara i samma miljö och med samma grupp och personal hela dagen. På enheten för skiftesvård ordnas ingen förskoleundervisning. I ordnandet av småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen för barn som behöver skiftesvård eller vårdas i familjedagvård kan det förekomma avvikelser.

Daghem

Ett kommunalt daghem erbjuder skiftesvård, det vill säga småbarnspedagogik på kvällar och veckoslut samt dygnet runt. Språkbad anordnas på svenska i ett daghem. Barngrupperna kan bildas på olika basis t.ex. genom att beakta barnens ålder eller syskonrelationer. Barnens behov av intensifierat eller särskilt stöd, tas i beaktande i antalet barn och/eller personal.

83 Statsrådets förordning om småbarnspedagogik 2 § (753/2018)

84 Lag om småbarnspedagogik 38 §

85 Lag om småbarnspedagogik 3 § 2. mom. och RP 40/2018 rd, s. 85

86 Lag om småbarnspedagogik 13 §

Daghemmens föreståndare ansvarar för en större enhet eller ett par mindre daghem. En del föreståndare ansvarar även för skilda grupper, såsom förskolegrupper i samband med skolor.

Familjedagvård

I en familjedagvårdsgrupp får som mest ingå 4 barn under förskoleåldern och 1 barn i förskole- eller skolålder som vårdas på deltid. Verksamheten i familjedagvården sker huvudsakligen i vårdarens hem. Borgå förutsätter att familjedagvårdarna har yrkesexamen för familjedagvård. Familjedagvårdarna får stöd för den pedagogiska verksamheten av sin närchef och varandra samt småbarnspedagogikens speciallärare eller sakkunnig och närdaghemmet.

Öppen småbarnspedagogisk verksamhet

Verksamhetsformer för öppen småbarnspedagogik är t.ex. klubbar, familjekaféer och familjeparkverksamhet. Öppen småbarnspedagogik ordnas huvudsakligen på daghem och i andra daghemsliknande lokaler. Öppna tjänster inom småbarnspedagogik har en egen närchef, som ansvarar för verksamheten.

Klubbverksamhet

Klubbverksamheten ordnas för 2 - 5 åringar, som inte deltar i småbarnspedagogiken i daghem eller familjedagvård. Verksamheten ordnas som både inom- och/eller utomhusklubbar. Klubbarnas verksamhetstid är 2 - 3 h, två gånger i veckan, antingen på för- eller eftermiddagen. Inom verksamheten följer man skolornas läsår och lov, dock så att klubbarna slutar senast 31 maj. Klubbarna leds av lärare inom småbarnspedagogiken och barnskötare. Vid bildande av klubbarnas grupper, följs samma relationstal mellan barn och personal som på daghem.

Familjekaféer och -parker

Verksamheten erbjuder barnfamiljer mötesplatser och gemensamma aktiviteter inomhus och utomhus. Föräldrarna får möjlighet att träffa andra familjer och barnen skapa vänskapsrelationer och öva på sociala färdigheter tillsammans med andra barn och vuxna. Därtill har föräldrarna möjlighet att få stöd i frågor som rör uppfostran och barns utveckling. Förutom fri samvaro och lek ordnas också ledda aktiviteter. De anställda är yrkespersoner som uppfyller behörighetskraven för personal inom småbarnspedagogik. Familjekafé- och parkverksamhet kan ordnas även under skolloven som så kallad sommarverksamhet i juni och augusti.

Samarbete mellan olika verksamhetsformer

Familjedagvårdarna deltar i daghemmens verksamhet och tillställningar då det är möjligt. För barn i kommunal familjedagvård ordnas reservvård på daghem, och varje barn har en utsedd reservvårdplats.

Klubbar som verkar i daghemmens lokaler samarbetar vid behov med daghemsgrupperna och deltar i verksamheten. Även användningen av lokalerna planeras tillsammans.

Under semestertider centraliseras daghemmens verksamhet områdesvis till några enheter. Daghemsföreståndarna planerar i förväg förflyttningen av barn och personal till ett öppet daghem. Familjerna och de anställda får möjlighet att bekanta sig med huset innan verksamheten inleds. Personalen samarbetar i planeringen och genomförandet av verksamheten. På de enheter som är öppna under semestertider finns en daghemsföreståndare på plats, områdets föreståndare turas om.

Stödmaterial:

[Skiftomsorg](#)

[Familjedagvård](#)

2.3. Småbarnspedagogiken som en del av barnets uppväxt och lärtig

Småbarnspedagogiken är en viktig del av barnets uppväxt och lärtig. Småbarnspedagogiken lägger grunden för ett livslångt lärande. Barnet har med sig sina tidigare erfarenheter, där kommunikationen och den emotionella anknytningen mellan barnet och vårdnadshavaren är av central betydelse. Personalens uppgift är att skapa en förtroendefull relation med barnet. Samarbetet mellan personalen och vårdnadshavarna skapar kontinuitet och trygghet i barnets liv. Ett ömsesidigt, öppet och respektfullt bemötande är viktigt då målen för den småbarnspedagogiska verksamheten diskuteras utgående från det enskilda barnet. För att familjernas och personalens fostrande arbete ska bilda en meningsfull helhet för barnet är det viktigt med ett regelbundet samarbete.

Utgångspunkten för en pedagogisk verksamhet är att personalen inser vilken betydelse barndomen har och att personalen har insikt i barns växande, utveckling och lärande. Lika viktigt är det att personalen känner varje enskilt barn och beaktar barnets individuella utveckling. En förutsättning för att känna varje barn är att relationerna mellan barnen och personalen är så varaktiga som möjligt⁸⁷.

Småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, som är en del av småbarnspedagogiken, och den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets utveckling och lärande bilda en konsekvent och kontinuerlig helhet som lägger grunden för ett livslångt lärande. Att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen känner till utbildningssystemet och de centrala mål, särdrag och tillvägagångssätt som kännetecknar de olika stadierna inom systemet är utgångspunkten för en kvalitativ helhet. För att barnens välbefinnande, utveckling och lärande ska ske smidigt, ska även övergångarna planeras och utvärderas.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska skapa sådana samarbetsstrukturer och rutiner för informationsöverföring att övergångarna från hemmet till småbarnspedagogiken, inom småbarnspedagogiken, från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt och är förutsägbara. Vid övergångsskedena ska man samarbeta med vårdnadshavaren och ta hänsyn till barnets bästa. Vid överföringen av information kan man använda barnets plan för småbarnspedagogik och andra dokument som beskriver barnets utveckling och lärande och som har samlats in under den tid barnet har deltagit i den småbarnspedagogiska verksamheten. Vid överföringen av information ska gällande bestämmelser följas⁸⁸.

Övergångarna inom småbarnspedagogiken:

- barnet börjar i småbarnspedagogik, förfaringssättet är beskrivet i kapitlet om barnets plan för småbarnspedagogik
- barnet byter grupp inom daghemmet

87 Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 5 punkten

88 Till exempel lag om småbarnspedagogik 40–42 §

- barnet byter enhet inom småbarnspedagogiken (familjedagvård-daghem, daghem-daghem)
- barnet övergår till förskoleundervisningen
- barnet övergår till skolan, förfaringssättet finns beskrivet i läroplanen för förskoleundervisning.

Vid övergångarna är det viktigt att uppgifter som berör ordnandet av småbarnspedagogik eller förskoleundervisning för barnet, följer med barnet till den nya platsen. Personalen från den enhet där barnet har varit kommer överens med den nya enheten om en diskussionstid. Vårdnadshavarna inbjuds att delta i diskussionen. Vid behov kan även specialläraren inom småbarnspedagogiken, annan sakkunnig eller samarbetspartner medverka i överföringsdiskussionen.

Inom Borgå, inkl. privata daghem, överförs barnets plan för småbarnspedagogik och dess bilagor till barnets nya plan för småbarnspedagogik i verksamhetsstyrningssystemet. Vid behov används för överföringssamtal barnets plan för småbarnspedagogik. För barn som inte har svenska eller finska som hemspråk, överförs även SpråkPedas del 2 (Iakttagelser av den språkliga värld som ett flerspråkigt barn lever i) och 3 (Uppföljning av ett flerspråkigt barns kunskaper i svenska). Den SpråkPeda-blanketthelhet som används inom småbarnspedagogiken följer barnet och förs vidare till förskoleundervisningen. Till förskolan överförs också informationen från eventuella språkkonsultationen.

Den nya enheten ordnar möjlighet till bekantning för barnet och familjen. Då barnet byter grupp inom enheten ordnar personalen möjlighet för barnet att under dagens lopp bekanta och vänja sig med den nya gruppen. Familjerna bör informeras om förändringar i gruppsammansättningarna.

Då barnet flyttar till annan kommun, ges en kopia av barnets plan till vårdnadshavarna.

Stödmaterial:

[Sekretess, dataskydd och förvaring av uppgifter inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen](#)

2.4. Värdegrunden

Värdegrunden i grunderna för planen för småbarnspedagogik baserar sig på de allmänna principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter⁸⁹, lagen om småbarnspedagogik⁹⁰ och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁹¹. Principerna omfattar inklusion och att barnets bästa kommer i första hand, att barnet har rätt att må bra, få omvårdnad och skydd, att barnets åsikter ska beaktas samt att barnet ska behandlas jämlikt och likvärdigt och att barnet inte får diskrimineras.

Barndomens egenvärde

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att skydda och främja barnens rätt till en god och trygg barndom. Småbarnspedagogiken bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i sin grupp.

Att växa som människa

Småbarnspedagogiken bygger på respekt för livet, de mänskliga rättigheterna samt människolivets okränkbarhet och en hållbar livsstil. Personalen ska stödja barnens utveckling till humana människor som strävar efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred. Småbarnspedagogiken värdesätter bildning. Det synliggörs i det sätt på vilket var och en ser på

⁸⁹ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989 (59/1991)

⁹⁰ Lag om småbarnspedagogik 20 §

⁹¹ FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2007 (27/2016)

sig själv, på andra människor, på sin omgivning och på kunskap samt i sättet och viljan att göra rätt. Personalen ska vägleda barnen att handla i enlighet med värdegrunden och att diskutera värderingar och ideal. Ingen form av mobbning, rasism eller våld ska accepteras. Personalens uppgift är att aktivt ingripa vid mobbning, rasism och våld. Personalen ska se till att varje barn känner sig tryggt i småbarnspedagogiken och att inget barn blir utfryst.

Barnets rättigheter

Barnen har rätt att uttrycka sig, sina tankar och åsikter samt bli förstådda utgående från sina egna förutsättningar att kommunicera och uttrycka sig. Varje barn har rätt till god undervisning, omsorg och uppmuntrande respons. Barnen har rätt att leka, lära sig genom lek, glädjas över sitt lärande och bilda sig en uppfattning om sig själva, sina identiteter och världen utifrån sina egna perspektiv. Barnen har rätt till social gemenskap och att vara en del av en grupp. Barnet har rätt att i småbarnspedagogiken få tillräckligt stöd och i rätt tid⁹². Barnet har rätt att få mångsidig information, hantera känslor och konflikter samt pröva på och lära sig nya saker⁹³.

Likabehandling, jämlikhet och mångfald

Småbarnspedagogiken främjar det finländska samhällets demokratiska värderingar såsom likvärdighet, jämlikhet och mångfald. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina färdigheter och göra sina val oberoende av förväntningar baserade till exempel på kön, ursprung, funktionsnedsättning, kulturell bakgrund eller andra orsaker som gäller barnet som person. Personalen ska skapa en atmosfär som respekterar mångfald. Småbarnspedagogiken bygger på ett mångskiftande kulturarv som fortsätter att formas genom samverkan mellan barnen, deras vårdnadshavare och personalen.

Mångfald av familjer

En professionell, öppen och respektfull inställning till mångfalden av familjer och familjers olika språk, kulturer, åskådningar och religioner, traditioner samt syn på fostran skapar förutsättningar för ett bra fostringssamarbete⁹⁴. Barnens familjeidentitet och familjerelationer stöds så att varje barn får känna att den egna familjen är värdefull.

Hälsosam och hållbar livsstil

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att vägleda barnen att tillägna sig hälsosamma levnadsvanor. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina emotionella färdigheter och sitt estetiska tänkande. I småbarnspedagogiken ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska dimensionen. Småbarnspedagogiken ska lägga grunden för ekosocial bildning, så att människan förstår att den ekologiska hållbarheten är en förutsättning för social hållbarhet och mänskliga rättigheter.

⁹² Lag om småbarnspedagogik 15 a §

⁹³ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989 (59/1991)

⁹⁴ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 6 punkten

Bild 1. Visionen för tjänster inom småbarnspedagogik i Borgå 2026–2030. (Bildillustration Maija Blomqvist)

Visionen för småbarnspedagogiska tjänster har utarbetats i en process där hela personalen inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen har deltagit.

"Inom tjänsterna för småbarnspedagogik i Borgå stad bygger vi en god vardag tillsammans. Våra styrdokument samt stadens värderingar, mål och tyngdpunktsområden visar riktningen för vårt arbete."

Modigt – Vi vågar göra saker på ett nytt sätt

- Vi kastar oss in i barnens värld – barnens nyfikenhet, lek och idéer lede både barn och vuxna mot nya lärdomar.
- Vi skapar samarbetsmetoder där familjernas röst hörs ännu tydligare – vi uppmuntrar familjerna att vara med och påverka.
- Vi närmar oss vårt arbete med nyfikenhet – vi lyfter fram olika synvinklar, söker lösningar tillsammans och lär oss genom att pröva.
- Vi utvecklar nya mångprofessionella verksamhetsmodeller.

Ansvarsfullt – Barnen får växa upp tryggt och jämlik med sikte på en hållbar framtid

- Vi skapar en trygg och tillgänglig lärmiljö som främjar en hållbar framtid.
- Vi informerar vårdnadshavarna om vardagen inom småbarnspedagogiken, våra verksamhetssätt och planer.
- På arbetsplatsen agerar vi ansvarsfullt och professionellt enligt gemensamma regler. Vi uppdaterar våra kunskaper och arbetsmetoder för att möta behoven hos barnen, familjerna och verksamhetsmiljön.
- Tillsammans med våra samarbetspartner skapar vi strukturer som stöder barnens uppväxt, utveckling, lärande och övergripande välbefinnande.

Tillsammans – Tillsammans skapar vi en god vardag

- Vi skapar en gemenskap där varje barn känner sig som en viktig del av sin kamratgrupp. Barnen har möjlighet att påverka planeringen av leken och lärmiljön i vardagen samt att lära sig och växa tillsammans. De vuxna inspireras av leken och gör saker tillsammans med barnen.
- Tillsammans med vårdnadshavarna stöder vi barnens växande och lärande genom öppen kommunikation och samarbete.

- På arbetsplatsen syns att vi gör vårt arbete tillsammans; det syns i vardagens handlingar, i varje möte – alla blir hörda, uppmuntrade och ingen lämnas ensam. Vi skapar möjligheter att diskutera, lära oss och bli inspirerade tillsammans.
- Vi arbetar tillsammans med ett brett och mångprofessionellt nätverk för att skapa en gemensam god vardag.

Med respekt för varandra – Vi skapar en atmosfär där alla känner sig sedda, hörda och uppskattade

- Vi skapar en varm atmosfär där barnen blir sedda, hörda och uppskattade – alla får lysa som den de är. Den bygger på positiva möten, leenden och att man uppmärksammar barnens styrkor.
- Vi värdesätter vårdnadshavarnas kunskaper och åsikter och stärker föräldraskapet genom att prata positivt om barnet.
- Vi bemöter alla kollegor med respekt, uppskattar allas kunskaper och tror på styrkan i teamarbete. Vi synliggör kompetens och framgångar i vardagen.
- Vi värdesätter våra samarbetspartners kompetens och lär oss tillsammans för barnens bästa.

Stödmaterial:

[Barnets rättigheter](#)

2.5. Synen på lärande

Grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger på en syn på lärande, enligt vilken barnen växer, utvecklas och lär sig genom att kommunicera med andra människor och den närmaste omgivningen. Synen på lärande utgår från uppfattningen om barnet som en aktiv aktör. Barn är nyfikna till sin natur och de vill lära sig nytt, repetera och upprepa. Lärande är en helhetsbetonad process och sker överallt. Lärande innebär kunskaper, färdigheter, handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser, språk och tankar. Barnen lär sig bland annat genom att iaktta och observera sin omgivning och genom att ta efter andras beteende. Barnen lär sig också genom att leka, röra på sig, utforska, utföra små uppgifter, uttrycka sig själv och genom skapande verksamhet.

Utgångspunkten för lärandet i småbarnspedagogiken är barnets tidigare erfarenheter, intressen och kunskaper. Det är viktigt att det som barnen ska lära sig har anknytning till barnens växande färdigheter, erfarenhetsvärld och kulturella bakgrund. Barn lär sig bäst då de mår bra och känner sig trygga. Positiva känsloupplevelser och kommunikation med andra främjar lärandet. Barngruppen och känslan av att ingå i en gemenskap är av central betydelse för barnets lärande och delaktighet. Barnen ska få handledning och stöd i sitt lärande. En målinriktad, lagom utmanande verksamhet som intresserar barnen inspirerar dem att lära sig mer. Varje barn ska få uppleva och känna glädje över att lyckas och lära sig och över sig själv som en lärande individ.

Leken är betydelsefull för lärandet hos barn i småbarnsåldern. Leken motiverar och ger barnet glädje samtidigt som den bidrar till att barnet lär sig många nya färdigheter och tillägnar sig kunskap. I småbarnspedagogiken ska lekens egenvärde för barnet och lekens pedagogiska betydelse för barnets lärande samt för barnets helhetsmässiga utveckling och välbefinnande uppmärksammas.

2.6. Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård

I grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger pedagogiken på en bestämd värdegrund, syn på barnet, barndomen och lärande. Med pedagogik avses en planerad och målinriktad, professionellt ledd verksamhet, som grundar sig på tvärvetenskaplig kunskap, framför allt pedagogisk och småbarnspedagogisk kunskap, som genomförs av yrkesutbildad personal i syfte att säkerställa att barnen mår bra och lär sig. Pedagogiken synliggörs i verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i den helhet som består av fostran, undervisning och vård. Betoningen på pedagogik inom hela den småbarnspedagogiska verksamheten förutsätter pedagogisk sakkunskap och att personalen har en gemensam syn på hur barns lärande och välbefinnande kan främjas på bästa sätt⁹⁵.

Småbarnspedagogiken genomförs i samspel mellan personalen, barnen och omgivningen, där fostran, undervisning och vård bildar en enhetlig helhet. Dessa tre dimensioner kan granskas som separata begrepp men i den praktiska verksamheten hänger de ihop. Detta gör det möjligt att utgå från ett helhetsperspektiv för att främja barnets växande, utveckling och lärande. Fostran, undervisning och vård betonas på olika sätt i verksamheten för barn i olika åldrar och i de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik.

Fostran är verksamhet genom vilken kulturella värderingar, seder och normer förmedlas, formas och förnyas. Målet med fostran är att föra kulturarvet, viktiga värderingar och traditioner vidare till nästa generation. Barnen ska handledas att forma sina egna åsikter och förhålla sig kritiskt till rådande tanke- och handlingsmönster samt att handla etiskt hållbart. Fostransuppgiften är att medvetet handleda barnen att forma sina individuella identiteter så att de lär sig förstå hur deras handlingar påverkar andra människor och sin omgivning. Barnens utveckling ska stödjas så att de lär sig agera och använda sina kunskaper även till förmån för andra.

Undervisningen grundar sig på synen på lärande som har definierats i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Undervisningen ska främja barnens lärande och hjälpa dem att bilda sig en uppfattning om sig själva, andra människor och den omgivande världen. I småbarnspedagogiken ska barnen inspireras och motiveras att lära sig nytt samt handledas att använda olika sätt att lära sig. I undervisningen ska barnens naturliga nyfikenhet och lust att upptäcka beaktas. Barnens ökande kunskaper, intressen, styrkor och individuella behov av stöd ska beaktas i undervisningen. Därutöver utgår undervisningen från målen för lärmiljöer (kapitel 3.2), mångsidig kompetens (kapitel 2.7), pedagogisk verksamhet (kapitel 4) och stöd för barnet (kapitel 5).

Vård innebär att tillgodose fysiska grundbehov och emotionell omsorg om barnet. Målet är att barnet får känna sig uppskattat, förstått och får känna gemenskap med andra människor. Ömsesidiga och respektfulla relationer och positiv beröring och närhet utgör grunden för god vård och omsorg. Dagligen återkommande situationer, till exempel måltider, att klä på och av sig, vila och att sköta sin hygien, utgör en viktig del av barnets dag och en del av den pedagogiska verksamheten. Vårdsituationer inom småbarnspedagogiken är alltid samtidigt också fostran och undervisning, där barnen till exempel lär sig att kommunicera med andra, ta hand om sig själva, gestalta tid och tillägna sig goda vanor.

2.7. Mångsidig kompetens

Inom småbarnspedagogiken skapas en grund för barnens mångsidiga kompetens. Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter och att agera på det sätt som situationen kräver. Barnens värderingar, attityder och vilja att agera påverkar barnens sätt att tillämpa sina kunskaper och färdigheter. Behovet av mångsidig kompetens uppstår ur de förändringar som sker i den omgivande världen. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i

⁹⁵ Lag om småbarnspedagogik 2 och 23 §

framtiden kompetenser som överskrider och förenar olika kunskaps- och färdighetsområden. Utvecklingen av mångsidig kompetens bidrar till att barnen växer som individer och som medlemmar i sin grupp. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Målen för mångsidig kompetens löper som en röd tråd genom grunderna för planen för småbarnspedagogik till läroplansgrunderna för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Målen för mångsidig kompetens har varit en utgångspunkt för beredningen av detta styrdokument och de ska beaktas i planeringen på lokal nivå.

En kvalitativ pedagogisk verksamhet stärker barnens mångsidiga kompetens. Utvecklingen av mångsidig kompetens påverkas av verksamhetskulturen, hur lärmiljöerna används och hur barnens välbefinnande och lärande stöds. Målen för mångsidig kompetens ska beaktas vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt inom fostran, undervisning och vård. Lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5 ska främja barnens mångsidiga kompetens.

I grunderna för planen för småbarnspedagogik beskrivs sex delområden inom mångsidig kompetens som överlappar varandra:

- förmåga att tänka och lära sig
- kulturell och kommunikativ kompetens
- vardagskompetens
- multilitteracitet
- digital kompetens
- förmåga att delta och påverka.

Nedan ges en beskrivning av vad de olika delområdena inom mångsidig kompetens innebär. Därutöver definieras småbarnspedagogikens uppdrag för varje enskilt delområde.

2.7.1. Förmåga att tänka och lära sig (001)

Förmågan att tänka och lära sig utvecklas i kommunikation med andra människor och omgivningen och skapar förutsättningar för utvecklingen av andra kompetenser och livslångt lärande. Den småbarnspedagogiska verksamheten ska lägga grunden för ett kreativt och kritiskt tänkande som är en förutsättning för att söka och strukturera information och skapa ny kunskap. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens förmåga att tänka och lära sig.

Barnens förmåga att tänka och lära sig utvecklas med hjälp av mångsidiga och meningsfulla upplevelser. Det ska finnas utrymme för att förundras och göra upptäckter samt känna glädje i lärandet. I leken har barnen möjlighet att använda sin fantasi och sin kreativitet, tillsammans prova sina idéer och utforska världen. Barnens förmåga att strukturera, benämna och beskriva omgivningen och dess fenomen ska stödjas enligt deras ålder och utveckling. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och ifrågasätta. Barnen och de vuxna gläder sig över framgångar tillsammans och barnen lär sig att uppmuntra varandra. Barnen uppmuntras att vara ihärdiga och att inte låta sig nedslås av misslyckanden och att hitta olika lösningar i olika situationer. Barnen ska handledas att vara uppmärksamma också under längre tider. En tillräcklig fysisk aktivitet dagligen stöder barnens förmåga att tänka och lära sig. Den pedagogiska dokumentationen av verksamheten (kapitel 4.2) och gemensamma reflektioner hjälper barnen att iakttä sitt lärande och känna igen sina styrkor. På så sätt stärks barnens tilltro till sina egna förmågor.

2.7.2. Kulturell och kommunikativ kompetens (002)

Barnen växer i en värld som kännetecknas av kulturell, språklig och åskådningsmässig mångfald, vilket ger de sociala färdigheterna, kommunikationsfärdigheterna och den kulturella kompetensen ökad betydelse. Kulturell och kommunikativ kompetens kännetecknas av förmåga att lyssna, identifiera och förstå olika synsätt samt förmåga att reflektera över sina egna värderingar och attityder. Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för människans identitet, funktionsförmåga och välbefinnande. En fungerande kommunikation med människor som har en annan kulturell och åskådningsmässig bakgrund förutsätter att man förstår och uppskattar sin egen och andras kulturella och åskådningsmässiga bakgrund.

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att främja barnens kulturella och kommunikativa kompetens.

Barnen ska uppmuntras att bekanta sig med andra människor, språk och kulturer. Personalens sätt att bemöta andra människor på ett positivt sätt och deras positiva inställning till en mångfald av språk, kulturer och åskådningar fungerar som modell för barnen. Personalen ska handleda barnen att vara vänliga och att uppföra sig väl mot andra. En verksamhet som baserar sig på samarbete skapar möjligheter att öva sig i att kommunicera och uttrycka sig i olika situationer och med olika människor. Personalen ska tillsammans med barnen öva att sätta sig in i andras situationer, lära sig att granska företeelser ur olika perspektiv samt att lösa konfliktsituationer på ett konstruktivt sätt. På så sätt stärks barnens sociala färdigheter. Barnen ska få stöd i att forma sina kulturella identiteter. De upplevelser av och kunskaper om kulturarvet som barnet får i småbarnspedagogiken stärker barnets förmåga att tillägna sig, använda och förändra kulturen. Till exempel lekar, måltider och fester ger goda möjligheter att dela erfarenheter om olika traditioner och vanor. Barnen ska stödjas i att utveckla en positiv inställning till mångfald.

2.7.3. Vardagskompetens (003)

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande, säkerhet och trygghet samt att handleda dem att göra val som överensstämmer med en hållbar livsstil. Småbarnspedagogiken ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

Barnen ska stödjas att gradvis bli mera självständiga. Barnen ska få hjälp och de ska uppmuntras att be om hjälp vid behov. Barnen ska få träna olika färdigheter, till exempel att klä på sig, äta och sköta sin personliga hygien och ta hand om sina egna saker. Barnen ska vägledas att handla ansvarsfullt och tryggt i lärmiljöerna såsom i naturen och i trafiken. Personalen ska tillsammans med barnen diskutera frågor som främjar deras välbefinnande, till exempel betydelsen av vila, kost, fysisk aktivitet och psykisk hälsa. Barnen ska få hjälp i att reglera sina känslor och sitt beteende. Barnens emotionella färdigheter stärks när barnen får lära sig att upptäcka, förstå, bli medvetna om och sätta ord på känslor. Barnen ska också få handledning i att respektera sin egen och andras kroppsliga integritet.

2.7.4. Multilitteracitet (004)

Multilitteracitet behövs i barnens och familjernas vardag, för samverkan och för delaktighet i samhället. Multilitteracitet främjar en jämlik fostran och utbildning. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja dessa färdigheter.

Multilitteracitet är en central grundläggande färdighet som behövs för att förstå mångfalden av kulturella meddelanden och den omgivande världen samt för kommunikation. Med multilitteracitet avses förmåga att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet bygger på det vidgade textbegreppet, enligt vilket texter kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. Multilitteracitet omfattar olika färdigheter, till exempel bildkunskap, numerisk läskunnighet, mediekunskap och grundläggande läsfärdighet. Multilitteracitet är nära kopplat till förmågan att tänka och lära sig. Personalen ska tillsammans med barnen namnge olika företeelser och föremål och lära sig olika begrepp. Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera meddelanden i olika miljöer, även digitala. För att utveckla multilitteracitet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn.

2.7.5. Digital kompetens (005)

Digitalisering är en del av samhället som barnet växer upp i. Digital kompetens behövs för kommunikationen mellan människor, för delaktigheten i samhället och för lärandet. Att stärka den digitala kompetensen främjar en jämlik utbildning för barnen. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att i samarbete med hemmen stödja barnens förståelse för digitalisering.

Personalen ska tillsammans med barnen utforska och observera digitaliseringens roll i vardagslivet. Digitala verktyg, applikationer och miljöer ska användas för dokumentation och i samband med att barnen leker, samverkar, spelar, undersöker, rör på sig samt upplever och producerar konst. Då barnen ges möjligheter att självständigt och tillsammans med andra barn öva och pröva på samt producera innehåll med hjälp av digitala verktyg främjas deras kreativa tänkande, samarbetsförmåga och multilitteracitet. Personalen ska handleda barnen i att fungera i digitala miljöer på ett mångsidigt, ansvarsfullt och tryggt sätt.

2.7.6. Förmåga att delta och påverka (006)

Förmåga att delta och påverka på ett aktivt och ansvarsfullt sätt lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Till barnens rättigheter hör att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv. Inom småbarnspedagogiken respekterar man dessa centrala demokratiska principer. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens växande förmåga att delta och påverka samt att uppmuntra barnen att ta egna initiativ.

Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och bemöta deras initiativ stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska planera, genomföra och utvärdera verksamheten tillsammans med personalen. Barnen lär sig då samtidigt att kommunicera och att förstå betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och tillit. Personalen ska se till att varje barn har möjlighet att delta och påverka. Genom att delta och påverka utvecklas barnens uppfattning om sig själva, deras självförtroende ökar och deras sociala färdigheter utvecklas.

3. Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken

En verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas genom socialt samspel. Anordnaren av småbarnspedagogik och de personer som leder småbarnspedagogiken ska skapa förutsättningar för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen inom de olika verksamhetsformerna och enheterna inom småbarnspedagogiken. Utgångspunkten för utvecklingen av verksamhetskulturen är en inkluderande småbarnspedagogik där varje barn kan agera, utvecklas och lära sig som en unik individ och som medlem i gemenskapen.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken är en helhet som omfattar bland annat:

- värderingar och principer
- tolkning av de normer och mål som styr arbetet
- lärmiljöer och arbetssätt
- olika former av samarbete
- kommunikationen och atmosfären
- personalens kompetens, professionalism och utvecklingsinriktat arbetssätt
- ledningsstrukturer och -praxis
- organisering, planering, genomförande och utvärdering av verksamheten.

Verksamhetskulturen formas av medvetna och omedvetna, och ibland även oavsiktliga, faktorer. Alla medlemmar i en gemenskap påverkar verksamhetskulturen och verksamhetskulturen påverkar i sin tur alla medlemmar, oberoende av om de är medvetna om det eller inte.

Inom småbarnspedagogiken ska alla arbetssätt stödja barnets utveckling och lärande och kunna motiveras pedagogiskt. Det är viktigt att personalen är medveten om att deras sätt att agera och kommunicera överförs som en modell till barnen. På så sätt tillägnar sig barnen gemenskapens värderingar, attityder och vanor.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt inkluderande principer, och inklusionen anknuter på ett övergripande sätt till genomförandet av den pedagogiska verksamheten⁹⁶. En inkluderande verksamhetskultur främjar barnens delaktighet och lärandet och tillgodoser de olika behoven hos varje barn. Varje barn har rätt att vara en del av gruppen, delta i den gemensamma verksamheten och nå sin fulla potential med hjälp av sina egna styrkor och positiva lärupplevelser tillsammans med de övriga barnen i gruppen. Barnen ska erbjudas lämpliga utmaningar för lärandet, och de ska få det stöd de behöver (kapitel 5). Lärmiljöerna ska utvärderas och utvecklas tillsammans med barnen så att de lämpar sig för dem.

En förutsättning för att genomföra inkluderande småbarnspedagogik är högklassig pedagogisk och specialpedagogisk kompetens och verksamhet, omsorg för barnens välbefinnande och att personalen förbinder sig till de inkluderande principerna. För att genomföra en inkluderande verksamhetskultur krävs också ledning och utveckling av inkluderingen och utvärdering av hur inkluderingen genomförs.

Verksamhetskulturen påverkar kvaliteten i den småbarnspedagogiska verksamheten. Den har stor betydelse för hur småbarnspedagogiken genomförs och för hur målen uppnås. En verksamhetskultur som stöder målen för det småbarnspedagogiska arbetet skapar gynnsamma förhållanden för barnens utveckling, lärande, delaktighet, trygghet, välbefinnande och en hållbar livsstil.

Ledarskapet påverkar i hög grad verksamhetskulturen och dess utveckling och kvalitet. Utgångspunkten för ledarskapet inom småbarnspedagogiken är att främja varje barns välbefinnande och lärande. Pedagogiskt ledarskap är en förutsättning för att utveckla verksamhetskulturen och principerna för inkludering. Det pedagogiska ledarskapet innebär att

⁹⁶ RP 148/2021 rd, s. 32

leda, utvärdera och utveckla småbarnspedagogiken på ett målinriktat och systematiskt sätt. Det omfattar alla sådana åtgärder som ger personalen förutsättningar för goda arbetsförhållanden, förutsättningar att utveckla och utnyttja sin yrkeskompetens och sin utbildning och att genomföra pedagogisk verksamhet (kapitel 4.1).

Verksamhetskulturen och kvaliteten utvecklas och stärks genom enheternas egna och organisationens gemensamma utvecklingsmål. Utvecklingspunkterna identifieras och väljs på basis av utvärderingsuppgifter som producerats på olika sätt. Sakkunniga inom småbarnspedagogiken är som stöd för personalen och handleder i utvecklandet av verksamhetskulturen på de småbarnspedagogiska enheterna. Enhetens föreståndare, specialläraren och en sakkunnig inom småbarnspedagogiken planerar tillsammans hur och med vilka frågor man arbetar i barngrupperna under verksamhetsåret.

De privata serviceproducenterna bör utveckla sin verksamhet i enlighet med grunderna för planen för småbarnspedagogik och eventuella egna tyngdpunkter.

Lokala strukturer och praxis för ledande, utvecklande och utvärdering

Anordnare av småbarnspedagogiken

- ledningsgruppen för de småbarnspedagogiska tjänsterna
- möten och utvecklingsdagar för småbarnspedagogikens chefer, bl.a. strategin, ekonomin, gemensam utveckling och ledning inom tjänsteområdet
- möten för enheternas chefer och servicekoordinatorer
- de småbarnspedagogiska tjänsternas arbetsgrupp för utbildning
- arbetsgrupper.

Enheter/Daghemsföreståndare

- daghemsföreståndarnas möten
- daghemsföreståndarnas arbetsplatsmöten och utvecklingsdagar
- utvecklingssamtal varje år, utvärdering av hur krävande arbetet är, kompetenssamtal
- arbetsgrupper
- fortbildning.

Enheter/Personal

- teammöten
- pedateam
- gemensam grupp för välbefinnande
- PUU-tiden för lärare inom småbarnspedagogik
- nödvändiga möten, förberednings- och planeringstid för övriga yrkesgrupper
- arbetsplatsmöten
- enhetens utvecklingsdagar och andra gemensamma möten
- enhetens kontakt- och ansvarspersoner för olika innehåll
- utvecklingssamtal varje år, utvärdering av hur krävande arbetet är, kompetenssamtal
- fortbildning

- arbetsgrupper.

Närchefen ansvarar tillsammans med vice föreståndaren, biträdande föreståndaren, enhetens pedagogiska team för en kontinuerlig utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten.

Dessutom har enheterna ansvars-/kontaktpersoner och arbetsgruppsrepresentanter för olika innehållsområden, som ansvarar för behandlingen och upprätthållandet av sakinnehållet på enheten i samarbete med närchefen. De privata serviceproducenterna har sin egen kontakt- eller ansvarsperson i olika utvecklingsarbetsgrupper. De olika ansvarspersonerna ska ges tid att sköta sina uppgifter och möjlighet att delta i möten.

Vårdnadshavare och barn

- enhetsspecifika verksamhetssätt och praxis för inkludering
- utarbetande- och utvärderingsprocess av barnets plan för småbarnspedagogik
- gemensam grupp för välbefinnande
- enkäter för vårdnadshavare.

Stödmaterial:

[Ledarskap inom småbarnspedagogiken](#)

3.1. Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen förändras ständigt och den ska utvärderas och utvecklas så att den stöder förverkligandet av målen för småbarnspedagogiken. En förutsättning för att värdegrunden och synen på lärande ska förverkligas är att alla förbinder sig till gemensamma mål. För att utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan samt identifiera icke-önskvärda drag och korrigera dem. En grundläggande förutsättning för kontinuerlig utveckling av verksamhetskulturen är att personalen förstår vilka värderingar, kunskaper och föreställningar som påverkar deras arbete och kan analysera dem. En förtroendeskapande dialog som präglas av delaktighet och respekt för varandra är viktig i utvecklingsarbetet. Då man planerar, anordnar och utvecklar småbarnspedagogik ska man i första hand se till barnets bästa. I fråga om ett enskilt barn, en barngrupp och barn i allmänhet ska barnets bästa beaktas separat i varje fall och situation⁹⁷.

Genom att skapa strukturer för professionella diskussioner främjar ledaren en verksamhetskultur som kännetecknas av delaktighet. Ledaren ska också engagera arbetsgemenskapen i att regelbundet utveckla och förnya den gemensamma verksamhetskulturen. Ledaren ska stödja gemenskapen så, att den utvecklas till en lärande gemenskap där var och en utvecklar och delar med sig av sin kompetens. Målet är att den gemensamma verksamhetsidén och målen för verksamheten syns i det praktiska arbetet. Ledaren ska ansvara för att de gemensamma arbetssätten synliggörs och för att de regelbundet observeras och utvärderas. Barnen och vårdnadshavarna ska vara med och utveckla och utvärdera verksamhetskulturen.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt följande riktlinjer:

3.1.1. En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Småbarnspedagogiken bildar en gemenskap, där barnen och personalen lär sig med och av varandra. I en lärande gemenskap finns det rum för olika åsikter och känslor. Barnen och personalen ska uppmuntras att öppet dela sina tankar och att pröva nya tillvägagångssätt. En

⁹⁷ Lag om småbarnspedagogik 4 § och RP 40/2018 rd, s. 85

gemenskap som kontinuerligt utvärderar och utvecklar sin verksamhet utmanar sig själv och är medveten om och utnyttjar sina styrkor. I en lärande gemenskap uppskattas respektfullt och hänsynsfullt beteende. Inom gemenskapen ska man uppmuntras till att experimentera, försöka och anstränga sig men det ska även vara tillåtet att göra misstag. Att göra tillsammans och uppleva delaktighet stärker gemenskapen.

Personalen ska uppmuntras till självvärdering och till att dela kunskap och kompetens och samtidigt utvecklas professionellt. Reflektion över gemensamt överenskomna mål och uppgifter, regelbunden utvärdering av det egna arbetet samt respons av vårdnadshavarna och andra samarbetspartner främjar lärandet i gemenskapen. Resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning bidrar till att främja lärande.

Gemensamma arbetssätt och strukturer för utveckling av fokusområden

Digitalt kunnande och medieläskunnighet

Strukturer och praxis för att utveckla verksamhet och personalens arbete:

- Digistigen i Borgå (småbarnspedagogik – förskoleundervisning – grundläggande undervisning).
- Riktlinjer för användning av artificiell intelligens inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och grundläggande utbildningen i Borgå.
- Småbarnspedagogikens Digi-arbetsgrupp: kontrollerar och styr utveckling av pedagogiken enligt Digistigen. Gruppen rekommenderar och godkänner också de pedagogiska applikationer som används.
- Enheternas Digi-ansvariga: Uppgiften för informations- och kommunikationsteknikens ansvariga är säkerställandet av att verksamheten i enheterna genomförs och utvecklas i enlighet med Digistigen.

Främjande av fysisk aktivitet och motion

Strukturer och praxis för att utveckla verksamhet och personalens arbete:

- Överenskomna verksamhetssätt och verktyg. Preciserar i avsnittet Jag växer, rör på mig och utvecklas
- Enheternas motionsansvariga, för vilka ordnas träffar, handledning och inskolning.
- De motionsansvariga har hand om genomförandet och utvecklingen av motion inom sin enhet tillsammans med närchefen.
- Varje daghem har personal med utbildning som ledare i idrottslekskola.
- Varje enhet deltar i programmet Rörlig småbarnspedagogik. Årligen genomförs varje enhet [en bedömning av nuläget för fysisk aktivitet](#). Resultaten följs upp på enhets- och serviceområdesnivå, och verksamheten utvecklas och styrs i enlighet med identifierade behov. För en närmare beskrivning av den fysiskt aktiva verksamheten och undervisningen inom förskoleundervisningen samt främjandet av en fysiskt aktiv livsstil, se kapitel 4.5.

Småbarnspedagogik som är språk-, kultur- och åskådningsmedveten

Strukturer och praxis för att utveckla verksamhet och personalens arbete:

- Verktuget SpråkPedas del 1 (Utvärdering av en språkmedveten lärmiljö) används i alla barngrupper, del 2 och 3 används med barn vars hemspråk inte är svenska eller finska.
- Enheternas ansvariga för kulturell mångfald, för vilka ordnas träffar, handledning och inskolning. De ansvarigas roll och uppgift är att stärka kännedomen och kunnandet i sin egen enhet.
- Sakkunnig inom småbarnspedagogiken som ansvarar för utvecklandet av språk-, kultur-, och åskådningsmedvetenhet inom småbarnspedagogiken.
- Kumo-arbetsgrupp: utveckling av språk-, kultur- och åskådningsmedveten pedagogik och samarbetspraxis med mera.

Gemensamma tyngdpunkter för läsåret

Småbarnspedagogiken, förskole- och grundläggande undervisningen kommer överens om gemensamma tyngdpunktsområden för läsåret. Enheterna planerar hur ämnen ska behandlas under året och hur dem kan förverkligas också i samarbete med förskolan och grundskolan. För tyngdpunkter kan också förberedas något gemensamt stödmaterial (t.ex. olika arbetsgrupper, sakkunniga). Förverkligandet av temat preciseras i gruppvasu och enhetens årsplan.

3.1.2. En gemenskap som uppmuntrar till lärande, lek och kommunikation

En verksamhetskultur som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnets välbefinnande och lärande. Personalen ska lägga märke till faktorer som begränsar leken och utveckla arbetssätt och lärmiljöer som främjar lek. Barnen och personalen ska ha möjlighet att uppleva glädjen i att lära sig och leka tillsammans. Alla i gemenskapen ska uppmuntras att använda sin uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Leken ska få synas och höras. Barnen ska ges tid, rum och ro att hitta på lekar, experimentera och uppleva. Lekande barn och vuxna ska ges lekro.

Till verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken hör personalens interna samarbete och kommunikationen med vårdnadshavarna och närmiljön. Medlemmarna i gemenskapen ska respektera varandra och uppskatta samarbete. Genom samarbete i gruppen ska man uppmuntra barnen till uppbyggande kommunikation och till att fungera som medlemmar i gruppen. Personalen ska stödja barnen att utveckla kamratrelationer och värna om vänskap. I en trygg gemenskap tar man itu med konflikter och man lär sig att lösa dem konstruktivt.

Utvecklande av lek både inomhus och utomhus förutsätter att vuxna:

- anknyter sig till verksamheten med barnen
- är medvetna om den egna rollen i leken som vuxen (stödja, visa modell, observera etc.)
- är fördjupade i leken, handleder barnen i deras lek och handlingar
- leder barnen till meningsfull verksamhet
- tillämpar roll-lekar, föremålslekar och fysiska lekar även i ledd verksamhet
- fäster uppmärksamhet till att berika och förnya leken
- aktiverar lekar med regler och vuxna deltar i dem

- utvecklar lekmiljöerna tillsammans med barnen
- möjliggör och tryggar tid för lek och lekro
- möjliggör varje barns delaktighet och deltagande i leken.

3.1.3. Delaktighet, likabehandling och jämställdhet

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling⁹⁸ och jämställdhet i all verksamhet. Barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter ska värdesättas. Det förutsätter att man medvetet utvecklar arbetssätt och strukturer som främjar delaktighet. Genom delaktighet utvecklar barnen förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Sensitivt bemötande och en känsla av att bli sedd och hörd på ett positivt sätt stärker barnens delaktighet. Delaktigheten stärks genom att barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Varje medlem i personalen är en viktig del av gemenskapen inom småbarnspedagogiken.

Medlemmarna i gemenskapen ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av omständigheter som gäller en enskild person⁹⁹. Det att alla är lika värda betyder inte att alla är likadana. För att kunna utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att attityder i anslutning till likabehandling och jämställdhet diskuteras i arbetsgemenskapen. Det är också viktigt att fundera över hur attityder i anslutning till exempelvis språk, etnicitet, åskådning, funktionsnedsättning, kön och dess mångfald återspeglas i tal, gester, handlingar och tillvägagångssätt och att kommunikationssätt, språkbruk och handlingsmönster som utgår från stereotypa antaganden överförs till barnen. Småbarnspedagogiken ska vara genussensitiv. Personalen ska uppmuntra barnen att göra val oberoende av könsbundna eller andra personrelaterade stereotypa rollmönster och förväntningar. Personalen ska lägga märke till om det förekommer ojämlikt bemötande bland barnen och ingripa på ett finkänsligt och konsekvent sätt. Positiv och uppmuntrande kommunikation stöder utvecklingen av barnets identitet och självkänsla.

Delaktighet

Ett av de centralaste målen för den inkluderande småbarnspedagogiken är att varje barn ska uppleva delaktighet. Barnens delaktighet och dess genomförande grundar sig på personalens attityder och uppfattningar om barnet och lärandet, interaktionen och maktrelationen mellan vuxen och barn, samt inkluderande verksamhetskulturen. Delaktighet bygger inte på individuella aktiviteter utan är ett helhetstänkande och förhållningssätt till allt.

Delaktigheten kan betraktas som en känslöatmosfär som bygger på kvaliteten av interaktionen. Grunden ligger i ett sensitivt bemötande och en positiv atmosfär, där nyckeln är att vuxna själv förbinder sig, knyter sig an och även engagerar barnen till växelverkan. Ett sensitivt känslöspråk kan exempelvis vara leenden, godkännande blickar och beröring. Barnens initiativ besvaras, deras tankar hörs och barnen bemöts personligen under dagen. De vuxna anpassar sitt eget sätt att interagera enligt vad som passar för barnet och handleder barnets interaktion på ett positivt sätt. I en varm och trygg atmosfär vågar barnen uttrycka sig, prova på och öva på nya saker.

⁹⁸ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 6 punkten

⁹⁹ Diskrimineringslag 7 och 8 § (1325/2014)

Delaktighet är en känsla av att höra till gemenskapen. Personalens uppgift är att aktivt stödja barnen att bli en del av gruppen, vänskapsrelationerna och verksamheten. Att tillsammans jobba och kämpa för att uppnå mål och syften stärker känslan av samhörighet. Stolthet över gruppens kunnande och att glädjas tillsammans stärker upplevelsen av gemenskap. Det är viktigt att förstå att delaktighet och deltagande inte är samma sak. Personalen bör dock vara medveten om att varje barn upplever delaktigheten på sitt eget sätt, så barnens personliga upplevelser i situationer kan vara mycket olika. Barnet kan vara med utan att ändå uppleva delaktighet. I verksamheten måste personalen identifiera situationer där barn lämnas utanför eller faktorer som utesluter barn. Barn kan också lämnas utanför på grund av en vuxens agerande. Den vuxna ska i sin egen verksamhet iaktta vilka barn som hen fäster uppmärksamhet vid och vilka inte. Samtidigt ska man fästa uppmärksamhet vid hur och till vem den vuxna riktar sina ord. Pratar hen med alla barn i gruppen under dagen? Hur tar den vuxna hänsynen till barnens olika sätt att kommunicera?

Delaktighet är starkt aktörskap. Aktörskap förutsätter aktivitet, initiativförmåga, kunskap, förmåga att uttrycka åsikter och skapa nya idéer och tankar, förmåga att be om hjälp samt en känsla av möjligheten att påverka sitt eget lärande och lärmiljö. Detta är saker som barnen måste få öva på tillsammans med andra barn och vuxna. De vuxna ska ta hand om att dela och bryta ner information så att det är möjligt för barnet att ta till sig den. Gruppen kan ha överenskomna strukturer och praxis, såsom möten med barnen eller gemensamma planeringsstunder där framförande av åsikter och olika färdigheter övas tillsammans. Utöver organiserade situationer stärker den dagliga interaktionen och verksamheten barnens möjlighet att uttrycka sina åsikter och synsätt, påverka beslutsfattande och åstadkomma förändring.

Gruppens personal observerar och utvärderar strukturer, verksamhetssätt och praxis i verksamheten som möjliggör eller begränsar barnets delaktighet:

- rutiner, dagordning
- regler, normer och praxis
- utrymmen, redskap, material
- pedagogiska mål.

Att ta hänsyn till barnets intressen och initiativ i planeringen av pedagogisk verksamhet förutsätter att man känner till och identifierar barnets individuella utgångspunkter och tänkande. Personalen ska ha kompetens och yrkeskunskap att på olika sätt samla in information om barnet, att upptäcka och identifiera saker som är betydelsefulla för barnet och att använda dessa som en grund för den gemensamma verksamheten. Interaktionen ska vara observerande och ömsesidig. Personalen förenar flexibelt de allmänna målen och sina egna planer med barnens initiativ och intressen. Barnets synsätt och åsikter samt hens sätt att tänka får mening när de bildar innehåll och former i verksamheten. När barnets behov besvaras och hens synsätt bekräftas i verksamheten, stärks viljan och lusten samt förtroendet för de egna möjligheterna till påverkan. Barnets känsla av "jag kan" stärks och hen känner glädje och stolthet över sitt kunnande.

Personalen måste ha förmågan att utveckla praxis som stöder delaktighet och förbinda sig till gemensamt överenskomna arbetsmetoder. Personalens verksamhet, interaktionssituationer och barnets dag granskas ur ett heldagsperspektiv. Genom att utveckla heldagspedagogiken stärks också barnets delaktighet. De grundläggande vårdsituationerna, förflyttningarna och utomhusaktiviteterna som upprepas många gånger under dagen bör användas som pedagogiska möjligheter. I dessa situationer förbinder sig den vuxna i interaktionen med barnet och aktiverar även barnets anknytning i situationen.

Exempel

- Vid till exempel måltiderna ges barnet möjlighet att välja hur mycket mat hen vill ha, vad hen dricker och i vilken ordning hen äter maten. Under måltiderna handleder den vuxna barnen att prata med varandra, att berätta sina åsikter och tankar.
- I påklädningsituationen uppmuntrar den vuxna barnet att själv (tillsammans med den vuxna) fundera på vilka kläder hen ska ha på sig för att vara klädd på det sätt som vädret kräver. "Det finns vattenpölar ute – vill du leka vattenlekar? – sätter du på dig gummistövlar eller går du runt vattenpölar?" Barnets egna önskemål beaktas alltid när det är möjligt/

i mån av möjlighet (t.ex. sätter man handskarna under eller ovanpå ärmarna). Den vuxna uppmuntrar barnet att försöka lyckas själv.

- Vid vilostunder får barnet välja kramdjur och klädsel. Den vuxna frågar barnet om hen får klappa barnet. Barnet har rätt att vägra. Är det möjligt att man inte behöver ligga? Kan man sitta och bläddra i böcker utan att störa andra?

Delaktighet genomförs också i enlighet med barnets individuella utgångspunkter. De påverkas av barnets ålder och utvecklingsstadium, känslighetsperioden, individuella styrkor eller behov av stöd. Genom att ta hänsyn till barnens individualitet och olika takt kan delaktighet genomföras på många sätt. Personalens uppgift är att se till att barnens möjligheter till delaktighet är jämnt tillgängliga bland barnen.

Varje barn har rätt att uttrycka sig precis så som hen är. Vuxna måste kunna uppmärksamma barnets sätt att kommunicera och förstå även ordlös kommunikation. För de riktigt minsta barnen kan delaktighet i gruppens verksamhet stödjas genom att observera gester, uttryck och karaktär. Med de äldre barnen kan man dessutom samtala. Pedagogisk dokumentation som arbetssätt stärker synliggörandet av barnens tänkande och upplevelser.

Källor:

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas.

Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) 2016. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa.

Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia.

Leinonen, J., Venninen, T. & Ojala, M. 2011. Osallisuuden kulttuurin kehittäminen.

Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja.

Stödmaterial:

[Barnens delaktighet](#)

Likabehandling och jämställdhet

Man har en skyldighet att främja jämställdhet och likabehandling och förebygga diskriminering i verksamheten inom småbarnspedagogiken.

Varje enhet utarbetar i samarbete med personalen en operativ jämställdhets- och likabehandlingsplan, som en del av enhetens årsplan. (Lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män 5 b §, Diskrimineringslagen). Familjedagvården inklusive privata aktörer och den öppna småbarnspedagogiken utarbetar en gemensam plan. Barnen och vårdnadshavarna involveras och hörs i planeringsprocessen på ett lämpligt sätt.

Den operativa jämställdhets- och likabehandlingsplanen innehåller

1. en redogörelse för jämställdhets- och likabehandlingsläget vid enhet inom småbarnspedagogik,
2. de åtgärder, tidtabeller och ansvar som behövs för att främja jämställdhet och likabehandling och
3. en utvärdering av genomförandet och resultaten av de åtgärder som ingick i den tidigare planen.

Planen ger personalen vägledning i att granska, utvärdera, genomföra och utveckla verksamhetens lärmiljöer samt interaktionen med beaktande av jämställdhets- och likabehandlingsperspektivet. Genomförandet av de planerade åtgärderna följs upp och utvärderas årligen och planen utarbetas på nytt vartannat år. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt interaktion, handledning, barnens delaktighet, material som används och möten med vårdnadshavarna samt förebyggande och avlägsnande av sexuella trakasserier och könsbaserade trakasserier.

En genussensitiv småbarnspedagogik handlar om medvetenhet hos personalen och att barnet alltid har en unik personlighet oberoende av kön. Centrala målet är att de vuxna ska känna igen värderingar, antaganden och attityder som anknyter till kön och som avspeglas i den dagliga verksamheten och barnens fostran. Dessa syns i all verksamhet, i hur man talar och i hur man sätter ord på saker, såsom "flickfärger" och "pojkfärger". Ser man vissa egenskaper som könsbundna, och begränsar eller tillåter man något utgående från kön, "pojkar är pojkar" eller "flickor ska inte vara så där vilda"?

Genussensitivitet uppmuntrar oss att fundera på jämlikhet och förverkligande av den på ett nytt sätt: räcker det med att man får lov att välja? Är vissa lekar könsbestämmande i vilket fall barnets val kan styras av någon dold faktor, såsom rädsla för att bli mobbad, inte duga och inte få höra till? Hur stödjer man barnets val, och hur begränsar man dem utan att märka det? Personalens uppgift är att skaffa fram saklig information om könsens mångfald. Man ska lyssna och vara uppmärksam på barnet och barnets initiativ. Man ska vara öppen och accepterande gentemot barnets könsuttryck och barnets utvecklingsriktning ska lämnas öppen. I olika situationer kan man fundera på om det alltid är nödvändigt att dela in barn i flickor och pojkar, om man ska benämna ett barn som flicka eller pojke eller om man kan uttrycka sig på ett annat sätt. Genom att identifiera och vara medveten om de bakomliggande faktorerna som inverkar på småbarnspedagogiken, den egna verksamheten och barnens verksamhet, kan de ändras och utvecklas.

Källa: Textsamlingen Tasa-arvoa päiväkotiin - om genussensitiv småbarnspedagogik

Stödmaterial:

[Planering av jämställdhet och likabehandling i verksamheten](#)

[Inkludering i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen](#)

3.1.4. Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Småbarnspedagogiken är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Kulturell mångfald ska ses som en resurs. Rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter. Det mångskiftande kulturarvet och nationalspråken samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas inom småbarnspedagogiken. Det förutsätter att personalen har kunskap om kulturer och åskådningar samt förmåga att förstå och se företeelser ur olika perspektiv och sätta sig in i andra människors situation. Man ska diskutera olika tanke- och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt och även tillsammans skapa nya tillvägagångssätt. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling.

I en språkmedveten småbarnspedagogik är man medveten om att språken är närvarande – hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet i samhället. Att synliggöra flerspråkigheten stöder barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Alla i personalen ska vara medvetna om att de är språkliga modeller för barnen och de ska fästa uppmärksamhet vid sitt eget språkbruk. Personalen ska uppmuntra barnen att använda språk på ett mångsidigt sätt. Barnens språkliga färdigheter ska beaktas och de ska ges tid och möjligheter att uttrycka sig i språkligt varierande situationer.

Det unika hos varje barn, familj och personalrepresentant är en resurs. Språk-, kultur-, och åskådandemedvetenhet finns i allas verksamhet i alla situationer. En kultur som är medveten om mångfald stöder uppbyggnaden av varje barns identitet och delaktighet. Att utveckla en verksamhetskultur som värdesätter mångfald förutsätter av personalen självutvärdering och möjligheter till gemensamma samtal. Personalens språk-, kultur- och åskådningsmedvetna kompetens och verksamhet stärks på varje enhet.

Barnens kulturella kunnande, sätten att växelverka och uttrycka sig utvecklas i en småbarnspedagogik som är språk-, kultur- och åskådningsmedveten. Varje barn får bli godkänt som hen är och uppleva sin egen hemkultur och sitt språk som värdefullt. Samtidigt är man medveten om att alla situationer är lärandesituationer för barnet även vad gäller det nya språket och kulturen.

Den finska och finlandssvenska kulturen och språken är en naturlig del av Borgå, vilket ger möjlighet att bekanta sig med de båda språken och kulturerna samt deras traditioner. Barnens och miljöns olika språk, kulturer, religioner, åskådning samt traditioner beaktas och anammas som en naturlig del av vardagen inom småbarnspedagogiken. Mångfald synliggörs i relation till den övriga verksamheten och barnens funderingar, inte bara i samband med temadagar. Varje barns delaktighet tillses exempelvis genom att markera viktiga platser på kartan eller genom att fundera vad som äts till frukost i deras familjer.

Stödmaterial:

[Språkens rika värld](#)

[Åskådningsfostran i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen](#)

3.1.5. Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

En hälsosam, trygg och fysiskt aktiv livsstil värdesätts inom småbarnspedagogiken. Man ska röra på sig både inomhus och utomhus på många olika sätt samt undvika långvarigt stillasittande. Barnens välbefinnande främjas genom att de under dagen ges möjlighet att vila och ta det lugnt samt genom att de erbjuds en mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. Då man utvecklar verksamhetskulturen är det viktigt att se till att barnen och personalen har möjlighet att arbeta i en stressfri miljö som främjar koncentration. En tydlig och planerad, men flexibel dagsstruktur främjar välbefinnandet.

Inom småbarnspedagogiken ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet ska skyddas från våld, mobbning och andra former av trakasserier¹⁰⁰. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Mobbning, våld, diskriminering eller trakasserier tillåts inte. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt som en del av utvecklingen av verksamhetskulturen. Avgörande för att förebygga mobbning är att stödja barnens kamratrelationer och hela gemenskapens välbefinnande. Personalen har en central roll när det gäller att stödja barnen i att träna och utveckla sociala och emotionella färdigheter. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att upptäcka och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I fall av trakasserier, mobbning eller våld diskuterar

personalen med barnens vårdnadshavare och söker lösningar tillsammans. Till främjandet av säkerhet hör också säkerhetsfostran samt att systematiskt förebygga och följa upp olyckor och ta hand om lokaler och redskap. För att främja säkerheten inom småbarnspedagogiken förutsätts ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt att personalen behärskar säkerhetsaspekterna.

Vikten av en ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar livsstil ska beaktas i all verksamhet. Vardagliga val och aktiviteter ska avspegla ett ansvarsfullt förhållningssätt till naturen och omgivningen. Gemensam användning av redskap och lokaler, måttlighet, sparsamhet samt att reparera och återvinna saker ska främjas inom småbarnspedagogiken.

Säkerhets- och räddningsplaner följs på enheterna och planerna uppdateras varje verksamhetsperiod. Utrymning av byggnaden och att ta skydd inomhus samt spaning i närområdet övas varje år. Vårdnadshavarna informeras årligen om säkerhetsarbetet inom småbarnspedagogiken samt om dess utveckling.

Daghemmets gemensamma grupp för välbefinnande

Varje kommunala daghem har en egen grupp för välbefinnande. Förskolegrupper, som är anslutna till skolor, är en del av skolans gemenskapliga elevvårdsgrupp.

Mål och uppgift

- Att utvärdera och utveckla lärmiljöer och en verksamhetskultur som främjar välbefinnandet inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.
- Att genomföra gemensam elevvård inom förskoleundervisningen.
- Multiprofessionellt samarbete mellan flera aktörer.

En viktig uppgift för enhetens grupp för välbefinnande är att utvärdera frågor och praxis som gäller välbefinnandet i enheten och att identifiera sådant som borde förbättras. Dessa frågor är till exempel hälsosamhet, trygghet och tillgänglighet. En trygg lärmiljö omfattar både fysisk, psykisk och social trygghet. Den gemensamma gruppen främjar en likvärdig och jämlik verksamhetskultur som stöder välbefinnandet, t.ex. genom att öka barnens delaktighet och utveckla atmosfären för växelverkan och fostran. Förfaringssätt som ökar delaktigheten hjälper också till att förebygga och upptäcka problem i ett tidigt skede och ordna det stöd som behövs. Det gemensamma välfärdsarbetet skapar förutsättningar för samhörighet, omsorg och öppen kommunikation.

Enhetens grupp för välbefinnande behandlar endast frågor som berör hela enheten. Frågor som gäller enskilda barn eller familjer diskuteras inte i den här gruppen. Daghemsföreståndaren är ansvarsperson och den som sammankallar gruppen. Mötestiderna bestäms i god tid genast i början av verksamhetsperioden. Medlemmar i gruppen: i första hand socionomer inom småbarnspedagogiken fungerar som representanter för barngrupperna, enhetens ansvariga hälsovårdare, 1 - 2 vårdnadshavare, enhetens speciallärare, i förskoleenheter förskoleundervisningens kurator/psykolog. Vid behov kan andra sakkunniga eller aktörer kallas till gruppen. Barnens delaktighet uppfylls genom att man hör barnens tankar och åsikter och berättar om dem i gruppen. Välbefinnandegruppen sammanträder minst två gånger under året.

Tvåspråkiga förskoleenheter kan ha en gemensam grupp, kuratorn och psykologen för båda språkgrupperna kallas till mötet.

Anteckningar över de frågor som behandlades på mötet delas ut till vårdnadshavarna i verksamhetsstyrningssystemet, till exempel på anslagstavlan.

Exempel på olika aktörers roller:

Barnen: Hur upplever barnen praxis och växelverkan inom småbarnspedagogiken, delaktigheten och möjligheten att påverka frågor som berör dem själva. Har alla kompisar och kan alla delta i leken. Hur upplever barnen att jämställdhet och likabehandling uppfylls i olika situationer, förekommer mobbning, känner barnen sig trygga.

Speciallärare inom småbarnspedagogik: Att stödja barnets och familjens välbefinnande och deltagande i småbarnspedagogiken, hurdana sätt och metoder att stödja barnen, ingripa vid utmaningar, mobbning osv.

Hälsovårdaren: Tar upp observationer som gjorts om familjens/barnets situation vid familjens besök i rådgivningen, t.ex. gällande matvanor och näring, dygnsrytm, hygien eller andra frågor som väcker oro. Har föräldrarna tagit upp något som gäller småbarnspedagogiken? Man kan planera och komma överens med hälsovårdaren om hur hon eller han kan komma och prata med barnen eller föräldrarna om frågor som gäller hälsofostran.

Kuratorn, psykologen: Att stödja barnets och familjens välbefinnande och deltagande i förskoleundervisningen, hurdana sätt och metoder att stödja barnen, ingripa vid utmaningar, mobbning osv. Länkning till skolstarten, vad kan man göra i förskoleundervisningen. Främjande av enhetliga praxis och förfaringssätt.

Vårdnadshavarna: Vårdnadshavarnas syn på och erfarenheter av hur barnens välbefinnande stöds inom småbarnspedagogiken. Vad funderar vårdnadshavarna på, vad vill man utveckla? Är daghemmets praxis och förfaringssätt tydliga, vet föräldrarna varför man gör på ett visst sätt? Vad kan man göra tillsammans för att främja något ärende. Vårdnadshavarnas möjligheter för nätverkande.

3.1.5.1. Stärkande av sociala färdigheter och växelverkan, skydd mot mobbning och ingripande i mobbning

Stärkande av sociala färdigheter och växelverkan

Ett av målen för småbarnspedagogiken är att främja barnens välmående som helhet. Målet är att stöda barnens självkänsla så att den ökar och utvecklas och att lära barnen sociala färdigheter samt känslö- och trygghetsfärdigheter. Med känslöfärdigheter avses att kunna identifiera sina känslor, sätta ord på dem, reglera och beakta dem. Med känslö- och trygghetsfärdigheter kan man öka barnets förmåga att ta hand om sig själv och erbjuda metoder för att förstå sitt eget värde och sina egna gränser. Bra sociala förmågor och känslöfärdigheter samt förmåga till empati förebygger mobbning och trakasserier. Om trygghetsfärdigheter och kroppsfostran mera i kapitel Jag växer, rör på mig och utvecklas.

Verksamhetssätt i barngruppen:

- Personalen stödjer varje barns gruppmedlemskap och delaktighet.

- Man skapar en positiv stämning där både barn och vuxna trivs med varandra och tar hand om varandra genom gemensamma lekar och aktiviteter (trygghet, stressfrihet, skratt, glädje, personalens relationer, värme, uppmuntran och stöd, hjälpsamhet och empati, jämlikt bemötande, respekt för andra).
- Barnen får lära sig sociala regler som man kommit överens om. De vuxna fungerar som modeller och förebilder (att säga hej, hej då, tack och förlåt, vänta på sin tur, hjälpa andra, ta hand om varandra, tala med andra på ett artigt sätt).
- Vuxna gör tillsammans med barnen upp gemensamma trivselregler.
- Barn får tydligt veta vilken typ av aktivitet och beteende som förväntas. Man gör inte upp listor med förbud utan i stället beskrivningar hur vi agerar och uppför oss i vår grupp. Man uppmuntrar exempelvis barnen att ta hand om och hjälp varandra i stället för att förbjuda dem att slåss och retas. Kompisförmågor.
- Man kommer överens om hur barnen vill fira sina födelsedagar på daghemmet, att till exempel välja en kompis till bordet på födelsedagen kan vara svårt till någon.
- Barnen får vägledning för att lära sig förstå varför vissa sätt att agera är lämpliga och andra inte. Barnet lär sig och förstår moraliska frågor redan mycket tidigt, och därför börjar man behandla dessa frågor redan med 1–3-åringar. Målet är att stärka barns förmåga till empati.
- Personalen stödjer utvecklingen av barnens känslomässiga färdigheter. Man berättar för barnet om känslor, varför man får dem och hur de känns. Känslor är inte farliga utan går över av sig själva. Känslor kan också styras och man lär sig att hantera dem då man lär sig att känna igen och märka dem. Man kan öva på känslofärdigheter: man kan lära sig färdigheter som hjälper en att komma över även svåra känslor. Man kan lära sig att förändra sitt eget känslotillstånd och känsloklimat mot det bättre. Oberoende av vad känslan säger, måste människan kunna handla rätt. (Källa: Kampman & Tukiainen 2020)
- Ju yngre barnet är, desto mer stöd från utomstående, det vill säga vuxna, behöver det för att reglera sina aggressioner och känsloreaktioner (såsom ilska, frustration, ångest, besvikelse eller sorg).
- Barnet ska inte lämnas ensamt med sina negativa känslor eller för att lugna sig, utan de vuxna stödjer barnet och hjälper barnet att reglera sina känslor. De vuxna ska trösta barnet och ta barnet i famnen.
- Ett barn ska inte tas bort från en situation eller aktivitet som straff, utan en vuxen ska hjälpa barnet att ta kontroll över situationen så att aktiviteten kan fortsätta.
- För att stödja utvecklingen av barnens sociala och känslomässiga färdigheter tar man hjälp av olika material och program i verksamheten. (Exempel: Barnets sinne, Stegvis, Pienin askelin, Start, Molli, Piki, TunneMuksu, Mututoukka, Kaverikerho, Vuorovaikutusleikki, Se det goda! Kompisväskan). Verksamhetsmodellerna och de material som används skrivs in i den gruppvasun.
- De vuxna har en skyldighet att vara med i verksamheten och vägleda samt följa och observera barnens lek och växelverkan. Barnen behöver de vuxnas stöd och handledning i sin interaktion.
- Aktiv styrning, t.ex. väljer barnen själva sina platser vid matbordet eller vid samlingen eller har de utsedda platser? Man planerar sittplatserna så att utgångspunkten är att stödja vänskapsband.
- Fri form observation, t.ex. Uppför sig alla lekande grupper väl eller förekommer det osakligt uppförande eller mobbning i gruppen? På avstånd kan leken verka lugn och "bra", men det kan ändå förekomma verbal eller psykisk mobbning. Styrning, t.ex. Den bästa lösningen är inte alltid att upplösa grupper som inte fungerar så bra, ta bort barn ur gruppen eller avbryta leken, utan ibland är det bättre att gå in och styra situationen.
- Planerad observation och dokumentering, en-mot-en diskussion med barn, intervjuer, sociogram, observation av en viss situation.

Personalen ska alltid och i första hand i undervisningen och verksamheten vidta proaktiva åtgärder, till exempel planera verksamheten, miljön, arbetssätten och grupperingar för arbetet så att de motsvarar barnets behov samt under verksamheten styra och reglera växelverkan och barnets uppmärksamhet och koncentration.

Personalen har utbildats i förebyggande åtgärder och korrekt hantering av barns aggressionssituationer. Personalen kan i sista hand bli tvungen att fysiskt begränsa barnet om

det utgör en fara för andra barn eller för sig själv. I dessa situationer fyller chefen alltid i en blankett om den fysiska begränsningen av barnet. Den inträffade situationen behandlas i efterhand tillsammans med personalen samt barnet och vårdnadshavarna. Blanketten skickas utan barnets namn till direktören för småbarnspedagogik för uppföljning.

I Borgå följer man [Utbildningsstyrelsens rekommendationer om fysisk begränsning av ett barn inom småbarnspedagogik och förskoleundervisning](#).

Hur man känner igen mobbning

Mobbning är upprepade och medvetna negativa handlingar som riktar sig mot någon annan. När små barn mobbar varandra är det fråga om ett inlärt felaktigt beteende eller utvecklad interaktions- och självregleringsförmåga. När ett barn ännu inte på ett tillräckligt sätt kan uttrycka sig och reda ut saker och/eller självregleringen är utvecklad, kan frustration ta sig uttryck genom fysiska handlingar mot andra. Konflikter är inte mobbning. Konflikter uppstår då två ungefär lika starka personers mål strider mot varandra. Konflikter är vanliga och behövs för att utveckla sociala färdigheter.

Mobbning är ett socialt fenomen som anknyter till användning av makt. Mobbaren upplevs som större och starkare och offret hamnar i underläge. Mobbning behöver inte vara dramatisk, men man kan se vissa typer av beteende i den. Mobbning kan vara fysisk (sparkar, slag, nyp, störande av lekar och söndrande av saker, gömmande av saker), verbal (att retas, tala illa om någon annan eller inte svara på tilltal), psykisk (hot, manipulation, att ändra på regler i lekar, påtryckningar eller att göra miner, sucka, kasta talande blickar eller lämna någon utanför). Mobbning kan också delas in i direkt mobbning, där mobbaren kan identifieras och mobbningen riktar sig direkt mot offret fysiskt eller verbalt, och indirekt mobbning, där mobbaren är svår att identifiera och mobbningen sker på olika sätt.

Mobbning är ofta förknippad med olika roller, som personalen måste vara medvetna om för att kunna påverka alla aspekter av situationen.

- offer
- mobbare
- medhjälpare som deltar aktivt
- förstärkare, som till exempel skrattar
- tysta godkännare
- försvarare.

Ett mobbat barns beteende kan förändras. Barnet är ofta ensamt och pratar inte om kompisar. Saker kan försvinna om barnet försöker "köpa" vänner. Barnet kan dra sig undan och vara tyst och ledset. Hemma kan man notera sömnproblem. Barnet signalerar på olika sätt att det inte längre vill gå till daghemmet. Det barn som utsätts för mobbning kan också gång på gång söka sig till interaktion och lek med sina mobbare och se dem som sina vänner. Barnet agerar då i en viss roll och godkänner osakligt bemötande för att få vara med och vara en del av gruppen.

Förebygga mobbning

Mobbning förebyggs genom att stärka personalens medvetenhet. Det förebyggande arbetet kräver vuxnas engagemang för barngruppen och verksamheten. I verksamheten stöder man barnen i deras sociala förmågor, förmåga till empati och aggressionshantering. Vuxna stärker barnens kamratrelationer och barnens delaktighet.

Vuxna ska diskutera konflikter och gräl med barnen. Barnen lär sig förstå att det i dessa situationer inte är fråga om mobbning utan konflikter. Konflikter ska tas på allvar och vuxna ska stödja barnen i att lösa sina konflikter. Konflikter är alltid mycket känsloladdade, men man kan lära parterna i konflikten att man kan se saker ur olika perspektiv och göra eftergifter. Barnen ska inte lämnas ensamma med sina konflikter. Man kan också använda andra barn som en resurs i lösningen av konflikter. Den vuxna ska inte försöka hitta sanningen utan låta de berörda berätta sina egna versioner. Barnen får stöd i att hitta lösningar och föra ärendet framåt.

Vuxna ska prata med barnen om mobbning så att barnen blir medvetna om mobbning som fenomen och de roller som förekommer i samband med mobbning, samt vad man kan göra om man upptäcker eller misstänker mobbning. Att berätta om och diskutera konfliktsituationer är INTE att skvallra. Som utgångspunkt för diskussioner om mobbning och rollerna i mobbning kan man exempelvis använda böckerna.

Personalen berättar för vårdnadshavarna att barnet är en del av en kamratgrupp och om barngruppens målsättningar och verksamhet gällande stödande av sociala färdigheter. Man diskuterar med vårdnadshavarna och skapar samförstånd om praxisen. Med vårdnadshavarna kan man komma överens om exempelvis praxis för utdelning av inbjudningar till födelsedagskalas. Man diskuterar med barnen om det är godtagbart att använda födelsedagsinbjudningar för utpressning eller hot och om man får göra så. Hur känns det att bli lämnad utanför?

Hantera en mobbningssituation

Mobbning, våld eller kränkande beteende godtas inte i någon form. Principen är att mobbningssituationer ska lösas i den miljö där mobbningen sker. Vårdnadshavarna kan inte påverka det som sker under dagen i småbarnspedagogiken. Om personalen upptäcker mobbning eller ett barn eller en vårdnadshavare för fram en misstanke om mobbning, ska man alltid ta situationen på allvar och utreda ärendet. Personalen ansvarar alltid för att hantera ärendet. Vårdnadshavarna för de barn som är inblandade i mobbningen informeras omedelbart om situationen. Personalen i gruppen reder ut frågan genom att observera situationer och höra alla parter, så att alla får säga sin åsikt. Observationer och alla inblandades åsikter skrivs ner utan värderingar. (Blankett PM om mobbningssituation, i Varhaiskasvatuspalvelut Teams - kanalen Turvallisuus ja hyvinvointi.)

Efter att personalen har hört alla inblandade kommer man överens om hur man ska gå vidare. Vuxna funderar på lösningar också tillsammans med barnen. Överenskomma åtgärder skrivs ner och genomförandet av åtgärderna säkerställs. Situationen följs upp minst med två veckors mellanrum, uppföljningen ska dokumenteras. Vid behov försätter eller omdirigeras åtgärderna tills mobbningen har upphört. När mobbningen har upphört tilläggs blanketten till varje parts uppgifter i verksamhetsstyrningsprogrammet, som varit inblandade i mobbningen.

Källa: Mobbar även små barn? Repo, L. & Stoor-Grenner, M.

Stödmaterial:

[Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen](#)

[Förebyggande av mobbning, trakasserier, diskriminering och våld](#)

[Folkhälsan: Antimobbning i daghem, skolor och idrottsföreningar](#)

3.2. Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken

Inom småbarnspedagogiken är syftet att säkerställa en lärmiljö som är utvecklande, inkluderande, som främjar lärande och som är hälsosam och trygg samt tillgänglig¹⁰¹. Med lärmiljöer avses lokaler, platser, gemenskaper, metoder, redskap och tillbehör som stöder barnens utveckling, lärande och kommunikation. Begreppet lärmiljö omfattar bland annat den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. Lärmiljöerna ska utvecklas så att de mål som fastställs för småbarnspedagogiken kan uppnås och så att de stöder barnens sunda självkänsla och utvecklingen av sociala färdigheter och förmågan att lära sig. Lärmiljöerna ska utformas och utvecklas så att de är ergonomiska, ekologiska, trivsamma och tillgängliga. Belysningen, akustiken och inomhusluftens kvalitet ska också beaktas och utrymmena ska vara prydliga och rena.

¹⁰¹ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 2 punkten och 10 §
38

Lär miljöerna ska planeras och utformas tillsammans med barnen. De ska stödja barnens naturliga nyfikenhet och vilja att lära sig. De ska locka barnen till fysisk aktivitet, till att leka, undersöka samt uppleva och uttrycka konst. Barnen ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och med hela kroppen. Lär miljöerna ska erbjuda barnen olika möjligheter till meningsfull sysselsättning, mångsidiga och fartfyllda fysiska aktiviteter, lekar och spel men också till vila samt lugn och ro. Barnens idéer, lekar samt deras alster och verk ska synas i lär miljöerna.

I lär miljöerna kan man genomföra pedagogisk verksamhet av många slag och lär miljöerna ska formas enligt behov. Personalen ska beakta barnens intressen, individuella färdigheter och behov samt riktlinjerna för småbarnspedagogisk verksamhet (kapitel 4). I lär miljöerna ska man arbeta flexibelt i grupper av olika storlek, så att alla har möjlighet att delta i aktiviteterna och kommunikationen. Arbete i pedagogiskt ändamålsenliga grupper främjar barnens och personalens koncentration och en barncentrerad verksamhet.

Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt bidrar till att skapa en trygg lär miljö som präglas av inbördes respekt och gemensamt ansvar. I en trygg miljö är det tillåtet att visa olika känslor och personalen hjälper barnen att uttrycka sina känslor och att reglera dem. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och de ska få sina frågor besvarade.

Lär miljöerna ska planeras och utvecklas så att de främjar likabehandling och jämställdhet mellan könen. Detta möjliggör att man kan bryta traditionella könsstereotypa mönster. Lär miljöerna ska främja barnens språkliga utveckling och språkmedvetenhet samt synliggöra kulturell mångfald.

Även naturen, gården, lekparken och den övriga byggda miljön utgör lär miljöer för den småbarnspedagogiska verksamheten. Dessa miljöer erbjuder upplevelser, material och mångsidiga möjligheter att leka och undersöka. De ska utnyttjas som platser för fysisk aktivitet, naturupplevelser och lärande.

Barnen ska i tillräcklig omfattning ha tillgång till och få använda mångsidiga, pedagogiska och säkra lek- och aktivitetsredskap som är lämpliga för deras ålder. Redskapen ska vara tillgängliga och anpassas till barnens individuella behov av stöd och intresseområden. Teknologin är en del av en mångsidig och inkluderande lär miljö för barnet. Digitala verktyg, applikationer och miljöer ska användas på ett ändamålsenligt sätt inom småbarnspedagogiken. Barnens egna digitala verktyg, leksaker och andra redskap kan användas i enlighet med anordnarens beslut. Personalen ska komma överens med vårdnadshavarna om användningen av barnens egna apparater, leksaker och redskap.

Samarbete med andra aktörer samt fysiska och virtuella besök på exempelvis bibliotek, museer, kulturarvsplatser, konserter, teatrar och vårdnadshavarnas arbetsplatser berikar barnens lär miljöer. Planeringen av lär miljöer erbjuder också en naturlig möjlighet till samarbete mellan personalen och vårdnadshavarna.

En god social och psykisk miljö förutsätter en aktiv och sensitiv närvaro av personalen. De vuxna ansvarar för den sociala och psykiska tryggheten i barngruppen. Det är viktigt att handleda barnens interaktion, dynamiken i kamratgruppen samt stödja barnens kamratrelationer.

Flexibla utrymmen som lämpar sig för lek och verksamhet bildas av olika slags arbetsstationer och möbelkombinationer som gör det möjligt att arbeta ensam, i par och i grupper. Verksamheten, utrymmena och redskapen bör planeras så att barnet inte behöver sitta stilla långa stunder utan barnet stimuleras till egen aktivitet och till att röra på sig. Förflyttningssituationer sprids ut

i smågrupper för att minska väntetiden och tiden man är stilla. Situationerna kan också göras aktiva. I valet av möbler ska man beakta ergonomin för både barn och vuxna.

Användningen av lokalerna inomhus och utomhus effektiviseras och görs mångsidigare genom att dela upp verksamheten i olika utrymmen och genom att fungera i smågrupper. Utrymmena ska planeras och modifieras tillsammans med barnen. Material och redskap väljs och skaffas så att de stöder genomförandet av den pedagogiska verksamheten och öppnar upp för nya lärtigar för barnen. I lärmiljön beaktas också barnens intressen och man gör det möjligt att utnyttja styrkor. Redskapen och materialen väljs och anskaffas så att de stöder den pedagogiska verksamheten. Föremål och leksaker har egna bildförsedda platser som stöder barnens aktörskap och hjälper till att upprätthålla ordning. Redskap och tillbehör ska vara tillgängliga för barnen. Med lokal- och tidsarrangemang stöds uppbyggande av långvarig lek. Genom benämning och bildstöd i inlärningsmiljön samt övrigt visuellt material stöder man barns språkliga utveckling och synliggör också kulturell mångfald.

I lärmiljön synliggörs språklig, kulturell och visuell mångfald så att alla barn i gruppen kan vara delaktiga och känna att den egna bakgrunden är värdefull. Språken och kulturen syns bl.a. i böcker, bilder och lekredskap. Utflykter och virtuella besök används för att göra lärmiljöerna mångsidiga. Del 1 i verktyget SpråkPeda används i varje grupp som ett verktyg för utvärdering och utveckling av en språkmedveten lärmiljö. Mer om språkmedveten pedagogik i avsnittet Språkens rika värld.

Personalen ser till att man använder mångsidiga lärmiljöer i verksamheten. Förutom de egna lokalerna använder man sig av de möjligheter som närmiljön erbjuder. När man åker längre bort använder man lokal- eller beställningstrafik. I Borgåområdet finns stads- och landsbygdsmiljö, byar, skärgård, åstränder och hamnar. I Borgå är det aldrig långt till skogar och parker. Andra verksamhetsmiljöer för småbarnspedagogiken är idrottsplatser och -planer, bibliotek/bokbuss, museer, simhallen, andra tjänster, industrier och företag samt digitala och virtuella miljöer.

- [Nationalstadsparken i Borgå](#)
- Naturskyddsområden, naturstigar, fågeltorn/utsiktsplatser samt utflyktsområden i skogen: t.ex. Stensböle, Ekudden, Ruskis, Svinö, Telegrafberget, Maren och Borgbacken, Näse sten, Jonasbacken Uddas, Gammelbacka gårds parkskog
- Herrgårdar och andra byggnader: t.ex. Haiko, Kiala, empirekvarteren, gamla stan, Näse gård, Näsebackens begravningsplats.
- [Museer och sevärdheter i Borgå](#) bl.a.
 - J. L. Runebergs hem
 - Galleriet Gamla Kaplansgården
 - Borgå konsthall
 - Albert Edelfelts ateljémuseum
 - Borgå museum/Holmska gården
 - Borgå museum/Gamla rådhuset
 - Borgå dock- och leksaksmuseum
 - Walter Runebergs skulptursamling
 - Yrjö A. Jänttis konstsamling
 - Domkyrkan och Lilla kyrkan
 - Ortodoxa kyrkan
 - Postbacken.

Digitalitet planeras som en naturlig del av barnens lärmiljöer och aktiviteter. Barnen ska få lära sig att använda olika apparater och verktyg samt medier, som ska vara tillgängliga för barnen. Digistigen i Borgå specificerar lokala läroplaner vad gäller digital kompetens, mediäsfärdighet och programmeringskompetens. Digistigen för småbarnspedagogik och förskoleundervisning innehåller mål för personalens kunskande och pedagogiska verksamhet för olika åldersgrupper samt beskrivning av praktisk verksamhet. Personalen använder Digistigen och tar hänsyn till AI rekommendationer i planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten. Digistigen i Borgå -teamet för personalen: digistigen, material, instruktioner, skolningsmaterial, länkar.

Programmen och applikationerna som används granskas och godkänds i enlighet med stadens process.

Stödmaterial:

[Oppimisympäristö varhaiskasvatuksessa](#)

3.3. Samarbete inom småbarnspedagogiken

Genom samarbete ska man främja målen för den småbarnspedagogiska verksamheten samt en pedagogisk verksamhet av hög kvalitet. Anordnarna av småbarnspedagogik bär ansvaret för att samarbetet genomförs och är systematiskt¹⁰².

3.3.1. Samarbete med vårdnadshavarna

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll inom småbarnspedagogiken¹⁰³. Målet med samarbetet är att vårdnadshavarna och personalen ska förbinda sig till att tillsammans främja att barnen växer, utvecklas och lär sig på ett sunt och tryggt sätt. Samarbetet när det gäller det fostrande arbetet ska bygga på förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt.

Personalen inom småbarnspedagogiken ska tillsammans med vårdnadshavaren diskutera värderingar, mål och hur verksamheten genomförs enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik. Samarbetet ska vara ömsesidigt och av personalen förutsätts initiativtagande och aktivitet. I samarbetet ska familjernas mångfald, barnens individuella behov samt frågor som gäller vårdnad och föräldraskap beaktas. Vid behov ska en tolk användas under diskussionerna för att säkerställa att alla parter blir förstådda¹⁰⁴.

Samarbetet kan ha olika syften och se olika ut under barnets tid inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är viktigt att personalen och vårdnadshavarna utbyter information om barnens dagliga upplevelser. Det är också viktigt med uppmuntrande meddelanden som beskriver barnets utveckling och lärande i positiva ordalag. Vårdnadshavarens och personalens iakttagelser av och diskussioner om barnets dag skapar förutsättningar för att trygga barnets välbefinnande som helhet.

Samarbetet med vårdnadshavarna är särskilt viktigt vid övergångsskedena, till exempel då barnet börjar i småbarnspedagogiken, vid övergångar inom småbarnspedagogiken, då ett barn byter daghem eller då barnet börjar i förskoleundervisningen. Den gemensamma diskussionen är särskilt viktig då barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas (kapitel 1.3) och samarbetet med vårdnadshavaren betonas också då stödet för barnet planeras och genomförs (kapitel 5). En förtroendefull atmosfär skapar förutsättningar för samarbete mellan vårdnadshavaren och personalen också i utmanande situationer, till exempel då det finns anledning till oro om barnets välbefinnande.

Barnens vårdnadshavare¹⁰⁵ ska ges möjligheter att tillsammans med personalen och barnen delta i planeringen, utvärderingen och utvecklingen av småbarnspedagogiken för sitt barn. Digitala tjänster som är tillgängliga används i samarbetet med vårdnadshavarna. Samarbetet kan också främja vårdnadshavarnas kontakt sinsemellan. Vårdnadshavarnas nätverkande och gemensamma aktiviteter vid olika evenemang stärker gemenskapen och stöder personalen i deras arbete.

¹⁰² Lag om småbarnspedagogik 7 §

¹⁰³ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 10 punkten

¹⁰⁴ Språklag 18 § (423/2003) och utlänningslag 203 § (301/2014)

¹⁰⁵ Lag om småbarnspedagogik 20 §

Förfaringssättet vid inledningen av fostringssamarbetet och då barnet börjar i småbarnspedagogiken beskrivs i kapitlet för barnets plan för småbarnspedagogik. Förfaringssättet vid barnets övergång till en annan grupp eller enhet finns beskrivet i kapitlet: Småbarnspedagogiken som en del av barnets växande och lärande.

Minst två gånger i året ordnas möjlighet till ett diskussionstillfälle för vårdnadshavarna där man tillsammans planerar och utvärderar barnets plan för småbarnspedagogik. Vid behov kallas även andra sakkunniga som arbetar med barnets och familjs ärenden, att delta i diskussionen. Den dagliga kontakten med vårdnadshavarna är central. För att informera och berätta om verksamheten på daghem används elektroniska kanaler. Dessutom kan man komma överens med vårdnadshavarna på vilket sätt man informerar om barnets vardag o.d. Observationen och den pedagogiska dokumentationen nyttjas för att berätta om barnets vardag. Om barngruppens verksamhet berättas också regelbundet i ett vecko- eller månadsbrev.

Vid behov används tolk i samarbetet med vårdnadshavarna. Användningen av tolk säkerställer ömsesidig förståelse. Tolk används vid behov till exempel i inledningssamtalet och samtalet gällande planen för småbarnspedagogiken samt föräldrakvällar. I samarbetet med vårdnadshavarna beaktas även båda vårdnadshavarnas delaktighet i situationer där endast en av dem pratar ett främmande språk.

Nya familjer informeras om praxis och verksamheten inom småbarnspedagogiken. För alla föräldrar ordnas ett tillfälle att komma och lyssna och diskutera verksamheten i barngruppen. Vårdnadshavare erbjuds möjlighet att delta i planering och utvärdering. På föräldramöten kommer man överens med föräldrarna t.ex. om samarbete, olika praxis, evenemang och fester.

I samarbetet med vårdnadshavarna säkerställs barnets deltagande i småbarnspedagogikens verksamhet. Om oro uppstår bör personalen diskutera frågan med vårdnadshavarna så tidigt som möjligt. Till exempel har en verksamhetsmodell utarbetats för oroande frånvaro eller för att inleda ett bredare sektorsövergripande samarbete.

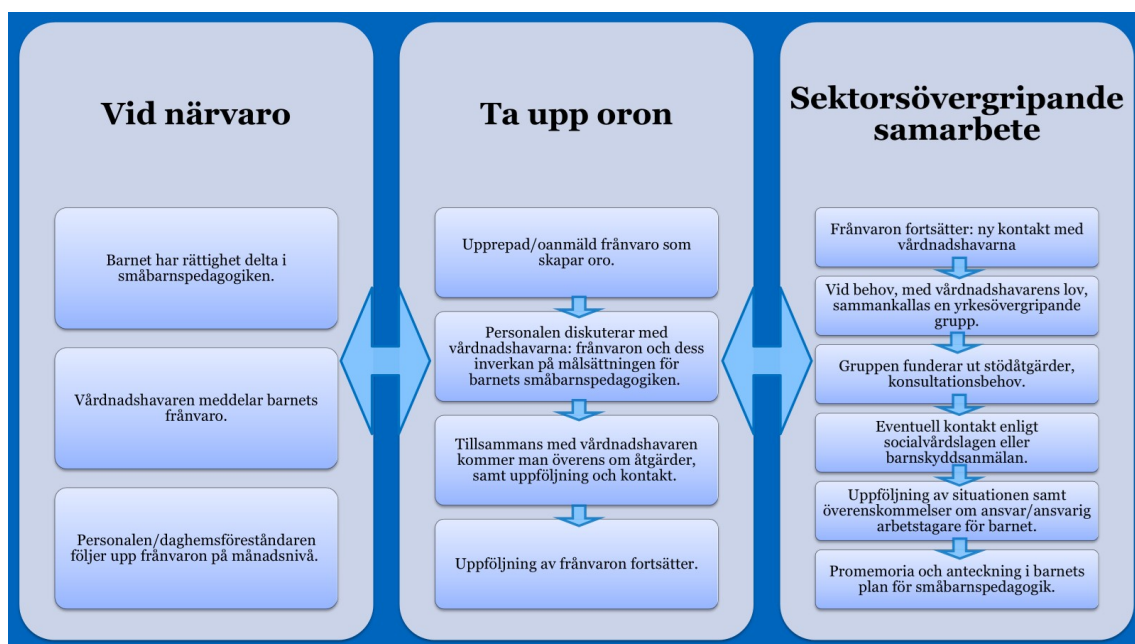

Bild 2. Verksamhetsmodell för barnets oroande frånvaro och sektorsövergripande samarbete.

Inom småbarnspedagogiken ordnas olika tillfällen och evenemang där familjerna och vårdnadshavarna har möjlighet att träffa varandra. Vårdnadshavarna kan även själva ordna evenemang och verksamhet. I daghem kan det också finnas föräldraföreningar.

Varje daghem har en välmåendegrupp där även vårdnadshavarna är representerade.

Stödmaterial:

[Sektorsövergripande samarbete inom småbarnspedagogiken](#)

3.3.2. Samarbete med olika aktörer

Syftet med samarbetet är att försäkra sig om att genomföra och utveckla småbarnspedagogisk verksamhet av hög kvalitet. Enligt lagen om småbarnspedagogik¹⁰⁶ ska kommuner som anordnar småbarnspedagogik bedriva sektorsövergripande samarbete samt skapa de samarbetsstrukturer som behövs. En privat serviceproducent ska efter behov bedriva sektorsövergripande samarbete¹⁰⁷.

Med samarbetspartner menas alla de regionala och lokala aktörer som det är naturligt att samarbeta med inom småbarnspedagogiken. Samarbete till exempel med instanser som ansvarar för övrig undervisning, idrott, bibliotek och kultur och med andra aktörer i närmiljön gör lärmiljöerna mångsidigare och stöder verksamhetens mål. Andra samarbetspartner inom småbarnspedagogiken är till exempel organisationer, livsåskådningssamfund såsom församlingar, polisen samt kost- och städservice.

Det är viktigt att samarbeta och att utveckla samarbetet mellan kommunens småbarnspedagogiska verksamhet och de privata serviceproducenterna som erbjuder småbarnspedagogik inom kommunen samt mellan kommunerna. Anordnarna av småbarnspedagogik kan utveckla sin verksamhet i samarbete¹⁰⁸ med högskolor, läroanstalter, forskningsinstitut och myndigheter.

¹⁰⁶ Lag om småbarnspedagogik 7 §

¹⁰⁷ Lag om småbarnspedagogik 7 §

¹⁰⁸ Lag om småbarnspedagogik 7 §

Inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska man också samarbeta med barnrådgivningspersonalen, barnskyddet samt med andra aktörer inom hälsovården och socialvården. Vikten av samarbetet ökar om någon av dessa aktörer känner oro för barnets utveckling eller välbefinnande samt när barnets stöd planeras och ordnas. I den omfattande hälsoundersökningen ingår, med vårdnadshavarens skriftliga samtycke, personalens bedömning av hur ett barn under skolåldern klarar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten. Personalens bedömning är en viktig del av bedömningen av barnets helhetsmässiga växande, utveckling och välbefinnande och vid tidig identifiering av barnets behov av stöd i ett sektorsövergripande samarbete¹⁰⁹.

I Borgå samordnas det mångprofessionella samarbetsnätverket för stödjande av barns och ungas välmående av arbetsgruppen för barnens och de ungas välmående. En representant för småbarnspedagogik ingår i gruppen.

Småbarnspedagogiken deltar vid behov och om möjligt i andra arbetsgrupper och mångprofessionellt samarbete.

Östra Nylands välfärdsområde

Socionom inom småbarnspedagogik ansvarar i första hand för samarbetet kring barnets rådgivningstjänster och familjetjänster i sin barngrupp. Socionomen ska vara väl insatt i [välfärdsområdets tjänster för barnfamiljer](#) och vid behov vägleda familjer till lämpliga tjänster.

Se också en verksamhetsmodell för oroande frånvaro och för att inleda ett bredare sektorsövergripande samarbete i kapitel Samarbete med vårdnadshavarna.

Barnrådgivningen

Personalen inom småbarnspedagogiken gör en bedömning av barnets utveckling och välbefinnande före de omfattande hälsogranskningarna för 4-åringar. För detta ändamål används en blankett som undertecknas av vårdnadshavarna innan den skickas till hälsovårdaren. Vid behov görs samarbete mellan barnrådgivningen och småbarnspedagogiken även då det gäller barn i annan ålder.

Varje daghem har en ansvarig hälsovårdare som är medlem i enhetens välmåendegrupp. Småbarnspedagogikens och rådgivningens samarbetsgrupp utvärderar och utvecklar samarbetet.

Småbarnspedagogik som en del av stödtjänster inom barnskydd

På basen av rekommendationer av en socialarbetare kan ett barn delta i småbarnspedagogiken som en del av öppenvårdstjänsterna inom barnskyddet. Ansökan görs via e-tjänsten för Borgå stads småbarnspedagogik. Socialarbetaren kan kontakta servicesanordnaren, som den skriftliga rekommendationen (blanketten) också ska skickas till. Om barnet börjar i småbarnspedagogiken som en del av stödtjänster inom barnskyddet, ordnas ett möte med familjen och socialarbetaren där man kommer överens om praxis och samarbetsformer för barnets småbarnspedagogik.

¹⁰⁹ Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga 7, 9 och 13 § (338/2011) samt lag om småbarnspedagogik 7 §

Kultur- och fritidstjänsterna

[Borgå stads kulturläroplan Kulturstig](#) utarbetats i samarbete mellan småbarnspedagogiken och grundläggande utbildningen. Kulturstigen kompletterar skolornas och småbarnspedagogikens läroplaner. Kulturstigtjänster produceras av kulturtjänster, musikinstitutet, konstskolan, biblioteket och Borgå museum. Målet med planen för kulturförskolan är att genomföra och främja planerad kultur-, konst- och kulturarvsutbildning. Verksamhet som sker under småbarnspedagogiksdagen är avgiftsfritt för familjer.

Kulturstigen berikar och kompletterar den småbarnspedagogiska verksamheten. Enheterna ska informeras om utbudet utifrån vilket de planerar sin egen verksamhet. Målsättningen är att varje barn deltar i minst en kulturstigens aktivitet under året. Samarbetet beskrivs i enhetens årsplan.

Styrgruppen för Kulturstigen, som består av en representant för småbarnspedagogik, övervakar och utvärderar verksamheten.

Idrottstjänsterna erbjuder verksamhet som stöd för motionsförskolan inom småbarnspedagogiken. Lokalt samarbetar man även med idrotts- och motionsföreningar. Föreningarna i mån av möjlighet ordnar handledning för barn och/eller personalen i sina egna grenar. Information om dessa ges separat och småbarnspedagogiken använder sig av utbudet i enlighet med barngruppens behov.

Församlingar

Borgå domkyrkoförsamling erbjuder verksamhet som stödjer åskådningsförskolan i småbarnspedagogiken. Samarbetsutbudet grundar sig på Utbildningsstyrelsens anvisningar och Kyrkostyrelsens modell. Innehållet i verksamheten utformas också som ett samarbete mellan småbarnspedagogiken och församlingen. Församlingen granskar och uppdaterar sitt utbud årligen och informerar om det till småbarnspedagogiken. Utbudet innehåller allmänbildande verksamhet som passar alla och inte innehåller utövande av religion samt verksamhet som grundar sig på religionsutövning. Personalen ansvarar för att ta reda på vilken typ av innehåll verksamheten har och på ett tydligt sätt informera vårdnadshavarna.

Det finns inga överenskomna samarbetsformer med andra församlingar i Borgå.

Integrationstjänster

Integrationstjänster och de småbarnspedagogiska tjänsterna har en gemensam verksamhetsmodell för att inleda småbarnspedagogiken med familjer som har flyktningbakgrund. När familjen flyttat till Borgå gör socialhandledaren för integrationstjänsterna och sakkunnig inom småbarnspedagogiken ett gemensamt hembesök, där man i enlighet med familjens behov berättar om olika tjänster, stigen för den finländska småbarnspedagogiken och skolan, verksamhetssätten inom småbarnspedagogiken, och vid behov hjälper man med utarbetandet av ansökningar eller kommer överens om den inledande processen för småbarnspedagogiken och praxis om första besök.

Övriga aktörer, tredje sektorn

Borgå naturskola fungerar som småbarnspedagogikens samarbetspartner vid genomförandet av naturförskolan och verksamhet i naturen. I samarbetet stöds också personalens kunskande. Personalen kan gå med i teamet Naturpedagogik inom småbarnspedagogik, där utdelas material och tips för verksamhet.

Om annat samarbete med aktörer såsom MLL och Folkhälsan kan man komma överens enhetsspecifikt.

Privata serviceproducenter

Regelbundna möten hålls med de privata daghemmen ca fyra gånger per år och minst ett möte med vårdarna i de privata familjedaghemmen varje år. Tjänsteinnehavaren som ansvarar för handledning och tillsyn av privata serviceproducenter fungerar som sammankallare. De viktigaste

innehållen i mötena är frågor som rör verksamhetens kvalitet, säkerhet och pedagogik. Dessutom ges övrig handledning till privata serviceproducenter vid behov.

Personalen erbjuds möjlighet att delta i fortbildningar och utvecklingstillfällen som stadens småbarnspedagogik ordnar.

Lokalitetstjänster och kost- och städtjänster

Kost-och städtjänster ansvarar för daghemmets mat och städning. Lokalitetstjänsterna ansvarar för fastighetsskötseln. Felanmälningar i anknytning till lokaler och gårdsområden eller misstankar om inomhusmiljön inom småbarnspedagogiken anmäls via systemet för felanmälan.

Verksamheten och tjänsterna planeras och utvärderas i samarbete på både enhets- och organisationsnivå varje år.

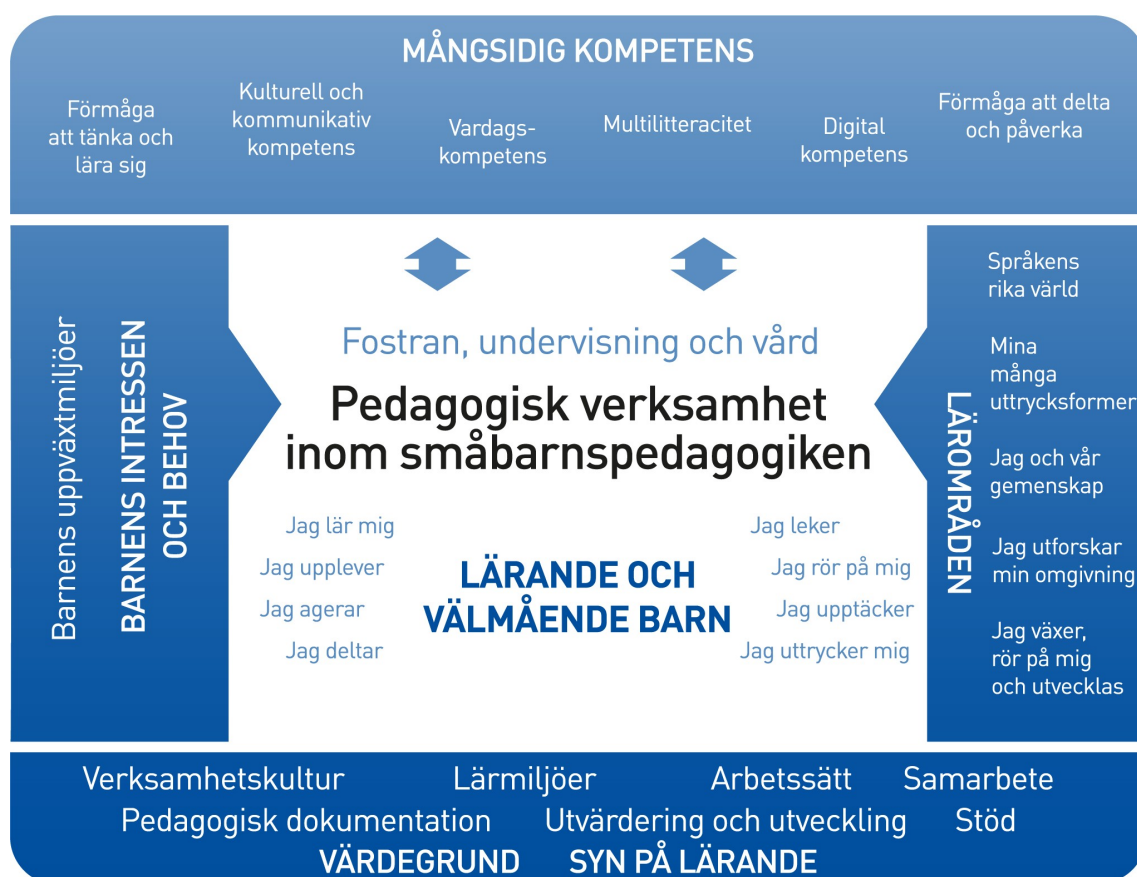
Stödmaterial:

[Sektorsövergripande samarbete inom småbarnspedagogiken](#)

4. Planering och genomförande av den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken

4.1. Referensram för den pedagogiska verksamheten

Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska präglas av ett helhetsskapande angreppssätt. Målet är att främja barnens lärande och välbefinnande samt mångsidiga kompetens (figur 1). Den pedagogiska verksamheten förverkligas i samverkan mellan barnen och personalen och i den gemensamma verksamheten. Barnens spontana verksamhet, personalens och barnens gemensamma idéer till verksamhet och verksamhet som planerats av personalen ska komplettera varandra. Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska genomsyra den helhet som består av fostran, undervisning och vård.

Figur 1. Referensram för den pedagogiska verksamheten

En målinriktad och inkluderande verksamhet utgår från värdegrunden (kapitel 2.4), synen på lärande (kapitel 2.5), en verksamhetskultur som stöder värdegrunden och synen på lärande (kapitel 3) samt mångsidiga lärmiljöer (kapitel 3.2), samarbete (kapitel 3.3), arbetsätt (kapitel 4.3) och stöd för barnet (kapitel 5). Barnens intressen och behov samt viktiga aspekter som anknyter till barnens uppväxtmiljö ska utgöra utgångspunkter för planeringen av verksamheten. En annan utgångspunkt är lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5. En förutsättning för kvalitativ pedagogisk verksamhet är systematisk dokumentation, utvärdering och utveckling (kapitel 4.2 och 7). Planeringen av verksamheten ska även styras av målen för mångsidig kompetens (kapitel 2.7).

Mål och riktlinjer för den pedagogiska verksamheten ska preciseras i planeringen på lokal nivå (kapitel 1.2). Vid preciseringen av målen ska man ta hänsyn till de olika verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken, personalens sammansättning och andra särdrag. Grunderna för planen för småbarnspedagogik och den lokala planeringen som preciserar grunderna samt barnens planer för småbarnspedagogik (kapitel 1.3) ska utgöra utgångspunkter för planeringen av verksamheten i barngruppen. Den småbarnspedagogiska verksamheten och förskoleundervisningen ska bilda en kontinuerlig helhet som är meningsfull för barnet och ger barnet möjlighet till framsteg i sitt lärande.

Ansvar för att planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten motsvarar de uppsatta målen ligger hos personalen inom småbarnspedagogiken. I verksamheten används olika inlärningsmiljöer och olika yrkesgruppers sakkunniga. Vid organiseringen av verksamheten beaktas barnens likaberättigade och jämställda möjlighet att delta i en mångsidig verksamhet.

Det centrala är att granska barnets dag som en helhet där välbefinnande och lärande stöds. Personalen ska särskilt planera för de situationer som upprepas många gånger under dagen och veckan, såsom ankomst och avfärd, förflyttningar och situationer i tamburen, måltider, vila och andra rutiner. Hur kan olika rutiner och verksamhetssätt se ut och kännas för barnen, vilken typ av interaktion möter barnen i dem? Hur förverkligar vi det stöd som barnet behöver i olika situationer? Hur förverkligas barnets deltagande i gruppen och leken?

Centrala strukturer och verktyg för planering och utvärdering av den pedagogiska verksamheten:

- barnets plan för småbarnspedagogik, beskrivs i kapitlet om barnets plan för småbarnspedagogik
- gruppvasu, ett gemensamt verktyg för planering, dokumentation och utvärdering av pedagogisk verksamhet, som personalen använder regelbundet; familjedagvårdarna och den öppna småbarnspedagogiken använder planen till tillämpliga delar
- observation av verksamheten och barnen
- verktyget "verksamhetssätt för och utvärdering av det pedagogiska stödet"
- småbarnspedagogikens lärares pedagogiska ledarskap, läraren
 - ansvarar för att verksamheten förverkligas, utvärderas och utvecklas utgående från grunderna för planen för förskoleundervisning och den lokala planen.
 - ansvarar för målsättningarna i gruppens pedagogiska verksamhet och för att de mål och överenskomna åtgärder som barnens behov förutsätter, förverkligas i gruppens verksamhet.
 - ansvarar för uppgörandet av barnets plan för småbarnspedagogik och förskoleundervisning tillsammans med den övriga personalen. Läraren samlar observationerna och erfarenheterna om barnet och går igenom dem med gruppens övriga personal.
 - ansvarar för att gruppvasu används aktivt
 - ansvarar för teamplaneringen och dess tidtabell
 - upprätthåller en pedagogisk diskussion
 - fungerar som medlem i enhetens pedagogiska team
- teamets regelbundna möten, teamet kommer gemensamt överens om ansvarsfördelning och arbetsuppgifter, planerar och genomför tillsammans pedagogik enligt läroplanerna, säkerställer informationsflödet inom teamet och på daghemsnivå, följer upp barnens och de vuxnas välbefinnande i gruppen

- enhetens pedagogiska team ansvarar tillsammans med närchefen för att verksamheten genomförs, utvecklas och utvärderas i enlighet med planen för småbarnspedagogik i varje grupp
- systematiska samtal med enskilda barn och grupper, barnens feedback
- utvecklingsdagar och gemensamma möten för personalen
- övriga arbetsgrupper
- personalens självutvärdering (bl.a. SpråkPeda1, Valssi verktyg, bedömningen av nuläget för fysisk aktivitet)
- enkäter, öppen feedback
- enhetens årsplan för verksamheten och verksamhetsberättelse.

4.2. Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är en central arbetsmetod för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är en kontinuerlig process där observationer, dokument och en gemensam tolkning av dessa skapar förståelse för den pedagogiska verksamheten. Den pedagogiska dokumentationen möjliggör att barnen och vårdnadshavarna kan delta i utvärderingen, planeringen och utvecklingen av verksamheten.

Den pedagogiska dokumentationen ger information om barnens liv, utveckling, intressen, tankar, lärande och behov samt om barngruppens verksamhet, på ett konkret och mångsidigt sätt. Med hjälp av enskilda dokument, till exempel fotografier, teckningar eller personalens observationer, kan man tillsammans med barnen iakttä barnens utveckling och lärande. Barnens kunskaper och färdigheter, intressen och behov blir synliga genom den pedagogiska dokumentationen och ska utgöra grunden för planeringen av verksamheten.

Målet med en systematisk dokumentation är att personalen ska lära känna det enskilda barnet och förstå relationerna barnen emellan samt förstå på vilket sätt personalen och barnen i gruppen kommunicerar med varandra. Syftet med pedagogisk dokumentation är att förverkliga småbarnspedagogisk verksamhet utgående från barnen. Den information och förståelse som dokumentationen bidrar till ska användas till exempel för att arbetssätten, lärmiljöerna, verksamhetens mål, metoderna och innehållet kontinuerligt ska kunna anpassas enligt barnens intressen och behov. Barnets plan för småbarnspedagogik är en del av den pedagogiska dokumentationsprocessen (kapitel 1.3). Systematisk dokumentation behövs också då man bedömer barnets behov av stöd (kapitel 5).

Dokumentation som har samlats in under en längre tid är en viktig del av utvärderingen av den pedagogiska verksamheten, personalens självutvärdering av verksamheten (kapitel 7.1) samt utvecklingen av verksamhetskulturen.

Personalen observerar och använder den pedagogiska dokumentationen för att utveckla verksamheten, också tillsammans med barn och vårdnadshavare. Dokumentationen av verksamheten blir pedagogisk först när dokumenten, det vill säga den lagrade informationen, behandlas och används i praktiken för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla en målinriktad verksamhet.

Den pedagogiska dokumentationen planeras i gruppen i förväg, så att man vet hur, av vem och med vilka redskap dokumentationen ska ske enligt vad man kommit överens om på dags-, vecko- och månadsnivå (t.ex. årsklocka). För projekt och processer kan man planera dokumentationen i förväg och även under pågående verksamhet i enlighet med de idéer och behov som kommer fram. I verksamheten ansamlas också kontinuerligt olika typer av information och dokument som produceras av barnen, personalen och vårdnadshavarna. Gruppens personal väljer på ett systematiskt sätt och enligt behov ut de dokument som ska användas för utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten. I gruppens pedagogiska plan preciseras metoderna och verktygen för den pedagogiska dokumentationen.

Varje barngrupp använder:

- barnets plan för småbarnspedagogik
- barnets digitala tillväxtmapp
- gruppens digitala plan (gruppvasu)
- vecko- eller månadsbrev om verksamheten för vårdnadshavare.

Övriga verktyg och metoder för dokumentation:

- barnets alster, teckningar, målningar och andra hantverk, kan även fotograferas
- samtal, intervjuer
- barnets egen dokumentation under arbetet, exempelvis genom att rita sina tankar, upplevelser och känslor i visuell form = "anteckningar"
- barnets egna berättelser, sagotering, ljudinspelningar
- bilder och videofilmning: man avbildar också barnens alster, lekar etc. genom hela processen, avbildning och offentliggörande i olika skeden: digitala plattformar såsom Daisy, fotoram
- projektvägg: beskrivning av ett projekt på en vägg med bilder, texter etc.
- byggande av ett projekt i ett rum
- animationer, kamerapenna, videopensel
- blogg
- inlärningsberättelser (learning story)
- sociogram: kartlägga och synliggöra relationerna mellan barnen
- möten med barnen
- andra avtalade sätt att skriftligen dokumentera personalens observationer.

Se även Digistigen i Borgå.

Stödmaterial:

[Sekretess, dataskydd och förvaring av uppgifter inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen](#)

4.3. Mångsidiga arbetssätt

Småbarnspedagogikens uppdrag och mål samt barnens ålder, behov, förutsättningar och intressen ska styra valet av arbetssätt. Barn lär sig naturligt genom aktiverande arbetssätt som främjar kreativitet och delaktighet. Exempel på detta är spontan och ledd lek, utforskande, fysisk aktivitet och att uppleva och uttrycka konst. Digitala verktyg, applikationer och miljöer ska utnyttjas i verksamheten. Arbetssätten ska vara mångsidiga och de ska vara både verktyg och föremål för lärandet. Därför är det viktigt att personalen handleder barnen att pröva och använda olika arbetssätt både i mindre och större grupper och självständigt. Barnen ska uppmuntras att fråga och fundera samt att dra slutsatser och lösa problem tillsammans.

Personalen förutsätts ha yrkeskompetens och sensitivitet att uppfatta pedagogiska möjligheter i olika situationer. Det innebär bland annat förmåga att lägga märke till barnens initiativ och känslotillstånd samt att förändra och anpassa sitt agerande enligt det. Barns initiativ kan vara

kroppsliga och non-verbala, vilket förutsätter sensitiv närvaro av personalen och en god kännedom om barnen för att personalen ska kunna förstå och bemöta barnens initiativ.

Barnen ska delta i planeringen och valet av arbetssätt enligt sina förutsättningar. De ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och hela kroppen och att pröva olika arbetssätt. En variation av arbetssätt ger barn i olika åldrar och barn som lär sig på olika sätt möjlighet att uppleva att de lyckas. Mångsidiga arbetssätt förutsätter mångsidiga lärmiljöer. Personalens och barnens kompetens ska tas till vara då man använder sig av olika arbetssätt och då man tillsammans prövar och utvecklar nya arbetssätt.

Verksamheten i daghemmens barngrupper sker ofta i smågrupper och genom att dela in aktiviteter och förflyttningar i flera steg. Genom att arbeta i mindre grupper gör man aktiviteten lugnare och minskar mängden interaktion och belastningen på såväl barn som vuxna. På detta sätt kan man även ordna långvarigare aktiviteter och använda lokaler effektivt och mångsidigt.

Principen för smågruppsverksamhet är att barnen och vuxna delas upp på ett ändamålsenligt sätt för att utföra aktiviteter, och använda lärmiljöer och redskap på ett mångsidigt sätt. Arbetet i smågrupper ska vara planerat så att gruppens sammansättning, vuxna samt verksamhetens innehåll och mål är pedagogiskt motiverade. Grupper kan bildas enligt verksamheten eller barnens behov och intressen, enligt ålder eller över gruppgränserna. Sammansättningarna ska variera beroende på situation, behov och verksamhet. Vuxna ska också arbeta i olika smågrupper och med olika barn. Barnen ska ha möjlighet att skapa en relation till alla vuxna i grupper och ingå i olika kamratgrupper, och ibland även större grupper.

I smågruppen genomför man till exempel styrd verksamhet, leker, rör på sig, är utomhus och äter tillsammans i en liten grupp. Verksamheten i en liten grupp kan också basera sig på rehabiliteringsbehov eller tillämpning av ett särskilt program (t.ex. Kili, Kuttu, Kaveri-kerho, Familjen Kippin, svenska undervisning).

Undervisnings- och handledningsmetoderna ska variera på det sätt som situationen och innehållet kräver. Samundervisning genomförs och utvecklas mellan personalen inom småbarnspedagogiken och speciallärarna.

Arbete i par. Vuxna kan fördelas så att man turas om att undervisa och stödja barnen. En person undervisar/ansvarar för undervisningen och en annan observerar, så att man får mer detaljerad information som baserar sig på observation. Man kan också fördela arbetet så att en undervisar och en annan assisterar.

Teamundervisning. Vuxna turas flexibelt om att handleda gruppen.

Parallell/samtidig undervisning. Alla undervisar/handleder samtidigt samma sak för sina egna grupper.

När man *arbetar vid olika stationer* lär varje vuxen ut olika innehåll, och barnen rör sig från station till station.

Mångsidiga arbetssätt och lärmiljöer samt pedagogik på flera nivåer bildar en helhet. Grundprinciperna i valet av arbetssätt är aktivitet, kreativitet och delaktighet. Barnen deltar i planeringen och valet av arbetssätt. I planeringen och genomförandet av gruppens verksamhet

ska personalen även beakta hur barnens individuella egenskaper och behov, såsom styrkor och talanger, temperament och kognitiv stil, kan stödjas.

För planeringen av arbetssätt används också Digistigen, Kulturstigen och utbud av idrottstjänster och Naturskolan.

Stödmaterial:

[Handbok i samundervisningen för småbarnspedagogiken i Vasa stad](#)

4.4. Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande

Leken är central inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att erbjuda alla barn möjligheter till olika slags lekar. Leken främjar barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Även om barnet självt inte upplever leken som ett verktyg för lärande, utan ett sätt att vara och leva samt gestalta världen, så lär sig barnet genom leken. Upplevelser som väcker barnens känslor, nyfikenhet och intresse stimulerar till lek.

För barnet är det leken i sig som är viktig. Leken ger barnen glädje och välbehag. I leken är barnen aktiva aktörer. De strukturerar och utforskar världen omkring sig, utvecklar sociala relationer och skapar mening utifrån sina erfarenheter. I leken bildar barnen sig en uppfattning om sig själva och andra människor. I leken härmar barnen, skapar nytt och modifierar vad de ser. Samtidigt gestaltar och testar de sina drömmar och önskningar. Med fantasins hjälp kan barnen pröva olika roller och idéer som annars inte skulle gå att förverkliga. I leken kan barnen bearbeta svåra upplevelser och tryggt pröva, försöka och göra misstag.

I leken förenas centrala element som främjar lärandet: entusiasm, att göra tillsammans och att utmana de egna färdigheterna. Leken utvecklas och tar sig olika former i takt med ökad erfarenhet av lek. Kommunikationen mellan personalen och barnen samt barnen emellan lägger grunden för barnens tanke- och språkutveckling och deras växande förmåga att leka. I leken iakttar, provar och lär sig barnen gruppens regler. Då barnen leker i grupp lär de sig att reglera sina känslor och sin vilja samt att ta andra människors perspektiv i beaktande. Genom leken stärks gemenskapen och den positiva atmosfären.

Leken är ett centralt arbetssätt inom småbarnspedagogiken. I den pedagogiska verksamheten kan man kombinera till exempel drama, improvisation eller sagor för att utveckla lekens gång och bygga upp lekvärldar. Personalen ska inse vilken betydelse det har för barnens välbefinnande och lärande att de får koncentrera sig på att undersöka, uttrycka sig spontant och kreativt samt leka fartfyllda och aktiva rörelselekar som till exempel hopp-, kast- och tafattlekar. Olika situationer kan berikas genom lek. Ramsor, ordlekar, sånger och lekfull samvaro stärker en positiv atmosfär, vilket stöder barnens lärande och välbefinnande.

Personalen ska utgående från inkluderande principer trygga förutsättningarna för lek, handleda leken på ett lämpligt sätt och se till att alla barn har möjlighet att delta i gemensamma lekar utifrån sina förutsättningar och sin förmåga. Personalen ska systematiskt och målinriktat stödja barnens lek och handleda den antingen utanför leken eller genom att själv vara med i leken. Personalens fysiska och psykiska närvaro stöder kommunikationen mellan barnen och förebygger konfliktsituationer.

Personalen ska även iaktta och dokumentera barnens lek. Genom att observera leken får personalen insikt i barnens tänkande och intressen, deras känslor och upplevelser. Observationerna ska användas för att planera och handleda leken och den övriga verksamheten. Personalen ska vara lyhörd, ha yrkeskompetens och ett genussensitivt förhållningssätt för att upptäcka barnens initiativ till lek och kunna bemöta dem på ett lämpligt sätt.

Långvarig lek kräver tid, utrymme, lugn och ro samt lämpliga lekredskap och material som är tillgängliga för barnen. Lär miljöerna ska anpassas efter leken, eftersom leken inte nödvändigtvis håller sig inom det anvisade området.

Kännedom om barnkultur och medier riktade till barn hjälper personalen att förstå barnens lekar. Även olika spel samt digitala verktyg och applikationer erbjuder många slags möjligheter för barnens lek. I en lärmiljö som uppmuntrar till lek lär sig även den vuxna. Med vårdnadshavarna ska personalen diskutera lekens betydelse och iakttagelser i anknytning till barnens lekar. På detta sätt kan man främja att leken fortsätter hemma eller i den småbarnspedagogiska verksamheten.

Leken bör förstås som en helhetsomfattande verksamhet. Personalen ska se till, att det finns en balans mellan barnens spontana verksamhet och den ledda verksamheten. Många olika lärområden och arbetssätt kan ingå i leken, så man behöver inte alltid separat avsätta tid för dessa. De vuxna anknyter och engagerar sig i lekarna med barnen, så att lekarna kan fördjupas, berikas och förnyas. Personalen ska se till att det finns meningsfulla lekar och aktiviteter för alla barn både inomhus och utomhus.

I barngruppens lokaler kan det finnas färdiga platser och områden för lek. Dessa ska varieras och anpassas när leken utvecklas eller i enlighet med andra behov. För att organisera leken kan man ta hjälp av tavlor för val av lek och/eller utrymme. Vuxna ska vara medvetna om och observera hur verksamhetsmetoderna påverkar barnens lek och kamratrelationer, det vill säga hur pedagogiska lösningar styr interaktionen samt användningen av utrymmen eller redskap. Är det alltid bara den snabbaste och starkaste som får välja sina lekkamrater? Kan metoderna eventuellt leda till att någon lämnas utanför? Till personalens uppgifter hör också att följa med det som är aktuellt inom media och barnkultur, exempelvis vilka medier som är populära bland barnen och vilka barnprogram eller vilken musik de följer. Hur påverkar de barnens lek och hur blir de en del av gruppens verksamhet?

Vad möjliggör eller begränsar långvarig lek i gruppen?

- Tidtabeller och dagordning, t.ex. tider för utevistelse eller dagens program.
- Förflyttningar och aktiviteter, hela gruppen eller stegvis?
- Verksamhet med hela gruppen/smågrupper och verksamhetens innehåll.
- Måltider i gruppens utrymmen eller i matsalen?
- Vilka regler har man för leken, får man exempelvis blanda leksaker eller "lekar" eller flytta dem till andra utrymmen?

Stödmaterial:

[Leikki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

4.5. Lärområden

Lärområdena beskriver den pedagogiska verksamhetens centrala mål och innehåll. Lärområdena styr hur personalen tillsammans med barnen ska planera och genomföra en mångsidig och helhetsskapande pedagogisk verksamhet. Barnen har rätt att få mångsidiga upplevelser inom de

olika lärområdena. Lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens. Lärområdena är indelade i fem helheter i enlighet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan¹¹⁰ nämligen :

- Språkens rika värld
- Mina många uttrycksformer
- Jag och vår gemenskap
- Jag utforskar min omgivning
- Jag växer, rör på mig och utvecklas.

En pedagogisk verksamhet som kombinerar och tillämpar lärområden gör det möjligt att granska och undersöka olika företeelser och fenomen i ett brett perspektiv. Den centrala utgångspunkten för verksamheten är barnens åsikter, intressen och frågor. Teman kan till exempel växa fram i samband med lekar, sagor, utflykter eller i spontana kommunikationssituationer mellan barnen och personalen samt i kommunikationen barnen emellan. Det sätt på vilket målen för lärområdena förverkligas varierar beroende på temat, situationen och hur barnen lär sig. Personalen ska se till att den pedagogiska verksamheten främjar utvecklingen och lärandet hos barn i olika åldrar.

4.5.1. Språkens rika värld (001)

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnens **språkliga kunskaper och färdigheter** samt deras **språkliga identiteter**. Barnens intresse och nyfikenhet för språk, texter och kulturer ska stärkas. Då man stöder språkutvecklingen utvecklas även barnets multilitteracitet (kapitel 2.7). Språkutvecklingen har också samband med andra delområden inom mångsidig kompetens, bland annat kulturell och kommunikativ kompetens. När barnens språkliga färdigheter utvecklas ger det barnen nya möjligheter att påverka, delta och vara aktiva aktörer.

För barnen är språket både ett föremål och ett verktyg för lärandet. Med hjälp av språket kan barnet hantera olika situationer och företeelser, kommunicera med andra, uttrycka sig och skaffa information. En mångsidig språkmiljö och samarbete med vårdnadshavarna stöder barnens språkliga utveckling. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen regelbundet få uppmuntrande respons på sin förmåga att använda språket och på sin förmåga att kommunicera.

I småbarnspedagogiken ska varje barn få stöd för att utveckla sina färdigheter i undervisningsspråket. I fostran och undervisningen ska man ta hänsyn till att barnen lever i olika språkliga miljöer och att de kan tillägna sig flera olika språk samtidigt. Språkbruket och sättet att kommunicera varierar mellan hemmen och i vissa hem talas det flera språk. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språklig och kulturell mångfald synliggöras i samarbete med vårdnadshavarna, vilket stöder utvecklingen av barnens språkliga identiteter. Preciseringsgällande språk och kultur behandlas i kapitel 4.6.

Med tanke på språkinläringen är det viktigt att vara medveten om att barn i samma ålder kan befinna sig i olika skeden av språkutvecklingen inom olika delområden. **De språkliga identiteterna utvecklas** när barnen får stöd och handledning inom de centrala delområdena för språkliga kunskaper och färdigheter.

Figur 2. Språkutvecklingens centrala delområden inom småbarnspedagogiken

Med tanke på utvecklingen av **förmågan att kommunicera** är det viktigt att barnen upplever att de blir hörda och att deras initiativ blir bemötta. Det är centralt att personalen är sensitiv för och reagerar även på barnens non-verbala budskap. Utvecklingen av förmågan att kommunicera stöds genom att barnen uppmuntras att kommunicera med personalen och med varandra.

Genom en mångfald av språkliga modeller stöder man barnens **förmåga att förstå språk**. Genom att systematiskt verbalisera och diskutera med barnen stöds utvecklingen av barnens ordförråd. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språkbruket vara beskrivande och exakt. Barnets förmåga att förstå språk ska vid behov stödjas med hjälp av bilder, föremål och tecken.

Utvecklingen av barnens **förmåga att producera tal** ska följas upp och handledas. Barnen ska uppmuntras att tala i olika situationer både med vuxna och med varandra, vilket främjar förmågan att använda och förstå talat språk. Tillsammans med barnen ska man också iaktta tonfall och betoningar. Vid behov ska barnen stödjas i att använda egna alternativa kommunikationssätt som en del av kommunikationen i gruppen.

Förmågan att använda språket ska stimuleras och barnen och personalen ska tillsammans fundera över användningen av språk i olika situationer. Syftet är att stärka förmågan att anpassa språket enligt situationen. Barnen ska få öva sig i att berätta, förklara och diskutera. När barnen får leva sig in i olika situationer, använda humor och lära sig goda vanor stärks deras förmåga att använda språket. Genom att barnen bekantar sig med olika typer av texter utvecklas förmågan att använda språket och förmågan att skilja på talat och skrivet språk.

Barnens språkliga uttryck berikas då deras **språkliga minne och ordförråd** utökas. Till personalens uppgift hör att medvetet stödja denna utveckling. För att stödja utvecklingen av det språkliga minnet kan till exempel ramsor och sånglekar användas. Att leka med språket, benämna och att använda beskrivande ord främjar utvecklingen av barnens språkliga minne och ordförråd. En rofylld tid för diskussioner, läsning och berättelser ger barnen möjlighet att fundera över ords och texters betydelser och att lära sig nya begrepp i olika kontexter.

Att iaktta olika språk i närmiljön stöder utvecklingen av barnens **språkliga medvetenhet**. Personalen ska väcka och öka barnens intresse för talat och skrivet språk och småningom också för att läsa och skriva. Genom att iaktta och undersöka språk styrs barnens uppmärksamhet från ordens betydelse till språkets former och strukturer, bland annat till ord, stavelser och ljud. Barnen ska uppmuntras att lekskriva och lekläsa.

I småbarnspedagogiken ska rika och varierande texter användas. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med barnlitteratur på ett mångsidigt sätt. Barnen ska få höra berättelser och de ska uppmuntras att hitta på egna berättelser. Barnens berättelser, ramsor och verbala budskap ska dokumenteras. För att stödja multilitteraciteten inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska vid sidan om talat språk också bland annat visuella, auditiva och audiovisuella meddelanden och texter användas.

Utvecklingen av växelverkan

Till personalens uppgifter hör att identifiera varje barns personliga sätt att vara i växelverkan, kommunicera och ta initiativ. När man arbetar i små grupper ska varje barn ges möjlighet att delta i samtalet i sin egen takt. Vuxna leder och deltar i leken. Vuxna utnyttjar aktivt de möjligheter som vardagliga situationer erbjuder, exempelvis samtal vid matbordet, påklädning och konfliktsituationer, för att handleda och stärka barnens växelverkan. De vuxna har en viktig roll

när det gäller att beskriva och sätta ord på situationerna. Barnen ska handledas att prata med varandra, inte via en vuxen, och tillsammans hitta lösningar på problem.

Förmåga att förstå och producera tal

Man säkerställer språkförståelsen genom att namnge, dela in instruktioner i mindre delar och förklara nya ords innebörd för barnen. Man strukturerar verksamhetsmiljön med hjälp av enskilda bilder och bildserier. Språkförståelsen stöds på många olika sätt, exempelvis genom användning av stödtecken eller konkreta föremål. Olika spel såsom Alias och digitala språkspel och -appar samt Smultronbacken eller familjen Kippin -materialet utökar ordförrådet och stärker förmågan att förstå och producera tal. Man övar på att producera ljud och tal bland annat genom mun-/tunggymnastik. När man studerar känslor kan man fundera på olika miner och koppla ihop dem med tonfall.

Förmåga att använda språk

Man övar dagligen i olika situationer på gott uppförande och kommunikation, exempelvis genom ord, med hjälp av drama och genom att visa modell exempelvis när man hälsar och vid måltider. Vuxna använder öppna frågor som lockar barnen till dialog i stället för ja/nej-frågor. I lek, exempelvis när man leker affär, kan man prova på och öva på olika sätt att använda såväl talat och skrivet språk, exempelvis när man skriver inköpslistor. De vuxnas uppgift är att skapa en positiv och accepterande stämning samt hitta glädjen med hjälp av humor. Man upprätthåller traditionella uttryck och ordspråk genom att använda dem och förklara deras betydelser för barnen. Förutseende i ord och bilder förtydligar barnets dagsrytm, vilket skapar en känsla av trygghet och en upplevelse av delaktighet.

Språkligt minne och ordförråd

Man utvidgar barnens ordförråd genom rim och ramsor samt genom att tänka ut synonymer. Sångerna och ramsorna ska vara tillräckligt enkla och de ska upprepas om och om igen. En grunduppsättning sånger och ramsor som används under hela året säkerställer att barnen lär sig dem och kan upprepa dem utan hjälp. Bilder och illustrerade sångtexter stödjer minnet. Man kan också läsa samma sagor och böcker och ställa frågor om berättelsen till barnet. Man diskuterar bilderna, hittar på synonymer till orden och bekantar sig med nya teman.

Språklig medvetenhet

I en språkmedveten verksamhet är alla språk värdefulla och synliga. Borgås starka tvåspråkighet ger naturliga möjligheter till att observera de inhemska språken. Även andra språk som används av barn och familjer görs synliga och hörbara. Språken som observeras kan också vara relaterade till ett kunskapsområde eller en familjs hobby, eller till exempel dialekter.

Språkmedvetenhet är närvarande i alla dagliga situationer. Barnen stöds för att utöka sitt ordförråd och uppmuntras att undersöka språkets strukturer (t.ex. initialljud, ramsor, avstavning) samt skriftspråket. Skrivandet kan också ske med lekskrivning eller skrivtecken från andra språk som används av barnen. Man bekantar sig med bokstäver och stavelser på ett funktionellt sätt och de kombineras med motion inomhus och utomhus.

Språkmedvetenheten granskas ur tre olika perspektiv i enlighet med verktyget SpråkPeda: personalens verksamhet, lärmiljö och barnens delaktighet. Personalen skapar en interaktiv atmosfär som uppskattar barnen, uppmuntrar barnen att använda språken de kan och fungerar som en språklig modell som hjälper barnen att utöka sitt ordförråd. Språken som barnen använder syns i lärmiljön. I lärmiljöerna tar man också hänsyn till barnens intressen och behov ur ett språkutvecklingsperspektiv. Barnens delaktighet stöds både vid arbete på undervisningsspråket genom bilder och upprepningar och i samarbete med vårdnadshavarna, till exempel genom att ge till flerspråkiga vårdnadshavare den ordlista inklusive bilder på temat som behandlas att ta med hem.

I lärmiljön finns tillgängligt för barnen mångsidigt med böcker, där även mångfald syns. Samarbetet med biblioteket eller bokbussen samt det flerspråkiga biblioteket möjliggör ett mångsidigt urval av

böcker som är intressanta för barnen. För barnen läser man både texter som de själva väljer och de som personalen väljer. Lässtunderna kan livas upp med dramainslag och dialogisk läsning. Man ska tillsammans med barnen bekanta sig med olika typer av texter, såsom dikter, skönlitteratur, faktatexter, tidningstexter och serier. Tillsammans reflekterar man över hur olika stilar låter och känns. Barnen uppmuntras också att berätta egna historier, till exempel med sagotering eller skämt.

[Flerspråkiga biblioteket](#)

Stödmaterial:

[Språkens rika värld](#)

[Lek med språket](#)

[En läsande småbarnspedagogik](#)

4.5.2. Mina många uttrycksformer (002)

*Småbarnspedagogiken har som uppdrag att på ett målinriktat sätt stödja utvecklingen av barnens **förmåga att uttrycka sig musikaliskt, visuellt, verbalt och kroppsligt samt genom slöjd**, och att låta barnen bekanta sig med kulturarvet och olika konstarter. Barn uttrycker sig ofta på ett helhetsbetonat sätt och kombinerar olika uttrycksformer på ett kreativt sätt. Att uppleva och uttrycka konst främjar barnens förutsättningar för lärande, deras sociala färdigheter, positiva självbild och förmåga att förstå och strukturera sin omvärld. Förmågan att tänka och lära sig utvecklas då barnen undersöker, tolkar och skapar mening genom att öva att uttrycka sig på olika sätt. Förmågan att fantisera och föreställa sig olika saker är central också då barnets etiska tänkande utvecklas. Att bekanta sig med kulturarvet, konst och olika uttrycksformer stärker barnens mångsidiga kompetenser också när det gäller delområdena multilitteracitet och förmåga att delta och påverka (kapitel 2.7).*

Kulturen är en viktig del av barnets identitet. Småbarnspedagogiken ska ge barnen möjligheter att se och uppleva konst och annan kultur på ett mångsidigt sätt. Upplevelser av konst och kultur stärker barnens förmåga att ta till sig, ta del av och skapa kultur. Samtidigt lär sig barnen att förstå konstens och kulturarvets betydelse och värde.

Genom att uttrycka sig på olika sätt upplever och gestaltar barnen världen på ett sätt som tilltalar och inspirerar dem. Konstnärliga uttrycksformer uppmuntrar barnen att synliggöra sina iakttagelser, känslor och kreativa tankar. Olika uttrycksformer ska utforskas med hjälp av olika sinnen, arbetssätt, lärmiljöer och genom att ta vara på kulturutbudet i närmiljön. Estetiska och inspirerande lärmiljöer, tillgång till mångsidiga redskap och material samt tillräcklig handledning har stor betydelse då barnen bekantar sig med olika uttrycksformer.

Konstfostran omfattar både spontan och på förhand planerad verksamhet. I skapande och lärande processer betonas att barnen ska få möjligheter att försöka och undersöka samt öva olika arbetsfaser och dokumentera dem. Varje barns individuella sätt att uttrycka sig ska stödjas och barnens gemensamma kreativa processer ska ges tillräckligt med tid och utrymme. Att utnyttja personalens, barnens och samarbetsparternas specialkompetens berikar konstfostran.

*Inom småbarnspedagogiken är målet att utveckla barnens förmåga att **uttrycka sig musikaliskt** genom att ge barnen musikaliska upplevelser och stärka deras intresse och förhållande till musiken. Barnen ska uppmuntras att lyssna till och uppleva musik och att iakttä ljudmiljön. Barnens förmåga att uppfatta musik, långa och korta ljud, tonhöjder, dynamik och klangfärger utvecklas genom lekfull musikalisk verksamhet. Man sjunger och säger ramsor tillsammans, prövar och spelar olika instrument, lyssnar till musik och rör sig till musik. Barnen ska få erfarenheter av musikens puls, ordrytm och av att använda kroppen som instrument. Barnen ska uppmuntras att använda sin fantasi och att uttrycka tankar och känslor som musiken väcker, till exempel i bilder eller genom att berätta och dansa. Barnen ska också få erfarenheter av att skapa*

musik tillsammans och öva inför mindre musikframföranden samt uppleva glädjen över att lyckas i ett framförande.

När det gäller den **visuella uttrycksförmågan** är målet att utveckla barnens förhållande till bildkonst, annan visuell kultur och kulturarvet. Barnen ska ges möjligheter att njuta av att skapa bilder och få estetiska upplevelser och erfarenheter av konst. Barnen ska träna sitt visuella tänkande och sin förmåga att iaktta och tolka bilder genom att uttrycka sig visuellt på flera olika sätt. Förmågan att skapa bilder utvecklas med hjälp av olika sinnen och genom att skapa samband med andra uttrycksformer. Barnen ska få pröva att skapa bilder på olika sätt och med olika verktyg och material, till exempel genom att måla, rita, bygga och skapa mediepresentationer. Tillsammans med barnen ska man iaktta och analysera bilder, konstverk, medieinnehåll och föremål som barnen själva producerat och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska handledas att tolka och beskriva sina tankar om budskapet i bilderna. Bilder ska studeras med avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska med hjälp av arbetssätten som hör till tekniskt arbete och textilarbete inom slöjd och som anpassats till barnen få träna sin förmåga att planera och lösa problem på ett kreativt sätt, sina finmotoriska färdigheter, sin kunskap om konstruktioner, material och tekniker samt formgivning. Dessa arbetssätt kan vara till exempel att bygga, modellera, klippa, spika, såga och sy. Målet med att **uttrycka sig genom slöjd** är att barnen ges möjligheter att glädjas över att försöka, utforska, skapa tillsammans, uppleva och upptäcka samt att njuta av att vara kreativa och sätta sin egen prägel på arbetet. Barnen ska ges möjligheter att experimentera med, undersöka och kombinera olika material samt att lära sig de tekniker inom slöjd som behövs i arbetet. Barnen ska få planera och skapa olika verk och föremål. Tillsammans med barnen kan man undersöka och ta vara på såväl hantverkstraditioner som anknyter till barnens bakgrund som lokala hantverkstraditioner.

Barnen ska uppmuntras att **uttrycka sig verbalt och kroppsligt** till exempel med hjälp av drama, dans och lek. Målet är att övningarna och lekarna ska ge barnen möjlighet att uppleva, uttrycka sig och kommunicera verbalt och kroppsligt på ett mångsidigt sätt. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av kreativa processer som planeras, genomförs och utvärderas gemensamt. I verksamheten ska man på ett mångsidigt sätt använda till exempel barnlitteratur, ordkonst, olika former av teater, dans och cirkus.

Förutom det som barnen själva gör ska barnen årligen ges möjlighet att uppleva konst, kultur, föreställningar och konserter som andra skapat. Vid sidan av Kulturstigen finns i Borgå många privata proffs inom konst och kultur, såsom dansskolor och teatrar, musiker, författare och hantverkare. Man kan berika verksamhet för barngruppen i samarbete med dessa, exempelvis genom att bjuda in ledare/lärare till gruppen, ordna workshopar eller delta i verksamhet i andra miljöer. Många aktörer erbjuder också virtuella miljöer och föreställningar.

[Museer och sevärdheter i Borgå](#)

4.5.3. Jag och vår gemenskap (003)

Då barnen börjar i den småbarnspedagogiska verksamheten blir deras livsmiljö utanför hemmet större. Utöver det egna hemmets traditioner, vanor, värderingar och åskådningar möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Småbarnspedagogikens uppdrag är att utveckla barnens förmåga att förstå mångfalden i närmiljön och att öva sig att fungera i den. Uppdraget betraktas ur olika perspektiv: **etiskt tänkande, åskådning, närmiljöns förflutna, nutid och framtid samt media**. I verksamheten kan man på ett mångsidigt sätt använda till exempel sagor, musik, bildkonst, lek, drama, olika medieinnehåll samt gäster, besök och evenemang i den närmaste omgivningen. Lärområdet stöder barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Personalen ska stödja barnens förmåga till **etiskt tänkande** genom att tillsammans med barnen fundera på etiska frågor som förekommer i olika sammanhang eller som barnen funderar över. Det kan handla om teman som vänskap, skillnaden mellan rätt och fel eller rättvisa. Det kan också handla om rädsla, sorg och glädje. Etiska frågor ska behandlas så att barnen kan känna sig trygga och accepterade. Tillsammans med barnen ska man också fundera över gruppens regler och varför de behövs.

Inom **åskådningsfostran** ska man tillsammans bekanta sig med de religioner och övriga åskådningar som finns i barngruppen. Med barnen kan man också ur ett bredare perspektiv granska religioner och åskådningar. På motsvarande sätt ska man granska religionslöshet. Målet är att främja ömsesidig respekt och förståelse gentemot olika åskådningar samt stödja barnens kulturella och åskådningsrelaterade identiteter. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med olika åskådningar och traditioner som hänger ihop med dem. Åskådningarna kan undersökas på ett naturligt sätt i samband med till exempel årstidsfester och evenemang samt i olika situationer i vardagen såsom vid påklädning eller vid måltider. Det ska finnas utrymme för barnen att förundras och de vuxna ska tillsammans med dem fundera på frågor om livet, till exempel om födelse och död.

När det gäller åskådningsfostran ska personalen samarbeta med vårdnadshavarna samt ta hänsyn till och respektera varje familjs bakgrund, åskådningar och värderingar. Åskådningsfostran stöder barnens mångsidiga kompetens bland annat inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Genom att fundera över **närmiljöns förflutna, nutid och framtid** riktas barnens intresse mot historiska frågor och byggandet av en hållbar framtid. Mångfalden i barnens uppväxtmiljöer granskas också.

Barnen ska ges möjligheter att leva sig in i historiska händelser och situationer. Viktiga informationskällor är barnen själva och deras personliga historia samt personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen. Också vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv kan utnyttjas. Det förflutna kan utforskas till exempel med hjälp av lekar och musik som var aktuella när barnens mor- och farföräldrar var barn.

Nutiden iakttas genom att personalen tillsammans med barnen diskuterar aktuella frågor som barnen funderar över eller är intresserade av. Mångfalden i närmiljön ska undersökas och respekteras. Personalen undersöker tillsammans med barnen till exempel människors, könsens och familjernas mångfald. Målet är att barnen ska lära sig förstå att människor är olika men ändå lika värda.

Utöver det förflutna och nutiden är det viktigt att fundera över framtiden och hur vi kan påverka och bidra till en hållbar framtid. Det kan man göra till exempel i samband med att man planerar lekar till den kommande årstiden eller då man planerar den egna lärmiljön. Tillsammans med barnen kan man till exempel bygga framtida fantasivärldar eller reflektera kring framtiden utgående från yrken som intresserar barnen.

Inom småbarnspedagogen har **mediefostran** som uppdrag att stödja barnens förutsättningar att vara aktiva och uttrycka sig i gruppen. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med olika medier och pröva att producera medieinnehåll på ett lekfullt sätt i trygga miljöer. Man ska tillsammans fundera över medieinnehåll som anknyter till barnens liv och innehålls

sanningsenlighet. Samtidigt utvecklar barnen sina färdigheter i käll- och mediekritik. Barnen ska få handledning i att använda medier på ett ansvarsfullt sätt med hänsyn till sitt eget och andras välbefinnande. Teman som förekommer i medierna kan tas upp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av drama.

Det närliggande samhällets förflutna, nutid och framtid

Borgå är en kulturhistoriskt betydelsefull stad vid gamla Kungsvägen. Den äldsta historien finns på det gamla befästningsområdet Borgbacken. Inom staden finns byggnader och arkitektur från många olika tidsperioder. Många konstnärer och påverkare med nationell betydelse, såsom Finlands nationalskald Johan Ludvig Runeberg och konstnär Albert Edelfelt, har verkat i Borgå. Runebergsdagen (5.2.) är en central bemärkelsedag inom finlandssvenska kultur och litteratur. I barngruppen firas Runebergsdagen med studier av Runebergs verk och gärningar samt livet under 1800-talet. Barn kommer att lära sig vad en dikt och en psalm är eller berättelser av Runebergstårtan. Med barnen kan man bekanta sig också med livet på Runebergs tid genom besök på museet i hans hem eller via virtuella besök. [Runebergs hem](#)

Man kan bekanta sig med Edelfelts konst genom utställningen på webben eller genom att besöka Albert Edelfelts ateljémuseum. Edelfelts konst kan leda till reflektion över till exempel vad en konstnär är eller hur tidens klädsel skiljer sig från dagens. Kära ämnen för Edelfelt är havet och skärgården och syns till exempel i verket Lekande pojkar på stranden. När man betraktar Edelfelts verk kan man också stöta på åskådningspedagogiska ämnen, såsom död och begravningar (bl.a. Ett barns likfärd). [Albert Edelfelts ateljé webbutställning](#)

Utöver teman relaterade till lokalhistoria observeras mångfalden av historia och nutid i barnens närståendekrets. Man kan behandla barnens och deras familjers närhistoria och kulturarv med hjälp av exempelvis leksaker från föräldrarnas eller mor- och farföräldrarnas barndom och andra gamla föremål samt med hjälp av bilder och berättelser. Mångsidiga exempel stöder barnens tillväxt som medlemmar i ett samhälle som värdesätter mångfald. Samtidigt stöds barnens beredskap och färdigheter att delta i och tillhöra den finländska kulturen och det finländska samhället.

[Museer och sevärdheter i Borgå](#)

Åskådningsfostran

Småbarnspedagogikens åskådningsfostran är allmänbildande och inkluderar alla barn. Personalens uppgift är att genomföra åskådningsfostran som en del av småbarnspedagogikens verksamhet och det genomförs för alla barn i gruppen som en gemensam verksamhet. Den är icke-bindande och icke-konfessionell reflektion, utforskande, lek och upplevelserik verksamhet där barnet får vidga sina perspektiv i världen. Åskådningsfostran innehåller inte religiöst utövande.

Man bekantar sig med åskådningar och religioner samt religionslöshet utgående från vilka åskådningar som finns i gruppen och vad barnen är intresserade av. Personalens uppgift är att skapa en grund för medvetenhet om och förståelse för mångfald. Olika synsätt och uppfattningar kommer naturligt fram i vardagen och genom barnens funderingar och skapar möjlighet att undersöka och bekanta sig med likheter och olikheter i barnens och familjernas åskådningar.

Man berättar om åskådningsfostran karaktär för vårdnadshavarna till exempel i samtalet gällande planen för småbarnspedagogik eller föräldrakvällar. Man kan beskriva för vårdnadshavarna hur barnens reflektioner ofta uppstår spontant, till exempel vid en död insekt som hittats på gården, och att åskådningsfostran inte alltid handlar om en förplanerad stund eller ett besök som hemmen informeras om i förväg. Pedagogisk dokumentation kan också användas för att beskriva för vårdnadshavarna verksamhet som innefattar åskådningsfostran och barnens reflektioner kring temat.

Om man ordnar verksamhet som innehåller religionsutövning, såsom julkyrka, ska man **alltid** ordna alternativt program med liknande innehåll som ska vara pedagogiskt motiverad och förberett. **Alla vårdnadshavare ska i god tid informeras** om alternativen, så att de kan avgöra vilken verksamhet deras barn ska delta i. Inget av verksamhetsalternativen ska framställas som bättre än de övriga, och personalen ska fästa uppmärksamhet vid hur de pratar om de olika verksamheterna och barnens deltagande. Om psalmer eller andra religiösa inslag ingår på en fest på daghemmet ska vårdnadshavarna även informeras om detta i förväg. Vid en fest kan man göra det möjligt för alla familjer att delta genom att placera religiöst innehåll alldeles i början eller slutet. Personalen säkerställer att det är möjligt att komma eller gå under festen på ett diskret sätt och utan att väcka uppmärksamhet.

Barngruppen eller enheten sammanställer en festkalender/årsklocka för gruppen eller en mångkulturell festkalender, som förutom de högtider som ingår i det finländska kalenderåret innehåller de viktigaste högtiderna i familjernas religioner, åskådningar och kulturer, inklusive barnens födelsedagar. Förverkligandet av detta preciseras i gruppens pedagogiska plan.

Stödmaterial:

[Åskådningsfostran i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen](#)

4.5.4. Jag utforskar min omgivning (004)

*Småbarnspedagogiken har som uppdrag att ge barnen färdigheter att iaktta, strukturera och förstå sin omgivning. Barnen ska handledas att utforska och röra sig i naturen och den byggda miljön. Småbarnspedagogiken ska stödja utvecklingen av barnens **matematiska tänkande** och stärka en positiv inställning till matematiken. Småbarnspedagogiken ska även omfatta **miljöfostran och teknologifostran**. Egna iakttagelser, upplevelser och erfarenheter i anslutning till lärmiljöerna hjälper barnen att förstå orsakssammanhang och att utvecklas som tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet (kapitel 2.7).*

*Målet med småbarnspedagogiken är att erbjuda barnen, oberoende av på vilket stadium av sitt **matematiska tänkande** de befinner sig, glädje över insikt och lärande. Barnen ska stifta bekantskap med matematiken och dess delområden på ett åskådligt och lekfullt sätt. Centrala delområden inom matematiken är färdigheter i matematiskt tänkande och slutledningsförmåga, taluppfattning och räknefärdigheter, aritmetiska färdigheter, geometriska färdigheter, mätning och tid samt begrepp som anknyter till dessa. Utvecklingen av matematiskt tänkande har samband med rumsuppfattning och språkligt tänkande. Barnen ska handledas att upptäcka former, antal och förändringar i vardagliga situationer och i näromgivningen. Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska iakttagelser genom att presentera och utforska dem till exempel med kroppen eller med hjälp av olika redskap och bilder. Barnen ska ges möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter och förändringar. Barnen ska också uppmuntras att hitta problem som anknyter till lärmiljön, fundera över dem, dra slutsatser och söka lösningar på dem.*

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska stödjas mångsidigt i interaktiva situationer, till exempel genom lek och med hjälp av material som väcker barnens intresse. Barnen ska uppmuntras att iaktta antal i miljön och, i takt med att färdigheterna ökar, att kombinera dem med motsvarande räkneord och siffersymboler. Förmågan att se och räkna upp talföljder kan utvecklas till exempel

med hjälp av rim och ramsor. Tillsammans med barnen prövar man att mäta och övar plats- och jämförelsebegrepp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av olika redskap.

Barnens förmåga att uppfatta rum och plan ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska uppmuntras att undersöka kroppar och former och att leka med dem. För att stärka barnens geometriska tänkande ska barnen ges möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Tidsbegreppet utforskas till exempel genom att iaktta årstiderna och dygnets olika tider.

Syftet med **miljöfostran** är att stärka barnens förhållande till naturen, lära dem att bete sig ansvarsfullt i miljön och handleda dem att stegvis tillägna sig en hållbar livsstil. Miljöfostran omfattar tre dimensioner: att lära sig i miljön, att lära sig om miljön och att agera till förmån för miljön. Den närbelägna naturen och den byggda miljön är både föremål för lärande och lärmiljöer.

Att göra utflykter i naturen och i den byggda miljön samt att undersöka omgivningen är en viktig del av den småbarnspedagogiska verksamheten. Genom positiva upplevelser lär sig barnet att njuta av naturen och närmiljön och det stärker barnets förhållande till sin omgivning. Olika naturfenomen iakttas med flera sinnen och under olika årstider och man diskuterar och undersöker dem. Samtidigt lär sig barnen att använda begrepp som hör ihop med omgivningen. Genom att öva sig att känna igen olika växt- och djurarter stärks kunskapen om naturen. Tillsammans med barnen övar man att söka information om frågor som intresserar dem. Naturen, till exempel en skog, en park, en äng eller ett strandområde kan också vara en plats för estetiska upplevelser och avkoppling.

Barnen ska handledas att värna om naturen och dess växter och djur. Tanken med miljöfostran är att barnen ska tillägna sig en hållbar livsstil och öva färdigheter som den förutsätter. Sådana färdigheter är bland annat att inte skräpa ned i samband med utflykter, att lära sig måttlighet och sparsamhet, att förhålla sig ansvarsfullt i samband med måltider, att spara energi och att minska avfallet genom till exempel återvinning, reparation av föremål och återanvändning. Samtidigt ska barnen handledas att fästa uppmärksamhet vid konsekvenserna av olika handlingar. Det är viktigt att se till att barnen upplever att de genom sina egna handlingar kan påverka en hållbar livsstil utan att de som barn behöver ta ett för stort ansvar för att upprätthålla en hållbar livsstil.

Syftet med **teknologifostran** är att uppmuntra barnen att bekanta sig med undersökande och experimenterande arbetssätt. Barnen ska handledas att upptäcka teknik i omgivningen och att hitta på egna kreativa lösningar. Barnen ska även uppmuntras att ställa frågor, att gemensamt söka svar på dem och att dra slutsatser.

Personalen ska tillsammans med barnen iaktta tekniska lösningar i vardagen och bekanta sig med digitala verktyg och applikationer och hur de fungerar. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid en trygg användning av maskiner och apparater. Barnen ska ges möjligheter att förverkliga sina egna idéer till exempel genom att bygga med olika material och testa hur olika apparater fungerar. De ska också uppmuntras att beskriva sina lösningar. Tillsammans ska man lösa problem och glädjas över att lyckas. Målet är att barnen genom egna erfarenheter ska komma till insikt om att tekniken är ett resultat av mänsklig aktivitet. I verksamheten kan man använda tekniska lösningar som finns i närmiljön, till exempel i leksaker eller musikinstrument och andra tekniska lösningar i vardagen, och undersöka hur de fungerar.

Personalen drar nytta av de stunder och situationer som den dagliga verksamheten erbjuder för att stödja **matematiskt tänkande**. Den vuxna använder medvetet olika begrepp och handleder

barnen att tala om matematiska begrepp såsom tid, barnets ålder, årstider, former, stycken, placeringar och relationer. I en situation där barnen väntar på något kan man räkna hur många barn som står i kö, hur många som är på plats den dagen, hur många som är borta, vem som är först och sist. Leksaker och material kan sorteras, klassificeras, jämföras och ordnas. I lekar och rörelselekar kan man öva på positionsbegrepp, såsom under, ovanpå, bredvid, framför, bakom. Matematik ingår i många olika situationer. Under en utflykt i skogen kan man exempelvis jämföra saker, när man gör handarbete mäter och uppskattar man och i sång- och ramslekar räknar man antal och lär sig talföljder.

I lärmiljön ska barnen ha tillgång till redskap och material som stödjer det matematiska tänkandet, såsom kort med antal, siffra och räkneord (1–5 och 1–9), pärlor, knappar, stenar, pinnar, former, stycken, olika byggmaterial och klossar samt spel. Med hjälp av spel lär man sig exempelvis förhållandet ett-till-ett. För att mäta använder man förutom färdiga mått även den egna kroppen. Man kan leta efter saker i miljön som är lika långa som ens eget finger eller mäta hur många fingerlängder långt någonting är. Barnen ska erbjudas möjlighet till matematisk problemlösning. Genom att bygga med exempelvis lego eller geomags kan man öva på den rumsliga gestaltningen. Uppfattningen av rum och riktningar övas också genom att man rör sig i utrymmet och i miljön.

Utvecklingen av programmerings-tänkande stöds i en mängd olika problemlösningssituationer, såsom genom att planera och genomföra verksamhetens regler och ordning samt av stegvisa processer. Som enklast övas verksamhetens regler och ordning genom påklädningssituationer eller olika regellekar. Se Digistigen i Borgå.

Frågor som gäller **miljöfostran, klimatförändringen och hållbar utveckling** behandlas inom småbarnspedagogiken genom barnens erfarenhetsområde och livsmiljö samt genom närmiljön. Man kan också samarbeta med lokala företag. Inom småbarnspedagogiken har en hållbar livsstil sociala, kulturella och ekonomiska dimensioner. Målet är att stärka barnens sociala och kulturella kunskaper och färdigheter så att de stödjer förmågan att agera i den situation de befinner sig i men även i framtiden tillsammans med olika typer av människor i olika gemenskaper och i föränderliga sammanhang.

Borgå erbjuder goda möjligheter att stärka barnens **relation till naturen**. Daghemmen har egna gårdar och natur finns i närheten. I verksamheten ska man undersöka och observera naturfenomen och lära sig om växter, träd, fåglar, insekter och andra djur i omgivningen. Med barn kan man odla växter, studera förutsättningarna för tillväxten och tillväxtprocessen.

Det ekonomiska perspektivet förverkligas inom småbarnspedagogiken bland annat genom långsiktiga och hållbara anskaffningar. Man funderar på inköpsbehov och alternativa lösningar tillsammans med barnen. Vuxna och barnen tar hand om föremål, redskap och miljön så att de hålls i gott skick längre. Man diskuterar och övar korrekt och sparsamt bruk av energi och material tillsammans med barnen samt minskning av mängden avfall i mån av möjlighet. Man kan fokusera på användning av vatten, pappershanddukar, el, pysselmateriel etc.

Med barnen funderar vi på vilket material som kunde återanvändas, till exempel som limburkar eller pysselmateriel. Forskningsämnet kan också vara vilket material som förmultnar och vilket som inte gör det. Inom småbarnspedagogiken sorterar man sådant avfall som samlas in separat i enlighet med de insamlingskärl som finns i fastigheten eller i närheten: papper, kartong, bio, glas, metall, plast och batterier.

I Borgå har man som mål att minska matsvinnet. Daghemsggruppen beställer mat endast i enlighet med antalet bokade vårdtider. Vårdnadshavarna deltar i förverkligandet av detta genom att i god tid meddela om frånvaro som de känner till i förväg.

Allt runt omkring oss är **teknologi**, såsom kläder, redskap, leksaker, möbler. Barnens förundringar och frågor kan undersökas till exempel genom glas som material och dess tillverkning. Den egna fastigheten erbjuder möjligheter att bekanta sig med olika typer av teknik. Man kan tillsammans med barnen bekanta sig med husets värme- och energiproduktion, ventilation och annan teknisk utrustning.

Stödmaterial:

4.5.5. Jag växer, rör på mig och utvecklas (005)

Detta lärområde omfattar mål som anknyter till **fysisk aktivitet, matfostran, hälsa, trygghet och säkerhet**. Ett uppdrag inom småbarnspedagogiken är att tillsammans med vårdnadshavarna lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa och välbefinnande och som främjar fysisk aktivitet. Lärområdet stöder barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdet vardagskompetens (kapitel 2.7).

Syftet med småbarnspedagogiken är att inspirera barnen att **röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Barnen ska uppmuntras att vara ute, leka och röra på sig under alla årstider. Utöver handledd fysisk aktivitet ska barnen också varje dag ges tillräckliga möjligheter att fritt röra på sig både inomhus och utomhus. Den fysiska fostran ska vara regelbunden, barncentrerad, mångsidig och målinriktad. Tillräcklig fysisk aktivitet är viktig för barnets sunda uppväxt, utveckling, lärande och välbefinnande. Fysisk aktivitet innebär olika typer av rörelseaktiviteter och olika ansträngande sätt att röra på sig, till exempel att leka inomhus och utomhus, samt att göra utflykter och delta i handledd fysisk aktivitet. Att röra på sig tillsammans utvecklar barnens sociala färdigheter, såsom kommunikationsfärdigheter och självregleringsförmåga. Den fysiska aktiviteten ska vara en naturlig del av barnets dag. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen uppmuntras till fysisk aktivitet också på fritiden i olika utrymmen och i olika terränger och förhållanden utomhus.

Småbarnspedagogiken har även som uppdrag att utveckla barnens kroppskännedom och -kontroll samt grundläggande motoriska färdigheter, till exempel balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Man ska använda sig av olika sinnen och använda redskap av olika material som inspirerar barnen att röra på sig. Den fysiska aktiviteten ska varieras på ett naturligt sätt med avseende på längd, intensitet och tempo. Barnen ska få erfarenheter av att röra på sig individuellt, parvis och i grupp. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen få erfarenheter av olika rörelselekar, till exempel traditionella gårdslekar, sago- eller musikgymnastik. Man ska utnyttja de olika årstiderna så att barnen har möjligheter att lära sig för årstiderna typiska sätt att röra på sig utomhus.

Regelbunden och ledd fysisk aktivitet spelar en stor roll för barnens helhetsmässiga utveckling och motoriska lärande. Därför är det viktigt att systematiskt observera hur barnens motoriska färdigheter utvecklas. Personalen ska planera dagsstrukturen, inomhus- och utomhusmiljön samt verksamhetens innehåll så att barnen kan njuta av att röra på sig i olika sammanhang på flera olika sätt. Redskapen ska vara tillgängliga för barnen så att de kan använda dem också för spontana fysiska aktiviteter och lekar. Inom småbarnspedagogiken är det viktigt att se till att redskapen är trygga.

Syftet med **matfostran** är att främja ett positivt förhållningssätt till mat och ätande samt stödja mångsidiga och hälsosamma matvanor. Barnen ska handledas att äta självständigt, mångsidigt och tillräckligt. De dagliga måltiderna ska avnjutas i en lugn atmosfär och barnen ska få lära sig gott bordsskick, att ge matro och att äta tillsammans. Med hjälp av olika sinnen och genom att noga studera maten bekantar man sig med maträtter, deras ursprung, utseende, sammansättning och smak. Matfostran stöder en hållbar livsstil och stärker barnens förståelse för till exempel matens ursprung, betydelse och värde. Samtal, sagor och sånger om mat utvecklar barnens ordförråd angående mat.

I småbarnspedagogiken ska man tillsammans med barnen fundera över faktorer som är förknippade med **hälsa, trygghet och säkerhet**. Barnens förmåga att sköta sin hälsa och personliga hygien ska stödjas. Tillsammans med barnen ska man diskutera betydelsen av att röra på sig, vila och ha goda mänskliga relationer för välbefinnandet och hälsan. Barnen ska få lära sig om säkerhet i dagliga situationer. Det kan till exempel vara påklädnings-, måltids-, lek- eller utomhussituationer. Barnens nyfikenhet gentemot sexualitet och kroppen ska handledas på ett respektfullt och för barnets ålder lämpligt sätt. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen bekanta sig med regler för hur man rör sig tryggt och de ska öva sig att röra sig tryggt i trafiken. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp och att handla tryggt i olika situationer och miljöer.

Främjande av fysisk aktivitet och motion

I småbarnspedagogikens enheter har utsedda motionsansvariga som träffar varandra. De motionsansvariga har hand om genomförandet och utvecklingen av motion inom sin enhet tillsammans med närchefen. Dessutom finns det i varje daghemmen personal som har fortbildning som ledare i idrottslekskolan.

Planering och utvärdering av enhetens och barngruppens verksamhet:

- årsklockan för motion
- [observation av färdigheter i grundläggande motorik, Skidi- ja Skillireilit](#)
- mappen för handledaren i idrottslekskolan (Liikkari-mapp)
- [årlig bedömning av nuläget för fysisk aktivitet](#).

Motionspedagogiken ska vara en övergripande verksamhet för småbarnspedagogikens personal, som är närvarande vid varje ögonblick under småbarnspedagogikens dag. Med en positiv attityd och entusiasm skapar småbarnspedagogikens personal en trygg och uppmuntrande atmosfär för småbarnspedagogikens dag. I en trygg atmosfär uppmuntras barnen till att försöka och prova på olika saker, och på så sätt skapas möjligheter till upplevelser av framgång. För barn är rörelse en fysisk aktiv lek som kännetecknas av oförutsägbarhet, improduktivitet, regelbundenhet och fantasi. Leken spelar en viktig roll i barnets övergripande utveckling och det är därför just lek och lekfullhet är hörnstenarna i motionspedagogiken. Den vuxnas egen entusiasm och deltagande i fysiska och lekfulla aktiviteter är ett mycket betydelsefullt sätt att förbättra barns ansträngande fysiska aktivitet.

Personalen observerar barnens fysiska aktivitet och färdigheter i grundläggande motorik. Ledd motion är planerad och barnens grundläggande motoriska färdigheter ska övas på ett planerat sätt. Man undviker onödigt och långvarigt sittande. Personalen utvärderar dagens och veckans struktur och aktiviteter samt hur mycket barnen sitter. Även regler och praxis behöver utvärderas med tanke på hur de begränsar eller möjliggör rörelse. Praxisen ändras enligt behov, t.ex.

- ordna förflyttningssituationer så att de sker gradvis och minska väntesituationer
- ordna så att alla barn inte är ute vid samma tidpunkt, så att det finns mer utrymme på gården och inomhus
- ordna rörelse och aktivitet i eventuella väntesituationer, t.ex. röra sig till musik medan man väntar på maten
- barnen tillåts öva på klättring och nedstigning, till exempel på stolar, trappor, klätterställningar, ribbstolar, stora stenar och träd

- bygga olika arbetsstationer
- använda mångsidiga och aktiva arbetssätt
- tillåta fysisk aktivitet inomhus även i andra utrymmen än gymnastiksalen:
 - möblerna placeras så att barnen kan klättra, krypa, göra kullerbyttor, röra sig på bänkar
 - markeringar på golvet och banor längs rutter där man rör sig
 - man kan skaffa olika typer av motionsredskap till gruppens utrymmen, såsom magbräddor, gymnastikklossar, bollar och madrasser.

Andra utgångspunkter för att främja motion:

- Gymnastiksalen används kontinuerligt, gruppsspecifika användningstider eller öppna tider fördelas över hela dagen.
- Barnen får vara med i planeringen av innehåll, motionsstunder och äventyrsbanor.
- Utomhus kan personalen ordna olika spel och lekar där man rör på sig, såsom tafatt, bollspel, brännboll, spegel, färg, olika banor. God praxis: "motionsansvarig" etc. För varje vecka utser man en motionsansvarig för utevistelsen, som ansvarar för att planera och ordna motion för de barn som vistas utomhus.
- Vintermotion: Man besöker pulkabacken. Varje barn får prova på att åka skidor och skridskor, på sin åldersnivå får barnen lära sig grunderna i skid- och skridskoåkning. Daghemmet ska ha utrustning att låna ut. Idrottstjänsterna har också utrustning som kan lånas.

Inom familjedagvården använder man den befintliga lärmiljön – spel och rörelselekar kan ofta också ordnas inomhus. Grupperna inom familjedagvården är ute i skogen, besöker idrottstjänsternas idrottsvärldar, promenerar till parker och förflyttar sig genom att gå. Enligt överenskommelse kan familjedagvårdarna använda närdaghemmets jumpasal eller andra rum.

I klubbar rör barnen på sig både inomhus och utomhus. På några klubbplatser finns det också möjlighet att använda jumpasal.

Familjer uppmuntras också att motionera tillsammans. Till vårdnadshavare delas ut åldersgruppsanpassade motions- och välmående-pass, som aktiverar familjerna att vara verksamma tillsammans på fritiden. Simhallen erbjuder ett avgiftsfritt simbesök mot ett ifyllt pass. Daghemmen anordnar årligt motionsevenemangen för familjer.

Stödmaterial:

[Rekommendationerna för fysisk aktivitet under de första åren](#)

[Småbarnspedagogiken i rörelse](#)

Måltider och matfostran

Barn i klubbverksamheten har egen picknickmat med sig. Personalen styr föräldrar att välja näringsfull och hälsosam mat.

Borgå kost- och städtjänster ansvarar för tillredningen av mat för daghem och skolor. Planeringen av matsedeln baserar sig på Statens näringsdelegations rekommendationer för näringsämnen och mat för hela befolkningen och olika åldersgrupper. I planeringen beaktas säsonger, teman, högtider samt i mån av möjlighet kundrespon.

[Närings- och matrekommendationer](#)

Maten i Borgå stads skolor och daghem är laktos- och glutenfri (utom pastarätter). Därför passar maten för största delen av elever och daghemsbarn. [Information angående specialkost](#)

Personalen informerar vårdnadshavarna om måltider.

Målet är att främja en positiv inställning till mat och ätande och att stöda mångsidiga och hälsosamma matvanor. Måltiderna är en del av barnets småbarnspedagogik och den ska

vara ändamålsenligt ordnad och handledd. Ansvaret för handledningen ligger på personalen som övervakar måltiderna. Målet för måltiden är att kvaliteten på maten uppfyller de allmänna hälsokraven och näringskraven, och att man serverar tillräckligt med mat och tillräckligt ofta, beroende på vårdagens längd. För ett barn i heldagsvård motsvarar måltiderna i daghemmet två tredjedelar av det dagliga energibehovet, för ett barn i deltidsvård en tredjedel. Barnets lunch följer tallriksmodellen: hälften av tallriken grönsaker, en fjärde del potatis, pasta eller ris och en fjärde del kött, fisk eller baljväxter. Bröd är en del av måltiden. På brödet breds vegetabiliskt margarin och som matdryck serveras fettfri mjölk, surmjölk eller vatten.

Barn är individer och utvecklas i egen takt. Barnet är av naturen misstänksam mot sådant som är nytt och främmande. Det är typiskt att barn förhåller sig reserverat till ny mat. Man ska smaka på ny mat till och med 10–15 gånger innan man vänjer sig. Man kan bekanta sig med mat och ingredienser genom att studera smaker, strukturer, dofter och även ljud. Vid måltiden är det den vuxna som bestämmer vad som serveras, men barnet bestämmer hur mycket det äter eller om det äter alls. Man ska inte ge upp även om barnet inte vill äta den första gången. Barnet uppmuntras äta men man trugar inte mat på barnet eller tvingar det att äta eftersom detta kan leda till att maten blir ännu mer motbjudande för barnet. Man får tack för att smaka. Också belöningssystem där något positivt följer av att man äter ska undvikas. Bröd och mjölk är en del av måltiden och används inte som belöning för att äta maten som finns på tallriken.

De vuxna handleder barnen i att bedöma hur mycket mat de vill äta och ta en lämplig portion, samt uppmuntrar barnen att äta upp den mat de har tagit på tallriken. Man kan börja med att ta en liten portion, och sedan hämta mer. Om man inte tycker så mycket om en rätt tar man bara lite på tallriken. I måltidssituationerna fokuserar vuxna på att äta i lugn och ro tillsammans med barnen. Man observerar barnens agerande och säkerställer att det inte blir en vana att slänga bort mat exempelvis på grund av brådska eller för att barnet vill någon annanstans. När man äter utan brådska blir det också lättare för barnen att lära sig känna igen känslan av mättnad. Barnen uppmuntras att prova nya rätter.

Det är de vuxnas uppgift att följa barnets utveckling så att barnet har goda förutsättningar att lära sig nytt och att öva upp färdigheter. Personalen ansvarar för upprätthållande av samarbetet med hemmet. Man diskuterar med vårdnadshavarna och kommer överens om gemensamma sätt med vilka man stöder barnets matvanor. Personalen samarbetar med vårdnadshavarna och vid behov med hälso-tjänsterna inom välfärdsområdet för att lösa eventuella problem som barnet har då det gäller ätande eller näring. För barnets behov av trygg mat finns separata anvisningar.

Vid matbordet får barnen inte bara näring utan där förmedlas också kunskaper, färdigheter och attityder. Vid måltiden fungerar de vuxna som modeller för barnet. De vuxna har ansvar för hurdana attityder, vanor och samtalsämnen de överför till barnet. Måltiderna är trevliga stunder av samvaro. Via ord och handling strävar de vuxna efter att påverka barnets uppfattning om maten positivt. Vid matbordet pratar man om trevliga saker och måltiderna bör vara behagliga och positiva stunder. Vid matbordsdiskussioner är det bra att på ett vänligt och uppmuntrande sätt styra barnens matvanor och att tillsammans med barnen fundera bl.a. på matkultur, näring och matens ursprung. Utöver den finländska matkulturen och de finländska sederna, bekantar man sig även senast i förskolan med någon annan matkultur genom att utnyttja hemmens sakkunskap.

I den pedagogiska verksamheten ingår att baka och tillreda mat i liten skala. Man förbereder tillsammans med barnen festdagar som hör till den finländska kulturtraditionen eller andra fester och evenemang och sådant som serveras vid dessa. Man bakar till exempel bröd, pepparkakor och Runebergstårter med barnen. Det är bra om barnet redan från liten får delta i tillredning av mat och andra uppgifter i anslutning till måltiderna. Barnet får använda sina händer, samla erfarenheter som vidgar sinnena, uppleva glädje och känslor av att lyckas, och får dessutom känna sig nyttig då det hjälper till med gemensamma göromål.

Extra läckerheter (födelsedagsgodis, godis från resor osv.) ska inte hämtas till dagvården. Barnens födelsedagar firas på det sätt som man kommit överens med barn och vårdnadshavarna.

Efter varje måltid får barnen en xylitolpastill (morgonmål, lunch och mellanmål).

Stödmaterial:

Kropps- och känslöfostran

Kropps- och känslöfostran är trygghets- och sexualfostran som ges på ett sådant sätt som tar hänsyn till barnets ålder och utvecklingsnivå. Det betyder att barnet övar på hur man ska uppföra sig, lär sig sina rättigheter och regler för vad som är lämpligt, och lär sig om självbestämmanderätt. Barnet får information om sin egen kropp och hur barnet ska ta hand om den. Vuxna namnger kroppens olika delar genom att använda de rätta orden för dem. Barnen övar sig att sköta om sin egen hygien och hälsa i enlighet med sin ålder.

I sexualfostran för barn ingår olika delområden, så som färdigheter att skydda och respektera sin egen integritet och andras kroppar. Barnets frågor om sexualitet besvaras sakligt enligt barnets ålder och på ett sådant sätt att inte barnet känner skam. Personalen skapar en trygg atmosfär så att barnet vågar vända sig till en vuxen med sina frågor och problem.

Med trygghetsfärdigheter avses bl.a. stöd för barnets välmående och utveckling och viktiga färdigheter för växelverkan med vilka barnets självkännedom, självkänsla och självförtroende utvecklas. Barnet får lära sig sätt att skydda sin integritet. Det är lätt att lära gränserna för vilka kroppsdelar som är privata med baddräktregeln. De delar av kroppen som täcks av baddräkten är allas privata område. Barnen lär sig vad som är lämplig beröring:

- lämplig beröring är frivillig
- den känns bra
- den känns inte obehaglig efteråt
- man får inte krama eller pussa någon mot deras vilja, och inte reta eller skada någon med avsikt
- beröring är aldrig något hemligt, även om någon säger så.

Man kan öva med barnet, hur barnet kan agera i en situation som känns obehaglig. Barnet lär sig att säga "nej" med eftertryck, gå bort från situationen och berätta om den för en pålitlig vuxen.

Källa: Kampman & Tukiainen 2020

Stödmaterial:

Kehotunnekasvatuksen ja turvataitojen opettaminen varhaiskasvatuksessa. Materiaalipaketti käytännön työn tueksi. 2020. A. Kampman ja A. Tukiainen. (Teams för småbarnspedagogik)

[Väestöliitto, Kropps- och känslöfostran](#)

[Barn och sexualitet](#)

4.6. Preciseringar gällande språk och kultur

Utgångspunkten i grunderna för planen för småbarnspedagogik är att de språkliga och kulturella aspekterna ska beaktas för varje barn som deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten. I småbarnspedagogiken ska barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund ses som något positivt som berikar gruppen. En språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik innebär att olika språk, kulturer och åskådningar knyts samman till en del av den småbarnspedagogiska helheten.

Enligt lagen om småbarnspedagogik ska kommunen se till att varje barn kan få småbarnspedagogik på sitt modersmål, svenska, finska eller samiska. För ett barn som använder teckenspråk kan småbarnspedagogik ges på teckenspråk. Småbarnspedagogik kan också ges

på romani¹¹¹. Även andra språk kan användas i småbarnspedagogiken ifall det inte äventyrar förverkligandet av målen i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Om andra språk används ska barnet också få stöd för sin modersmålsutveckling i svenska eller finska. Ett samarbete mellan personal, vårdnadshavare och olika kultursamfund främjar kontinuiteten i barnens och familjernas kulturarv och stöder barnens möjligheter att ge uttryck för sin egen kulturella bakgrund. I två- och flerspråkiga miljöer ska barnen uppmuntras att kommunicera med varandra.

Det finns barn i den småbarnspedagogiska verksamheten som pratar både **svenska och finska** som modersmål. Det är av stor betydelse för dessa tvåspråkiga barns språkliga utveckling och identitetsutveckling att båda språken får stöd och att barnen uppmuntras att använda dem.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **samiska barn** har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner och färdigheter. Samerna är ett urfolk som i enlighet med grundlagen¹¹² har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. Närmiljön och samarbetet med vårdnadshavarna och den samiska gemenskapen ska tas till vara i verksamheten. När småbarnspedagogisk verksamhet ordnas på något av de tre samiska språken, är verksamhetens särskilda mål att stärka barnens språkutveckling och förmåga att förstå och använda språket. Målet är att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det samiska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **romska barn** har som särskilt mål att stärka barnens positiva identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur samt öka barnens delaktighet i samhället. Utöver det ska barnens språkliga utveckling stödjas i samarbete med barnens vårdnadshavare och den romska gemenskapen. I mån av möjlighet ska man ge barnen möjlighet att använda och tillägna sig romani. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det romska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **teckenspråkiga barn** kan genomföras antingen i en separat grupp för teckenspråkiga eller i en blandad grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Teckenspråket kan vara barnets modersmål, första språk eller andra språk. Barnen som använder teckenspråk kan vara döva, hörselskadade eller hörande. Målet för småbarnspedagogiken för teckenspråkiga barn är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identiteter genom att ge dem möjlighet att använda och tillägna sig det finlandssvenska eller finska teckenspråket i samarbete med vårdnadshavarna. Målet är också att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer samt stärka teckenförrådet och kunskaperna i det finlandssvenska eller finska teckenspråket.

I den småbarnspedagogiska verksamheten ska **barn med ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn** få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella identiteter och sin självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska eller finska ska främjas målinriktat och pedagogiskt och utgående från barnens behov och förutsättningar på alla områden som barnets språkliga kunskaper och färdigheter omfattar. Med hjälp av mångsidiga kommunikationssituationer och lärmiljöer ska barnen ges möjlighet att använda och tillägna sig svenska eller finska som andraspråk i olika fostrings- och undervisningssituationer. Ett konkret språk och ett uttrycksförråd som används i vardagen ska vara utgångspunkten för att tillägna sig svenska eller finska. Förmågan att förstå och förmågan att producera språk ska knytas samman. På detta sätt lär sig barnet att göra iakttagelser och uttrycka sina tankar, känslor och åsikter på ett eget och för situationen lämpligt sätt. En del av barnen blir bekanta med den finländska kulturen och det svenska eller finska språket först då barnet börjar i småbarnspedagogiken. Att ett barn bekantar sig med och försöker lära sig det svenska eller finska språket ska inte jämföras med stödet som ges i småbarnspedagogiken (kapitel 5). Vårdnadshavarna ska få höra om den finländska småbarnspedagogikens mål, innehåll och metoder. Personalen ska diskutera familjens språkmiljö, språkval, flerspråkiga och kulturella identiteter samt utvecklingen och betydelsen av barnets modersmål – ett eller flera – med vårdnadshavarna. Småbarnspedagogiken stöder barnets integrering i det finländska samhället.

¹¹¹ Lag om småbarnspedagogik 8 § och RP 40/2018 rd, s. 88–89 samt teckenspråkslag (359/2015)

¹¹² Finlands grundlag 17 § 3 mom. (731/1999)

I mån av möjlighet skapas även tillfällen där barnen kan använda och lära sig sitt eget eller sina egna modersmål. Det egna modersmålet och att lära sig svenska eller finska som andraspråk ligger till grund för barnets funktionella två- och flerspråkighet. Ansvaret för att upprätthålla och utveckla barnets modersmål – ett eller flera – och kultur ligger i första hand hos barnets familj. Vid behov används tolk i diskussion med vårdnadshavare för att garantera ömsesidig förståelse.

4.6.1. Småbarnspedagogik på två språk

Småbarnspedagogik på två språk ska baseras på ett beslut fattat av kommunen eller en privat aktör. Syftet med småbarnspedagogisk verksamhet på två språk är att ta till vara barnens sensitiva period för tidig språkinläring genom att erbjuda barnen en mångsidigare språkpedagogik än i vanliga fall. Barnen ska erbjudas tillfällen att tillägna sig språken och använda dem på ett aktivt och lekfullt sätt. Samtidigt läggs grunden för livslångt språklärande. Målet är att verksamheten i en flerspråkig miljö ska väcka barnens språkliga nyfikenhet och lust att experimentera. Olika kulturer möts också på ett naturligt sätt i den småbarnspedagogiska verksamheten som ordnas på detta sätt.

Småbarnspedagogik på två språk indelas i omfattande och mindre omfattande. I omfattande småbarnspedagogik på två språk är strävan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en två- eller flerspråkig miljö. I mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språken.

Omfattande småbarnspedagogik på två språk

Tidigt fullständigt språkbild i de inhemska språken i småbarnspedagogiken

Språkbild på finska kan ordnas inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och språkbild på svenska kan ordnas inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Utöver det kan språkbild på samiska ordnas inom såväl den svensk- som den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Tidigt fullständigt språkbild i de inhemska språken är ett program som börjar i småbarnspedagogiken och fortsätter genom hela den grundläggande utbildningen. Språket i småbarnspedagogiken, undervisningsspråket i förskolan och skolan och det andra inhemska språket eller samiska ska bilda en helhet. Småbarnspedagogiken ska huvudsakligen ske på språkbildsspråket. Utvecklingen av barnens modersmål – ett eller flera – ska stödjas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna. Målet för verksamheten är att var och en i personalen konsekvent använder endast ett språk: antingen språkbildsspråket eller det språk som småbarnspedagogiken ordnas på. Barnen ska uppmuntras att använda språkbildsspråket, men de ska ha möjlighet att bli förstådda också på sitt modersmål. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och vidare till grundläggande utbildning i form av språkbild.

Annan omfattande småbarnspedagogik på två språk

I annan omfattande småbarnspedagogik på två språk genomförs en del (minst 25 %) av verksamheten på något annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Språket i fråga kan vara modersmål för en del av barnen. Verksamheten ska planeras så att de olika språkgrupperna får tillräckligt stöd för sin språkutveckling. Det kan också finnas barn i gruppen, vars modersmål är något annat än de språk som används i småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska från fall till fall i samråd med vårdnadshavarna överväga när ett sådant arrangemang stöder barnets utveckling.

I småbarnspedagogik på två språk ska verksamheten planeras så att småbarnspedagogiken bildar en helhet, där bägge språken är närvarande och utvecklas gradvis som en följd av personalens språkbruk och barnens aktiviteter. I mån av möjlighet ska var och en i personalen använda endast ett av språken aktivt. Barnen ska ha möjlighet att bli förstådda även på sitt modersmål, då det är svenska eller finska. Barnen ska uppmuntras att använda de två språken inom verksamheten. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och grundläggande utbildning antingen på två språk eller på svenska eller finska.

Mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk

Språkberikad småbarnspedagogik

Med språkberikad småbarnspedagogik avses här sådan småbarnspedagogik, där mindre än 25 % av verksamheten regelbundet och systematiskt ordnas på ett annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målet är att stödja språkutvecklingen, motivera barnen och möjliggöra ett mångsidigare språkval. Målet kan också vara att övergå till språkberikad undervisning eller annan förskoleundervisning eller grundläggande utbildning på två språk eller till på annat sätt tidigarelagd språkundervisning.

Språkboverksamhet

Med språkboverksamhet avses inom småbarnspedagogiken sådan verksamhet som stärker barnens kunskap om deras egen kultur och erbjuder dem möjlighet att lära sig ett utrotningshotat minoritetsspråk eller urfolksspråk som talas i familjen eller släkten. Principerna i språkboverksamheten kan påminna om språkbadsprinciperna.

4.6.2. Stödjande av flerspråkiga barn och barn med främmande språk i Borgå

Inom småbarnspedagogiken stöds språkkunskaperna för flerspråkiga barn och barn med ett främmande språk som modersmål samt den språkliga och kulturella identiteten och självkänslan hos dessa barn. Flerspråkigheten synliggörs i en språkmedveten lärmiljö där språken ständigt är närvarande överallt. Personalen använder verktyget SpråkPeda 1 för att bedöma den språkmedvetna lärmiljön och verksamheten som stöd för planeringen.

Utvecklingen av kunskaperna i svenska främjas målinriktat och är pedagogiskt planerade tillsammans med barnen och de vuxna. Målet är att stödja barnets språkutveckling i svenska och en funktionell flerspråkighet, där barnet har lärt sig vardagens grundläggande ordförråd och använder det på ett naturligt sätt i olika situationer. Det centrala i undervisningen är att barnet utökar sitt ordförråd, övar begrepp och förstår instruktioner.

Undervisningen och handledningen i svenska sker planmässigt och regelbundet både i vardagliga situationer och i undervisningstillfällen. I planeringen av verksamheten beaktas det att alla situationer är lärsituationer och att hela personalen har pedagogiskt ansvar. När man arbetar med barnen använder man ett bra vardagsspråk, exakta uttryck samt beskriver och förklarar ord och begrepp för barnet. Talet konkretiseras med gester, ansiktsuttryck och genom att åskådliggöra med konkreta föremål och saker. Snabba teckningar och användning av bilder i lärmiljön och dagligen i olika situationer hjälper smidigheten i vardagen och att förstå och lära sig svenska.

Vid planeringen av verksamheten beaktas barnets styrkor, kompetensområden, intressen och barnets specifika sätt att lära sig. Undervisningen ska vara funktionell, mångkanalig, lekfull och stödja barnets delaktighet. För att stärka språkinläringen och känslan av att höra till gemenskapen är det ändamålsenligt att ha en stressfri och accepterande växelverkansatmosfär samt att använda bilder och konkreta föremål som stöd för att förstå och uttrycka sig. Verksamheten ska ha en tydlig struktur och innehålla många upprepningar och rutiner. Barnet förses med modeller för rikt språkbruk till exempel genom ordlistor och barnlitteratur relaterade till olika situationer eller ämnesområden.

Personalen samlar in information om barnets språkkunskaper genom observationer och genom att dokumentera barnets tal och språkbruk (SpråkPeda del 3). Framför allt ägnar man uppmärksamhet åt hur barnet kan språket och inte på vad det ännu inte kan. Regelbunden

uppföljning av färdigheterna fungerar som en grund för planeringen av rätttidig språkmedveten undervisning. Planen för att stödja barnets språkkunskaper i svenska antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. I gruppvasu antecknas gruppspecifika mål och genomförandesätt.

Utvecklingen av kunskaper i svenska för flerspråkiga och barn med ett främmande språk som modersmål kartläggs och följs upp i olika skeden med olika metoder:

- Del 2 och 3 i verktyget SpråkPeda vägleder iakttagelsen av barnets språkkunskaper och behov av lärande inom de mest centrala delområdena för språkutvecklingen: interaktionsfärdigheter, färdigheter i språkförståelse, färdigheter i att producera tal, färdigheter i att använda språket, språkligt minne och vokabulär samt språkmedvetenhet. Man börjar använda SpråkPeda genast när barnet börjar småbarnspedagogiken/förskoleundervisningen och verktyget används under hela småbarnspedagogiken/förskoleundervisningen.
- Baika är en kartläggningsmetod för fyraåriga barns kunskaper i svenska.
- Kartläggningen "Repun takanassa" görs tillsammans med femåriga barn i samband med språkkonsultationsprocessen. Syftet med språkkonsultationen är att kartlägga vilka barn med ett främmande språk som modersmål som behöver stöd av en talterapeut. Språkkonsultationen görs i samarbete med specialläraren inom småbarnspedagogiken och talterapeuten.

Stöd i det egna modersmålet

Inom småbarnspedagogiken synliggörs de språk som barnet använder och barnet uppmuntras att använda alla språk som det kan i olika situationer.

Starka kunskaper i det egna modersmålet stöder inläringen av ett nytt språk, uppbyggnaden av barnets språkliga identitet och skapar en grund för att lära sig nya kunskaper och färdigheter. Språkvärlden för ett flerspråkigt barn granskas i samarbete med vårdnadshavarna genom att använda del 2 i verktyget SpråkPeda som grund för samtalet.

Ansvaret för att stödja det egna modersmålet ligger hos vårdnadshavarna. Personalen och vårdnadshavarna kan fundera tillsammans över tillvägagångssätten för att stödja barnets modersmål. I samarbetet kan man till exempel komma överens om att bekanta sig med vokabulären för ett tema som behandlas inom småbarnspedagogiken i hemmet på barnets modersmål. Överenskomna verksamhetssätt kan antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik.

Inom småbarnspedagogiken kan man för barn med främmande språk ordna undervisning i deras eget modersmål (ej finska eller svenska) 1 lektion per vecka (45 min.) om det finns fyra eller fler 3–6 åriga barn på enheten som representerar samma språkgrupp och om en lärare i det aktuella språket är tillgängligt. Undervisningen ordnas under daghems-/förskoledagen i den egna enheten. Gemensamma grupper för undervisning i det egna modersmålet kan bildas av barn i förskoleundervisning som är förlagd i anslutning till skolor samt elever i nybörjarundervisningen. Daghemsföreståndaren och rektorn samarbetar i detta.

Behovet av undervisning i barnets eget modersmål kartläggs varje vår inför följande verksamhetsperiod. Om det bedöms att en undervisningsgrupp kan bildas i daghemmet, för gruppens personal en diskussion om detta med vårdnadshavarna. Vårdnadshavaren beslutar om barnet deltar i undervisningen och på vilket språk, om det finns flera språk i familjen. Personalen fyller i en blankett om detta, som vårdnadshavaren undertecknar. Undervisningen kan också inledas senare under verksamhetsperioden utifrån behov som framkommer. För de barn som övergår till förskoleundervisning på annan ort skickar daghemsföreståndaren de av vårdnadshavarna undertecknade blanketterna till den kommande förskoleplatsen.

Daghemsföreståndaren informerar sakkunnig inom småbarnspedagogiken om undervisningen i det egna modersmålet senast den 30 april eller alltid när en grupp håller på att bildas. Daghemsföreståndaren ansvarar för att rekrytera läraren och frågor som rör anställningsförhållandet. Läraren ersätts i enlighet med antalet undervisningstimmar.

Vid behov hjälper den sakkunniga föreståndaren med att rekrytera lärare i olika språk. Den sakkunniga koordinerar anordnandet av undervisningen och konsulterar vid behov läraren i det egna språket vid planeringen av innehållet i undervisningen. Daghemsföreståndaren antecknar språken och undervisningstimmarerna för undervisning i det egna modersmålet i årsplanen. Gruppens lärare antecknar undervisningen i det egna modersmålet i barnets plan för småbarnspedagogiken.

5. Stöd för barnet

Ett barn som deltar i småbarnspedagogisk verksamhet har rätt att få allmänt, intensifierat eller särskilt stöd i enlighet med lagen om småbarnspedagogik¹¹³. Barnets utveckling, lärande och välbefinnande främjas genom att stödet ges individuellt i barngruppen, i rätt tid och enligt barnets behov. Samtidigt förebygger man att problemen växer och blir allt mer komplexa samt motarbetar risken för marginalisering.

Stödet ska ordnas utgående från barnets styrkor samt behov som anknyter till barnets lärande, utveckling och välbefinnande. Barnet ska höras med beaktande av hens ålder och utveckling. I småbarnspedagogiken omfattar stödet såväl lösningar som möter barnets individuella behov som lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska personalen se till att alla barn känner sig accepterade som individer och som medlemmar i gruppen. Genom att uppmuntra barnet och ge barnet möjligheter att lyckas stöds utvecklingen av barnets positiva självbild. Barnets behov av stöd och stödåtgärderna ska antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik i daghemmet eller familjedagvården.

5.1. Principer och ansvar för att ordna stöd

Anordnaren av småbarnspedagogik¹¹⁴ har skyldighet att ge barnet det stöd hen behöver i daghemmet eller familjedagvården. Behovet av stöd för barnet ska bedömas och stödet ska ordnas utan dröjsmål. Stödet i småbarnspedagogiken ska ordnas som allmänt, intensifierat och särskilt stöd i enlighet med inkluderande principer. Utgångspunkten är att varje barn har rätt att få stöd i den egna barngruppen med hjälp av olika flexibla arrangemang. Om barnets behov av stöd förutsätter det har barnet rätt att delta i småbarnspedagogisk verksamhet i en mindre grupp eller i en specialgrupp.

För barnet är det viktigt att stödet ges kontinuerligt och konsekvent under tiden i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen samt när barnet övergår till den grundläggande utbildningen.

Ansvar för att ordna och genomföra stödet

Anordnaren av småbarnspedagogik ska besluta om rutinerna, genomförandet och verksamhetssätten för att ordna stödet och om utvärderingen av stödet i daghemmet och familjedagvården. Anordnaren av småbarnspedagogik ska följa upp och utvärdera hur stödet som ges räcker till och vilken effekt det har.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska besluta om samarbetsstrukturerna, ansvarsfördelningen och verksamhetssätten för samarbetet med vårdnadshavarna samt för det sektorsövergripande samarbetet. Anordnaren av småbarnspedagogik ska också besluta om arbetsfördelningen med olika aktörer när det gäller att ordna stödet i sektorsövergripande samarbete. Sakkunniga inom social- och hälsovården ska på begäran av anordnaren av småbarnspedagogiken delta i bedömningen, om bedömningen av stödbehovet kräver det¹¹⁵.

Anordnaren av småbarnspedagogik ansvarar för att barnets rätt till tjänster av en speciallärare inom småbarnspedagogik samt till sådana tolknings- och assistenttjänster och hjälpmedel som behövs för att delta i småbarnspedagogiken förverkligas¹¹⁶.

Beslutet om intensifierat och särskilt stöd samt stödtjänster ska fattas av kommunen som har ansvar för anordnandet av småbarnspedagogik¹¹⁷. Om det är frågan om småbarnspedagogik

¹¹³ Lag om småbarnspedagogik 15 a §

¹¹⁴ En kommun, samkommun eller privat serviceproducent, se kapitel 1.1

¹¹⁵ Lag om småbarnspedagogik 15 d §

¹¹⁶ Lag om småbarnspedagogik 15 c §

¹¹⁷ Lag om småbarnspedagogik 15 e §

som ordnas av en privat serviceproducent ska beslutet på förslag av serviceproducenten fattas av kommunen där verksamhetsstället inom småbarnspedagogik finns.

Om ett barn som behöver stöd deltar i småbarnspedagogisk verksamhet som ordnas av flera än en anordnare av småbarnspedagogik¹¹⁸ ska stödet planeras, genomföras och utvärderas i samarbete¹¹⁹.

Hela personalen ska i enlighet med sin utbildning, sin arbetsbeskrivning och sitt ansvarsområde delta i bedömningen av behovet av stöd och ge det stöd som behövs samt utveckla verksamhetskulturen och verksamhetssätten.

Föreståndaren för verksamhetsstället ansvarar för att stödet som ges inom småbarnspedagogiken håller hög kvalitet, för genomförandet av stödet och för att personalen har uppdaterad kompetens som motsvarar barnens stödbehov¹²⁰. Föreståndaren ska se till att personalen som en del av barnets plan för småbarnspedagogik planerar stödet för barnet. Det planerade stödet ska utvärderas utgående från barnets behov, minst en gång per år.

Barnet har rätt att få tjänster och undervisning av en speciallärare inom småbarnspedagogik om hens behov av stöd förutsätter det. En speciallärare ska vid behov delta i bedömningen av barnets behov av stöd och stödåtgärder samt i planeringen och utvärderingen av hur de genomförs. Undervisning som ges av en speciallärare genomförs i huvudsak som undervisning i grupp antingen på deltid eller på heltid. Undervisning som ges av en speciallärare kan genomföras som samundervisning eller kompanjonundervisning tillsammans med läraren för gruppen. Sakkunskapen hos speciallärare används även för att konsultera personalen och vårdnadshavarna¹²¹. Konsultation och undervisning som ges av en speciallärare och som ordnas som en stödtjänst ska planeras utifrån barnets individuella behov. Konsultationen och undervisningen som ges av en speciallärare kan vara kort- eller långvarig och regelbunden. En person som är behörig som lärare och/eller speciallärare inom småbarnspedagogik har ansvar för att planera stödet som ska antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik och för att utvärdera hur stödet har genomförts.

Familjedagvårdaren ansvarar för att genomföra stödet för barnen i gruppen. Planeringen och utvärderingen av stödet kan göras i samarbete med en lärare och/eller speciallärare inom småbarnspedagogik¹²². Om barnets bästa förutsätter det är det möjligt att i samarbete med vårdnadshavaren föra diskussioner om att barnet får en plats vid ett daghem för att få det stöd hen behöver.

Inom småbarnspedagogik kan det finnas assistenter som är specifika för en grupp eller ett barn¹²³ och som har i uppgift att stödja barnet eller barnen i gruppen och göra det möjligt för dem att delta i verksamheten. Det här kan även till exempel innebära att assistenten hjälper de övriga barnen i situationer då läraren inom småbarnspedagogik kommunicerar med barnet som behöver stöd och bidrar med pedagogiska innehåll som anknyter till barnets individuella mål.

118 Kommun, samkommun eller privat serviceproducent, se kapitel 1.1

119 Lag om småbarnspedagogik 15 b §

120 Lag om småbarnspedagogik 31 §

121 Lag om småbarnspedagogik 15 d §

122 Lag om småbarnspedagogik 15 c §

123 Lag om småbarnspedagogik 35 § och 38 §

5.1.1. Ordnande och genomförande av stöd i Borgå

Enheten för stöd för barnet inom Borgå stads småbarnspedagogiska tjänster ansvarar för koordineringen och ordnandet av barnets stöd. I enheten arbetar speciallärare inom småbarnspedagogik samt barnskötare inom barnets stöd. Enhetens chef är servicechefen inom stöd för barnet, som fattar förvaltningsbesluten om stödnivåer och stödformer som barnet behöver inom småbarnspedagogiken samt inom småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen. De förvaltningsbesluten fattas i verksamhetsstyrningssystemet.

Ansvar för bedömning och utveckling av stödet i småbarnspedagogiken ligger hos arbetsgruppen för stöd för barnet. Arbetsgruppens uppgift är även att säkerställa en jämlik genomföring av barnets stöd. Arbetsgruppen för barnets stöd behandlar också förslag om stödbehov och ger, utifrån en helhetsbedömning, en rekommendation om stödnivåer och stödformer som underlag för det förvaltningsbeslutet. Utifrån arbetsgruppens rekommendation fattar servicechefen inom barnets stöd ett förvaltningsbeslut om stödet.

I arbetsgruppen ingår direktören för småbarnspedagogik, servicechefen för småbarnspedagogik, servicechefen inom stöd för barnet, två daghemsföreståndare samt speciallärare inom småbarnspedagogik. Arbetsgruppen sammankommer regelbundet under verksamhetsåret.

Det dagliga ansvaret för planeringen, genomförandet och utvärderingen av det stöd som barnet behöver ligger hos personalen inom småbarnspedagogiken. Närchefen vid enheten ansvarar för att stödet inom småbarnspedagogiken genomförs. Speciallärare inom småbarnspedagogik fungerar samordnat som stöd för enheten som sakkunniga inom specialpedagogik samt inom barnets utveckling och lärande. Sakkunniga inom småbarnspedagogik fungerar som stöd för personalen i utvecklingen och genomförandet av högkvalitativ pedagogik inom småbarnspedagogiken.

Chefen för småbarnspedagogikens enhet, servicechefen inom stöd för barnet, den sakkunniga och specialläraren inom småbarnspedagogiken utarbetar en gemensam plan för verksamhetsåret som utvärderas regelbundet under verksamhetsperioden. Planen är en del av enhetens årsplan. För dokumentationen ansvarar daghemsföreståndare.

Stödmaterial:

[Stöd för barnet i småbarnspedagogiken](#)

5.2. Samarbete i samband med stöd

Småbarnspedagogiken ska ordnas i samarbete med barnet och vårdnadshavaren så att varje barn, enligt sin utveckling och sina behov, får ta del av fostran, undervisning och vård samt det stöd som barnet behöver¹²⁴. Stödet för barnet förutsätter fungerande samarbetsstrukturer på lokal nivå och att man utvecklar gemenskapsfrämjande verksamhetssätt.

¹²⁴ Lag om småbarnspedagogik 15 a §

5.2.1. Samarbete med barnet och vårdnadshavaren

En utgångspunkt för att kunna ge tidigt och tillräckligt stöd är att vårdnadshavaren och personalen inom småbarnspedagogik har delad information om barnet och barnets behov. Barnets rätt att få stöd och de centrala principerna för att ordna stödet samt stödet och stödformerna som ges till barnet ska diskuteras med vårdnadshavaren. Barnet ska delta i samarbetet på det sätt som är ändamålsenligt och lämpligt för hens ålder och utvecklingsnivå. Barnet ska höras och hens åsikter ska tas i beaktande¹²⁵.

Vårdnadshavaren ska kontaktas genast om det framgår att ett barn har utmaningar i anslutning till sin utveckling eller sitt lärande eller om personalen känner oro för barnets välbefinnande. Vårdnadshavaren ska ges information om hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor¹²⁶. Om det behövs ska man använda tolk vid diskussionerna. Målen med att genomföra stödet nås bäst när alla parter deltar i samarbetet.

Ett barn kan även få stöd genom andra tjänster för barn och familjer. Det är viktigt att de lokala tjänsterna för barn och familjer utgör en ändamålsenlig helhet då stödet för barnet ordnas¹²⁷.

5.2.2. Sektorsövergripande samarbete

Det sektorsövergripande samarbetet ska utgå från barnets bästa. Med barnrådgivningen, barnskyddet, rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor och andra social- och hälsovårdstjänster samt andra eventuella samarbetspartner ska man komma överens om samarbetsrutinerna och principerna när ett barns ärende behandlas eller i situationer som kräver myndigheters ingripande. Sektorsövergripande samarbete ska i första hand ordnas med vårdnadshavarens samtycke. Bestämmelserna om sekretess och utbyte av uppgifter ska följas i samarbetet¹²⁸.

Småbarnspedagogisk verksamhet ordnas också inom den specialiserade sjukvården. Genom samarbete mellan småbarnspedagogiska tjänster och sjukhuset eller instansen i fråga ska kontinuiteten i småbarnspedagogiken säkerställas med hänsyn till barnets hälsa och ork. Det är särskilt viktigt att barnet kan bibehålla trygga mänskliga relationer.

5.2.3. Tidigarelagd läroplikt och samarbete i anknytning till den

Ett barn kan på grund av en funktionsnedsättning, en sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan behöva tidigarelagd läroplikt¹²⁹. För ett barn som fått ett beslut om tidigarelagd läroplikt börjar läroplikten i förskoleundervisningen¹³⁰ det år då barnet fyller sex år. Barnet har också rätt att få förskoleundervisning året innan¹³¹ den tidigarelagda läroplikten uppkommer. Vårdnadshavaren bestämmer om barnet deltar i förskoleundervisning som 5-åring. Barnets vårdnadshavare ska i god tid få information om den tidigarelagda läroplikten.

För att få en helhetsbild av barnets situation ska man granska funktionsnedsättningen, sjukdomen eller den begränsade funktionsförmågan i relation till barnets behov av stöd och förutsättningar för lärande. Beredningen av förvaltningsbeslutet görs i samarbete med sakkunniga från småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. När ett förvaltningsbeslut om tidigarelagd läroplikt fattas används eventuella psykologiska eller medicinska utlåtanden om barnet eller någon annan motsvarande utredning. Anordnaren av

125 Lag om småbarnspedagogik 20 §

126 Lag om småbarnspedagogik 40–41 §

127 Lag om småbarnspedagogik 7 § och RP 40/2018 rd, s. 87–88

128 Lag om småbarnspedagogik 40–42 §

129 Läropliktslag (1214/2020) 2 §

130 Läropliktslag 3 §

131 Lag om grundläggande utbildning 26 a §

småbarnspedagogik eller utbildningsanordnaren fattar beslutet om tidigarelagd läroplikt¹³² i enlighet med förvaltningslagen innan den grundläggande utbildningen inleds. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan¹³³ föreskrivs närmare om beslut i anknytning till tidigarelagd läroplikt och hur tidigarelagd läroplikt genomförs.

Specialläraren inom småbarnspedagogiken ansvarar för att vårdnadshavarna får information om tidigarelagd läroplikt i tid. Ett nära samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen är en viktig del av barnets bästa och en smidig lärtig. Specialläraren inom småbarnspedagogiken sammankallar till ett sektorsövergripande samarbetsmöte, till vilket vårdnadshavarna, läraren inom småbarnspedagogiken samt vid behov den konsulterande specialläraren inom den grundläggande utbildningen bjuds in. Läraren inom småbarnspedagogiken dokumenterar, i samarbete med specialläraren inom småbarnspedagogiken, de barnspecifika stödåtgärderna samt deras bedömningen i barnets plan för lärande.

Den förskoleundervisning som föregår tidigarelagd läroplikt ordnas i Borgå inom småbarnspedagogiken antingen i en grupp inom småbarnspedagogik eller i en förskolegrupp. Placeringsplatsen fastställs utifrån en bedömning av barnets individuella behov av stödåtgärder. Den förskoleundervisning som föregår tidigarelagd läroplikt är avgiftsfri för barnet. För kompletterande småbarnspedagogik som ges i anslutning till förskoleundervisningen tas en klientavgift ut enligt familjens inkomster.

Beslut om tidigarelagd läroplikt fattas i samarbete med olika sakkunniga inom småbarnspedagogiken samt förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Specialläraren inom småbarnspedagogiken bereder en framställning om tidigarelagd läroplikt för förvaltningsbeslut. Beslutet om tidigarelagd läroplikt före inledandet av den grundläggande utbildningen fattas av servicechefen inom stöd för barnet.

5.2.4. Samarbete under stödtiden i Borgå

Personalen och speciallärarna inom småbarnspedagogiken gör tätt och sektorsövergripande samarbete med vårdnadshavarna och de sakkunniga som deltar i barnets frågor.

¹³² Läropliktslag 2 §

¹³³ Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014, kapitel 5.5.1

Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för det sektorsövergripande samarbetet tillsammans med läraren inom småbarnspedagogik. Samarbetsparter är bland annat social- och hälsovårdstjänsterna inom Östra Nylands välfärdsområde (rådgivningen, socialarbetet, specialtjänsterna, fostrans- och familjerådgivningen och tjänster för personer med funktionsvariation), olika delområden inom den specialiserade sjukvården samt parter som rehabiliterar barnet. När man funderar på genomförandet av barnets förlängda läroplikt deltar den grundläggande utbildningens områdesrektor för särskilt stöd i samarbetet.

En central samarbetsform är det barnspecifika sektorsövergripande samarbetsmötet som sammankallas av specialläraren inom småbarnspedagogik. Vid mötet diskuteras tillsammans med vårdnadshavarna samt, med vårdnadshavarens samtycke, även med andra aktörer som är involverade i barnets ärenden, detaljerna kring det stöd som barnet behöver. Vid samarbetsmötet kommer man överens om de praktiska arrangemangen för det stöd barnet behöver samt om uppföljning och utvärdering av hur stödet genomförs. Dessutom fastställs ansvarsfördelningen mellan de aktörer som deltar i barnets ärenden. Läraren inom småbarnspedagogik och specialläraren dokumenterar tillsammans de centrala punkterna i barnets plan.

5.3. Genomförandet av stödet i småbarnspedagogiken

Deltagandet i den småbarnspedagogiska verksamheten lägger en god grund för barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas genom olika pedagogiska arrangemang och arbetssätt. Sådana är till exempel systematisk differentiering av verksamheten, flexibel gruppindelning och anpassning av lärmiljöerna. En tydlig dagordning och rytm i de dagliga aktiviteterna stöder alla barn. Om en högklassig pedagogik inte tillgodoser barnets individuella behov ska stödformer och stödtjänster¹³⁴ ges enligt barnets behov. Beroende på mängden och intensiteten av stödformerna och stödtjänsterna kan stödet vara allmänt, intensifierat eller särskilt stöd¹³⁵. Stödformerna inom småbarnspedagogiken innebär sådana pedagogiska, strukturella och vårdinriktade stödåtgärder som barnet behöver. Initiativet till att stärka stödet för barnet kan komma från personalen i gruppen, från vårdnadshavaren eller från andra sakkunniga.

Barnet har rätt att få stöd på en lämplig nivå genast då behovet av stöd har upptäckts. Barnets möjligheter att få stöd förutsätter ingen medicinsk diagnos eller andra utlåtanden av sakkunniga inom hälsovården eller socialvården. Barnet har också rätt till stödtjänster och hjälpmedel enligt sitt behov av stöd¹³⁶. Anordnaren av småbarnspedagogik ansvarar för de stödformer, till exempel hjälpmedel, som barnet behöver för att delta i småbarnspedagogiken. Sådana är till exempel

- arrangemang som hänför sig till rörlighet och andra fysiska funktioner, såsom rullstolsramper och räcken eller*
- hjälpmedel som tillgodoser behov i anknytning till barnets kommunikation, syn, hörsel eller rörlighet, eller något annat fysiskt behov hos barnet, såsom leksaker som stöder kommunikation och interaktion, digitala applikationer, spel eller ljudböcker.*

Nivåerna av stöd som används i småbarnspedagogiken är allmänt stöd, intensifierat stöd och särskilt stöd. Övergången från en stödnivå till en annan ska genomföras flexibelt och behovet av stöd ska alltid bedömas från fall till fall. För att få intensifierat eller särskilt stöd förutsätts inte att barnet först har fått stöd på någon annan stödnivå. Ett barn som får intensifierat eller särskilt stöd ska beaktas i dimensioneringen av daghemmets eller familjedagvårdens personal¹³⁷.

¹³⁴ Lag om småbarnspedagogik 15 b och 15 c §

¹³⁵ Lag om småbarnspedagogik 15 a §

¹³⁶ Lag om småbarnspedagogik 15 c §

¹³⁷ Lag om småbarnspedagogik 35 § och 38 §

Barnet får stöd i alla verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken både inom den kommunala och den privata småbarnspedagogiken. Vid bedömningen av stödbehovet och i praxis för förverkligandet av stödet iakttas samma principer.

Utgångspunkten för ordnandet av stöd är barnets behov av stöd i den småbarnspedagogiska miljön och hur detta behov kan tillgodoses med pedagogisk verksamhet inom småbarnspedagogiken. Det stöd som barnet får inom småbarnspedagogiken baserar sig på noggrann observation av barnet i olika dagliga situationer samt på bedömningen och planeringen av lärmiljöer. Verksamheten och åtgärderna för att stödja barnet samt bedömningen av dem antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. I barnets plan för småbarnspedagogik bedöms också nivåer och formerna av det stöd som barnet behöver.

Personalen inom småbarnspedagogik ansvarar för vård, fostran och undervisning av barnet som behöver stöd. Hela gemenskapen inom småbarnspedagogiken deltar i förverkligandet av stödet. Chefen för småbarnspedagogikens enhet säkerställer att barnet får det stöd det behöver och att stödet riktas rätt.

Specialläraren inom småbarnspedagogik deltar vid behov i bedömningen av stödbehovet, planeringen av stödet och bedömningen av hur stödet förverkligas som sakkunnig inom specialpedagogik i alla verksamhetsformer inom den kommunala småbarnspedagogiken. Specialläraren inom småbarnspedagogik vid Borgå stad erbjuder telefonkonsultation regelbundet till enheterna inom den privata småbarnspedagogiken. De privata enheterna för småbarnspedagogik tar själva hand om det övriga specialpedagogiska behovet inom småbarnspedagogiken. Närmare detaljer om samarbetet mellan staden och de privata serviceproducenterna finns i regelboken för servicesedlar inom småbarnspedagogiken.

Specialläraren inom småbarnspedagogik får en större roll när barnets stödbehov kräver flera regelbundna och heltäckande stödformer. Servicechefen inom stöd för barnet och specialläraren inom småbarnspedagogiken ansvarar för bedömningen av behovet av stöd i de situationer då barnet ska inleda småbarnspedagogiken och det av ansökan om småbarnspedagogik har framgått att barnet behöver regelbundet stöd eller stöd på heltid.

Stöd för barnet i övergångsskedet och överföring av information

Nivåerna och formerna inom stöd för barnet används i alla åldersskeden, och stödet utgör ett kontinuum från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen. Chefen för den enhet inom småbarnspedagogiken som barnet överförs från, ansvarar för överföringen av information till den mottagande enhet inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen för barn som behöver intensifierat/särskilt stöd. Praxis för överföring av information beskrivs närmare i avsnitt 2.3.

När enheten för småbarnspedagogik ändras inom kommunen, ska man se till att ett nytt förvaltningsbeslut fattas. Chefen för småbarnspedagogikens enhet informerar specialläraren inom småbarnspedagogik och servicechefen inom stöd för barnet om ändringen. Servicechefen inom stöd för barnet fattar ett nytt förvaltningsbeslut.

5.3.1. Allmänt stöd

Ett barn som deltar i småbarnspedagogik har rätt att som en del av den grundläggande verksamheten inom småbarnspedagogiken få sådant allmänt stöd som barnets individuella utveckling, lärande eller välbefinnande förutsätter genast när behovet av stöd framkommit. Det allmänna stödet genomförs i den egna barngruppen.

Allmänt stöd är den första åtgärden för att tillgodose barnets behov av stöd. Allmänt stöd består av enskilda pedagogiska, vårdinriktade eller strukturella stödformer med vilka man påverkar situationen i ett så tidigt skede som möjligt. Stödet för barnet är kortvarigt och/eller till sin intensitet lägre i jämförelse med det intensifierade och särskilda stödet. Man ska tillgodose barnets individuella behov av stöd till exempel genom att använda lämpliga material, redskap, undervisningsprogram eller undervisning som ges på deltid av en speciallärare.

Allmänt stöd förutsätter inte ett förvaltningsbeslut, utan stödet ska alltid ges när behovet av stöd framkommit. Det allmänna stödet ordnas i samarbete mellan läraren inom småbarnspedagogik och den övriga personalen. Även inom allmänt stöd ska ett förvaltningsbeslut ändå fattas om stödtjänster, det vill säga konsultation och undervisning som ges av en speciallärare inom småbarnspedagogik samt tolknings- och assistenttjänster och hjälpmedel¹³⁸. Stödtjänsterna ska ges som enskilda stödformer om barnets individuella utveckling, lärande och välbefinnande förutsätter det.

5.3.2. Intensifierat stöd

Ett barn ska inom småbarnspedagogiken få intensifierat stöd som är individuellt planerat och som utgår från hela gruppen om det allmänna stödet inte räcker till. Stödet är till sin intensitet starkare och mer individuellt än det allmänna stödet. Stödet ges under en kortare period eller för en längre tid enligt barnets individuella behov, och det ska inledas genast när behovet av stöd framkommit. Intensifierat stöd ska ges så länge barnet behöver det.

Stödet för barnet intensifieras genom att man planerar stödet och ökar eller stärker sätten med vilka man genomför stödet. Intensifierat stöd består av flera stödformer som tillämpas regelbundet och samtidigt. Intensifierat stöd som ges i rätt tid förebygger att barnets stödbehov blir mer komplexa i ett senare skede.

En eventuell diagnos i ett senare skede eller inledning av habilitering får inte ställas som villkor för att barnet ska få stöd¹³⁹. För att ge intensifierat stöd förutsätts ett förvaltningsbeslut¹⁴⁰.

5.3.3. Särskilt stöd

Ett barn ska inom småbarnspedagogiken få individuellt planerat särskilt stöd om det allmänna eller intensifierade stödet inte räcker till. Barnet kan få särskilt stöd på grund av funktionsnedsättning, sjukdom, försenad utveckling eller något annat sådant behov av stöd för lärande eller utveckling som avsevärt sänker barnets funktionsförmåga. Särskilt stöd är den starkaste nivån av stöd som ges inom småbarnspedagogiken. Ett barn kan få stöd direkt i form av särskilt stöd om barnets stödbehov förutsätter det.

Ett barn har rätt att få särskilt stöd genast när behovet av stöd framkommer. Särskilt stöd består av flera stödformer och stödtjänster som tillämpas kontinuerligt och på heltid. För att ge särskilt stöd förutsätts ett förvaltningsbeslut¹⁴¹.

¹³⁸ Lag om småbarnspedagogik 15 c §

¹³⁹ RP 148/2021 rd, s. 33

¹⁴⁰ Lag om småbarnspedagogik 15 e §

¹⁴¹ Lag om småbarnspedagogik 15 e §

5.3.4. Allmänt, intensifierat och särskilt stöd i Borgå

Inledandet av **allmänt stöd** överenskomms av gruppens lärare inom småbarnspedagogik tillsammans med vårdnadshavarna och enhetens närchef. Allmänt stöd inleds när lärare inom småbarnspedagogik antecknar en plan för enskilda former av pedagogiskt stöd som behövs i barnets plan för småbarnspedagogik. I planeringen av stödet används verktyget för "Verksamhetssätt för och bedömning av pedagogiskt stöd". Pedagogiken i småbarnspedagogiska gruppen kan även stödas av sakkunniga inom småbarnspedagogik. Stödet förverkligas tillräckligt länge för att man ska kunna bedöma dess tillräcklighet och effektivitet.

Intensifierat stöd inleds när barnets behov av stöd är starkare, gäller flera olika områden inom utveckling och lärande, individuella och metoderna för allmänt stöd har konstaterats vara otillräckliga. I inledningsskedet av det intensifierade stödet säkerställer man att de pedagogiska metoderna inom det allmänna stödet redan används. Det intensifierade stödet är regelbundet och förutsätter kontinuerlig anpassning av verksamheten inom småbarnspedagogiken. I det intensifierade stödet genomförs formerna av pedagogiskt stöd mer inriktat, individuellt, intensivt och planmässigt. När stödet stärks intensifieras samarbetet med vårdnadshavarna och det sektorsövergripande nätverket. Speciallärarens inom småbarnspedagogik undervisning, handledning och konsultation ökar. Läraren inom småbarnspedagogik dokumenterar det planerade stödet för barnet i den planen för intensifierat stöd i barnets plan för småbarnspedagogik, vid behov tillsammans med specialläraren. Om intensifierat stöd fattas ett förvaltningsbeslut, och innan beslutet hörs vårdnadshavaren och barnet.

När åtgärderna och lösningarna inom allmänt eller intensifierat stöd inte räcker till bedöms barnets behov av **särskilt stöd**. Det särskilda stödet består av flera stödformer och stödtjänster. Det är kontinuerligt och på heltid, och det planeras och förverkligas individuellt. Under tiden med särskilt stöd är stödet som ges av specialläraren inom småbarnspedagogik regelbundet och kontinuerligt. Betydelsen av sektorsövergripande samarbete och specialpedagogisk kompetens ökar. Stödet planeras och dokumenteras i planen för särskilt stöd i samarbete mellan läraren inom småbarnspedagogik och specialläraren, och stödet utvärderas och uppdateras regelbundet. Om särskilt stöd fattas ett förvaltningsbeslut, och innan beslutet hörs vårdnadshavaren och barnet.

5.3.5. Stödformer

*Olika stödformer ska användas på alla stödnivåer i enlighet med barnets stödbehov¹⁴². Olika stödformer kan genomföras samtidigt, genast när behovet av stöd framkommit, som en del av den grundläggande verksamheten inom småbarnspedagogiken. Arbetssätten och lärmiljöerna ska anpassas efter barnets individuella behov. Stödformerna ska planeras pedagogiskt så att barnets delaktighet och rätt att lära sig och vara en del av barngruppen förverkligas utifrån barnets bästa. Stödet för barnet kan omfatta **pedagogiska**, **strukturella** och **vårdinriktade** stödformer.*

Stödet för barnet ska ordnas som en del av den dagliga verksamheten inom småbarnspedagogiken. När barngruppens storlek bestäms ska man beakta barnen som behöver stöd och deras bästa, deras behov av stöd och nivån av stöd samt att det är möjligt för

¹⁴² Lag om småbarnspedagogik 15 b §
82

gruppen att uppnå målen som fastställts för småbarnspedagogiken. Om det i daghemmet eller familjedagvården finns ett barn som behöver intensifierat eller särskilt stöd ska detta beaktas i antalet barn eller i antalet anställda enligt lagen om småbarnspedagogik¹⁴³, om det i gruppen inte finns en personlig eller gruppsspecifik assistent för barnet.

Pedagogiska stödformer innefattar återkommande aktiviteter och en tydlig struktur i barnets dagliga rutiner inom småbarnspedagogiken. Stödet för barnet innefattar bland annat växelverkan och kommunikation på ett sätt som är sensitivt och tillgängligt. Det kan vara frågan om kommunikationsmetoder som ersätter tal, såsom tecken, bilder eller olika teknologiska lösningar. För att tillgodose barnets behov av stöd krävs att personalen inom småbarnspedagogik använder gemensamma och ändamålsenliga pedagogiska och specialpedagogiska arbetssätt och metoder. Till de pedagogiska stödformerna hör också planering, observation, dokumentation och utvärdering av den småbarnspedagogiska verksamheten.

Specialpedagogiska metoder som grundar sig på ett barns individuella behov kan planeras, tillämpas och genomföras som verksamhet för det enskilda barnet, för en mindre grupp eller för hela barngruppen gemensamt. I enlighet med en inkluderande värdegrund inom småbarnspedagogiken ska man i planeringen och genomförandet av det pedagogiska stödet i första hand använda verksamhetssätt där stödet som barnet behöver genomförs som en del av barngruppen.

Strukturella stödformer innefattar att stärka personalens kunskande i fråga om att upptäcka barnets stödbehov och genomföra stödet samt deras specialpedagogiska kompetens. Till strukturella stödformer hör också att minska antalet barn i gruppen, se över personaldimensioneringen och/eller personalstrukturen samt därtill hörande lösningar och att ändra stödformerna enligt barnets stödbehov¹⁴⁴. Personalstrukturen i gruppen kan stärkas till exempel med en speciallärare inom småbarnspedagogik. Genom att minska antalet barn i gruppen förändrar man relationstalet mellan personalen och barnen så att stödet för barnet kan genomföras som planerat och gruppen kan uppnå målen som fastställts för småbarnspedagogiken. Strukturella stödformer är även sådana tolknings- och assistenttjänster och användning av hjälpmedel som behövs för att barnet ska kunna delta i småbarnspedagogiken. Beaktande av hinderfrihet och små- och specialgrupper kan även vara sådana strukturella stödformer som behövs.

Vårdinriktade stödformer innebär metoder och verksamhetssätt som tillgodoser vården och omsorgen för barnet. Barnets behov av hälso- och sjukvård tillgodoses som en del av de vårdinriktade stödformerna. Dessa kan till exempel vara hjälpmedel och behov av assistans som hänför sig till vård av barnets långtidssjukdomar eller till barnets medicinering, kost och rörlighet. Man ska samarbeta med sakkunniga inom social- och hälsovården till exempel gällande handledning och rådgivning för personalen inom småbarnspedagogiken.

Vid verksamhetsställena inom småbarnspedagogik ska man alltid från fall till fall bedöma om läkemedelsbehandling eller sjukvård kan genomföras som en del av den grundläggande verksamheten. För varje barn ska man göra en helhetsbedömning av barnets situation. Läkemedelsbehandlingen eller sjukvården av barnet ska inte vara beroende av stödnivån enligt lagen om småbarnspedagogik, utan vården ska ges oberoende av stödnivå enligt barnets behov.

De pedagogiska, strukturella och vårdinriktade stödformerna ska tillgodose barnets bästa och behov av stöd och de ska bedömas lokalt och från fall till fall. Till exempel när man planerar användningen av hjälpmedel eller assistansen för barnet ska dessa stödåtgärder i första hand ordnas så att barnet är en del av kamratgruppen och deltar i samma utrymmen och situationer som den övriga barngruppen.

143 Lag om småbarnspedagogik 35 § och 38 §

144 Lag om småbarnspedagogik 35 § 2 mom. och 38 § 2 mom.

Pedagogiska stödformer är förändringsbara, flexibla och planmässiga pedagogiska arbetssätt och lösningar med vilka man ändrar pedagogiken för gruppen så att den motsvarar barnets behov bättre. Vid planeringen och bedömningen av pedagogiska stödformer utnyttjas förutom barnets plan för småbarnspedagogik även verktyget för verksamhetssätt för och bedömning av pedagogiskt stöd, samt vid behov utlåtanden av sakkunniga som deltar i barnets ärenden.

Med vårdinriktade stödformer avses metoder för att tillgodose vården, omsorgen och hjälpen som barnet behöver. Barnets behov av hälso- och sjukvård beaktas som en del av de vårdinriktade stödformerna. Dessa kan till exempel vara behov och hjälpmedel för vården av barnets långvariga sjukdom, medicinering, kost och rörlighet. Vårdmetoderna som barnet behöver registreras i barnets plan för småbarnspedagogik och för medicineringen upprättas en plan för läkemedelsbehandling för barnet. Ansvar och arbetsfördelningen för det vårdinriktade stödet avtalas barnspecifikt.

Strukturella stödformer kan tilldelas en grupp, om de pedagogiska och/eller vårdinriktade stödformer som barnet behöver inte annars kan förverkligas. Vid tilldelningen av strukturellt stöd beaktas både det enskilda barnets behov och gruppens helhetssituation. Om det i barnets plan för småbarnspedagogik och i det sektorsövergripande samarbetet bedöms att det för att svara på barnets behov av stöd förutsätts en form eller former av strukturellt stöd, utreder specialläraren inom småbarnspedagogik och daghemsföreståndaren tillsammans vilka stödformer som kan användas för att svara på stödbehovet med hjälp av de resurser som redan finns i verksamhetsenheten. Daghemsföreståndaren leder resurstilldelningen på verksamhetsenhetsnivå så att de på bästa möjliga sätt svarar på det behov som uppstår i grupperna.

Daghemsföreståndaren och specialläraren inom småbarnspedagogik bedömer tillsammans behovet av strukturellt stöd och gör utifrån detta ett förslag om strukturella stödåtgärder till arbetsgruppen för barnets stöd. Verksamheten inom arbetsgruppen för barnets stöd beskrivs närmare i kapitel 5.1.

De strukturella stödformerna i Borgå är

- Stärkande av personalens kompetens och specialpedagogiska kompetens i anknytning till förverkligandet av stödet med hjälp av utbildning och stöd från sakkunniga.
- Lösningar för personalens dimensionering och struktur.
- Lösningar för barngruppens storlek och struktur.
- Stärkande av närvaron av specialläraren inom småbarnspedagogik på småbarnspedagogikens enhet/i gruppen för småbarnspedagogik.
- Tolknings- och assistenttjänster, användning av hjälpmedel och beaktande av tillgänglighet.

Vid bildandet av en barngrupp beaktas barnets bästa för de barn som behöver stöd, behovet av stöd och stödnivå samt att målen som ställts upp för småbarnspedagogiken kan uppnås i gruppen. Målet är att man kan förverkliga barnets stöd enligt barnets behov och uppnå de mål som ställts upp för småbarnspedagogiken i gruppen.

5.4. Bedömning av stödet för barnet

Stödet för barnet ska utvärderas på alla stödnivåer inom småbarnspedagogiken¹⁴⁵. Barnets behov av stöd, hur väl stödet räcker till och hur det genomförs ska bedömas efter behov, men ändå minst en gång om året, till exempel i samband med att barnets plan för småbarnspedagogik ses över, när stödbehovet förändras eller när det sker ändringar i lärmiljön. Processen med bedömningen av barnets behov av stöd kan påbörjas utifrån iakttagelser som gjorts av personalen inom småbarnspedagogiken. Initiativet kan också komma från vårdnadshavaren, barnrådgivningen eller personalen inom social- och hälsovården.

När man granskar stödet för barnet som helhet ska man bedöma från fall till fall vilka lösningar som bäst tillgodoser barnets bästa. Vid bedömningen av stödbehovet och genomförandet av nödvändiga stödformer ska man beakta barnets åsikter och önskemål och samarbeta med vårdnadshavaren¹⁴⁶.

En speciallärare inom småbarnspedagogik deltar i den utsträckning det behövs i bedömningen av barnets behov av stöd. Social- och hälsovårdsmyndigheterna ska delta i bedömningen på begäran av anordnaren av småbarnspedagogik, om bedömningen av stödbehovet och motiveringen av stödlösningarna förutsätter även annan sakkunskap än sådan pedagogisk sakkunskap som personalen inom småbarnspedagogiken innehar.

Planen för småbarnspedagogiken är ett verktyg för bedömningen av stödbehovet, där man planerar, bedömer och dokumenterar i vilka situationer barnet behöver mer individuellt stöd och vilket stöd barnet ha nytta av. Stödet för barnet planeras som en direkt del av gruppens verksamhet, och i gruppens plan för småbarnspedagogik beaktas de enskilda barnens behov av stöd. Målen för verksamheten och stödets effekt bedöms regelbundet, och vid behov preciseras barnets plan. Så säkerställer man att barnets förändrade behov av stöd och hur de ska tillgodoses beaktas i gruppens pedagogiska verksamhet. Läraren inom småbarnspedagogiken gör anteckningarna och vid behov är specialläraren med.

5.5. Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd

Barnets behov av stöd det vill säga stödnivån, stödformerna och hur de ska genomföras samt ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller stödet ska antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik¹⁴⁷. En person som har behörighet som lärare inom småbarnspedagogik och/eller speciallärare inom småbarnspedagogik ansvarar för att göra upp och utvärdera planen i samarbete med den övriga personalen och barnets vårdnadshavare. Personalen har i uppgift att stödja vårdnadshavarens och barnets delaktighet när planen görs upp och utvärderas. Målet är

¹⁴⁵ Lag om småbarnspedagogik 15 a och 15 d §

¹⁴⁶ Lag om småbarnspedagogik 15 d § och 20 §

¹⁴⁷ Lag om småbarnspedagogik 15 d § ja 23 §

att fungera i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren. Barnets åsikt ska klargöras och beaktas då planen görs upp och utvärderas (kapitel 1.3).

Stödbehovet och hur stödet genomförs ska bedömas och planen ska granskas efter behov minst en gång om året eller när stödbehovet förändras¹⁴⁸. Hur målen för verksamheten har uppnåtts ska antecknas i planen och målen ska ändras så att de motsvarar barnets förändrade stödbehov. Om behovet av stöd och stödåtgärderna har upphört ska detta antecknas i planen. En bedömning av barnets behov av stöd görs också alltid då barnet börjar i förskoleundervisningen. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan föreskrivs om stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning för barn som deltar i förskoleundervisningen. När det gäller småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen ska eventuellt stöd samordnas med det stöd som ges i förskoleundervisningen och antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik.

Före intensifierat eller särskilt stöd påbörjas ska en utvärdering av eventuella tidigare stödformer och deras effekt antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. Utvärderingen ska innehålla en motivering för vilka stödformer barnet skulle ha nytta av och vilka som på bästa sätt individuellt tillgodoser barnets bästa¹⁴⁹.

Barnets plan för småbarnspedagogik används när man fattar ett förvaltningsbeslut om intensifierat eller särskilt stöd eller om stödtjänster¹⁵⁰. Om en bedömning av barnets behov av stöd har gjorts i barnets plan för småbarnspedagogiken, ska denna bedömning beaktas när ett förvaltningsbeslut om intensifierat eller särskilt stöd eller ett beslut om stödtjänster fattas. Barnets plan för småbarnspedagogik ska uppdateras så att den motsvarar innehållet i förvaltningsbeslutet.

Då ett barn får stöd i småbarnspedagogiken ska det i barnets plan för småbarnspedagogik, förutom det som står beskrivet i kapitel 1.3, antecknas följande utifrån barnets behov:

Pedagogiska stödformer

- lösningar som berör strukturer och dagliga rutiner inom småbarnspedagogiken
- lösningar som gäller lärmiljöerna
- behövliga specialpedagogiska metoder
- metoder för växelverkan och kommunikation, till exempel användning av tecken och bilder
- verksamhetssätt för att barnet ska kunna vara del av barngruppens verksamhet, till exempel beaktande av hinderfrihet.

Strukturella stödformer

- att stärka kunnandet och den specialpedagogiska kompetensen som berör genomförandet av stödet
- lösningar angående personaldimensioneringen och personalstrukturen
- lösningar angående barngruppens storlek och gruppstrukturen
- tolknings- och assistenttjänster samt användning av hjälpmedel
- små- eller specialgrupp eller annan behövlig gruppssammansättning
- konsultation eller undervisning som ges på deltid eller heltid av en speciallärare inom småbarnspedagogik.

Vårdiriktade stödformer

- metoder som berör vård, omsorg och assistans
- verksamhet som tillgodoser behov av hälso- och sjukvård, till exempel hjälpmedel och assistans som hänför sig till vård av barnets långtidssjukdomar, medicinering, kost och rörlighet.

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- samarbete med barnet och vårdnadshavaren

¹⁴⁸ Lag om småbarnspedagogik 15 d § och 23 §

¹⁴⁹ RP 148/2021 rd, s. 36

¹⁵⁰ Lag om småbarnspedagogik 15 e §

- ansvarsfördelning när det gäller hur stödet för barnet genomförs
- tjänster som tillhandahålls av specialister
- handledning och rådgivning av sakkunniga inom social- och hälsovården och andra sakkunniga
- eventuella transportarrangemang och vem som ansvarar för dem.

Utvärdering av effekten av stödet

- uppföljning av stödbehovet, hur väl det räcker till och hur det genomförs
- utvärdering av stödåtgärdernas effekt, slutsatser som dras och åtgärder som vidtas utifrån utvärderingen samt tidpunkter för utvärderingen.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska även antecknas eventuella social- och hälsovårdstjänster, till exempel habilitering för barnet, om det är relevant med tanke på anordnandet av småbarnspedagogiken för barnet¹⁵¹.

Utarbetandet av barnets plan för småbarnspedagogik beskrivs i avsnitt 1.3. (Barnet börjar inom småbarnspedagogiken och utarbetande av barnets plan för småbarnspedagogik).

Planen för intensifierat/särskilt stöd utarbetas som en del av barnets plan för småbarnspedagogik i samarbete med vårdnadshavaren. Barnet hörs med beaktande av barnets utveckling, åldersnivå och förmåga. Vid behov ger specialläraren inom småbarnspedagogik stöd vid utarbetandet av planen och sektorsövergripande samarbete bedrivs i samband med utarbetandet. I planen för småbarnspedagogik antecknas nivån på barnets stöd, stödformerna, stödtjänsterna samt förverkligandet av stödet och de ansvar och den arbetsfördelning som hänför sig till detta. I barnets plan antecknas målen och åtgärderna relaterade till stödet inom en månad efter att barnet börjat inom småbarnspedagogiken eller efter att behovet av stöd identifierats.

Behovet av stöd och förverkligandet av stödet bedöms regelbundet i samarbete med vårdnadshavaren och alltid när behovet av stöd förändras. I planen antecknas också om målen för verksamheten har ändrats, om målen har uppnåtts eller om stödbehovet och åtgärderna i anknytning till det har upphört. Barnets plan används som grund för det förvaltningsbeslutet, vilket innebär att det stöd som barnet behöver bedöms och dokumenteras innan hörandeprocessen av vårdnadshavaren inleds.

Läraren inom småbarnspedagogiken i samarbete med den övriga personalen ansvarar för utarbetandet av planen för småbarnspedagogik och utvärderingen av den under stödtiden. Specialläraren inom småbarnspedagogik deltar i utarbetandet och utvärderingen av planen som sakkunnig inom specialpedagogik. Hen ansvarar för att dokumentera planen för sin del av arbetet.

Stödet för barnet inom småbarnspedagogik som kompletterar förundervisningen samordnas och antecknas i barnets plan för förskoleundervisningen.

Inom klubbverksamheten i den öppna småbarnspedagogiken utarbetas en plan för småbarnspedagogiken när stödåtgärder finns med i anordnandet och genomförandet av småbarnspedagogiken. Servicechefen för småbarnspedagogiken och specialläraren inom småbarnspedagogiken ger handledning vid utarbetandet av stödplanen. Familjedagvårdarna

får handledning i att utarbeta stödplanen för barnet av närchefen, en sakkunnig inom småbarnspedagogik och/eller en speciallärare inom småbarnspedagogik.

Den privata serviceproducenten ser till att personalen har tillräcklig kompetens i antecknandet om stöd samt möjlighet till specialpedagogisk konsultation.

5.6. Beslut om intensifierat och särskilt stöd samt stödtjänster

Anordnaren av småbarnspedagogik ska utan dröjsmål fatta ett förvaltningsbeslut där man beslutar om intensifierat eller särskilt stöd eller om stödtjänster för barnet utifrån en bedömning av behovet av stöd¹⁵². I förfarings sättet för förvaltningsbeslutet ska förvaltningslagen tillämpas. Innan beslutet fattas ska anordnaren av småbarnspedagogik höra barnets vårdnadshavare eller en annan laglig företrädare¹⁵³. Även barnets vårdnadshavare kan ansöka om intensifierat eller särskilt stöd för barnet¹⁵⁴. Förvaltningsbeslutet fattas av kommunen som ansvarar för anordnandet av småbarnspedagogiken och beslutet är i kraft tills vidare. Vårdnadshavaren kan begära omprövning av beslutet¹⁵⁵. Till beslutet ska en anvisning om begäran om omprövning bifogas. Ett beslut ska alltid motiveras¹⁵⁶. Förvaltningsbeslutet ska ändras eller upphävas om behovet av stöd förändras¹⁵⁷.

I beslutet om intensifierat och särskilt stöd ska man ange och besluta om följande:

- stödformer
- verksamhetsstället inom småbarnspedagogik
- stödtjänster¹⁵⁸.

Om det inte fattas ett beslut om intensifierat eller särskilt stöd för barnet, ska ett separat förvaltningsbeslut om stödtjänster fattas. I beslutet ska man ange och besluta om följande:

- stödtjänster¹⁵⁹.

För ett barn som deltar i privat småbarnspedagogik som omfattas av lagen om småbarnspedagogik ska förvaltningsbeslutet fattas på serviceproducentens förslag i kommunen där verksamhetsstället finns¹⁶⁰. Om småbarnspedagogiken för barnet ordnas som köpt tjänst ska förvaltningsbeslutet fattas av kommunen som har ansvar för anordnandet av småbarnspedagogiken. Även kommunen som har beviljat servicesedel ska fatta förvaltningsbeslut om stöd¹⁶¹.

Barnets småbarnspedagogik kan ordnas av flera än en anordnare av småbarnspedagogik. Om barnet deltar i småbarnspedagogik som ordnas av två olika kommuner, till exempel på grund av växelvist boende, ska ett förvaltningsbeslut fattas separat av båda kommunerna. Anordnarna av småbarnspedagogik har i en sådan situation skyldighet att utifrån barnets bästa planera, genomföra och utvärdera stödet i samarbete. Varje aktör ska fatta ett eget förvaltningsbeslut.

Förvaltningsbeslut om intensifierat eller särskilt stöd eller om stödtjänster ska verkställas omedelbart. Beslutet kan verkställas även om det inte har vunnit laga kraft. Verkställigheten innan beslutet har vunnit laga kraft är av central betydelse med tanke på rättsskyddet. Genom ett beslut

152 Lag om småbarnspedagogik 15 e §

153 Förvaltningslag 34 §

154 RP 148/2021 rd, s. 37

155 Lag om småbarnspedagogik 62 §

156 Förvaltningslag 34 §, 45 § 1 mom., 47 § och Lag om småbarnspedagogik 15 a §

157 RP 148/2021 rd, s. 37

158 RP 148/2021 rd, s. 37

159 Lag om småbarnspedagogik 15 c och 15 e §

160 Lag om småbarnspedagogik 15 e §

161 RP 148/2021 rd, s. 38

kan man inte besluta om social- och hälsojourer för barnet, såsom hjälpmedel för medicinsk rehabilitering eller service och stödåtgärder enligt lagen om funktionshindersservice.

Barnets behov av stöd, hur väl stödet räcker till och hur det genomförs ska bedömas efter behov (se kapitel 5.4). Förvaltningsbeslutet ska ändras eller upphävas om behovet av stöd förändras i samband med att barnets plan för småbarnspedagogik ses över eller i samband med övrig utvärdering.

PORVOO BORGÅ

Beredningen av beslutet om intensifierat och särskilt stöd inleds med en bedömning av det stöd barnet behöver vid ett sektorsövergripande samarbetsmöte. Den tidsperiod som reserverats för hörande av vårdnadshavaren inleds med ett sektorsövergripande samarbetsmöte. Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för genomförandet av hörandet. Hen skickar en kallelse till vårdnadshavaren, genom vilken vårdnadshavaren genom att svara har möjlighet att framföra sin åsikt om arrangemangen för stödet innan det förvaltningsbeslutet fattas.

Därefter ger läraren inom småbarnspedagogiken, i samarbete med närchefen på småbarnspedagogikens enhet, ett förslag om stödnivåer, stödformer och om stödtjänster för allmänt stöd för förvaltningsbeslut. Förslaget behandlas i arbetsgruppen för barnets stöd, som ger en rekommendation om det stöd barnet behöver som grund för det förvaltningsbeslutet. Det förvaltningsbeslutet fattas av servicechefen för barnets stöd. Det beslutet bifogas barnets uppgifter i verksamhetsstyrningssystemet.

Vid övergången till förskoleundervisningen bedöms stödet på nytt. I förskoleundervisningen följs lagen om grundläggande utbildning och läroplanen för förskoleundervisningen. I småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen följs lagen om småbarnspedagogik och planen för småbarnspedagogik.

6. Småbarnspedagogik som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning

All småbarnspedagogisk verksamhet ska följa de allmänna mål och riktlinjer som fastställs i lagen, i överenskommelser och i dessa grunder för planen för småbarnspedagogik. Dessa mål och riktlinjer gäller även småbarnspedagogisk verksamhet som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning.

Anordnaren av småbarnspedagogik kan erbjuda småbarnspedagogiska tjänster som baserar sig på en alternativ pedagogik eller särskild åskådning. Sådana är till exempel Steiner-, Montessori-, Freinet- och Reggio Emilia pedagogiken, eller småbarnspedagogiska tjänster som baserar sig på en viss åskådning.

Då vårdnadshavaren väljer en småbarnspedagogisk tjänst som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning ska vårdnadshavaren få tillräckligt med information om verksamhetens särskilda mål och värderingar.

I Borgå verkar privata daghem som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning:

- det finskspråkiga Steinerdaghemmet Päivänsäde
- det svenskspråkiga daghemmet Regnbågen, som har en Steinerpedagogisk inriktning
- Frälsningsarméns daghem Solhem, som har en kristen inriktning
- Borgå engelskspråkiga daghem som erbjuder tvåspråkig småbarnspedagogik (engelska) med kristen inriktning.
- det finskspråkiga daghemmet Lillat, fostran enligt evangelisk-lutherska kyrkan i Finland

7. Utvärdering och utveckling inom småbarnspedagogiken

Syftet med utvärderingen är att stödja genomförandet av lagen om småbarnspedagogik, grunderna för planen för småbarnspedagogik och den lokala planeringen som preciserar grunderna samt att utveckla småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska enligt lagen om småbarnspedagogik¹⁶² utvärdera sin verksamhet samt delta i utomstående utvärdering av sin verksamhet. Föremål för utvärderingen är hur lagen om småbarnspedagogik genomförs samt principerna, innehållen och målen som fastställs i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Personalen inom småbarnspedagogiken deltar i utvärderingen och utvecklingen av den småbarnspedagogiska verksamheten. Utvärderingen ska genomföras systematiskt, regelbundet och kontinuerligt. Systematisk utvärdering förutsätter att anordnaren har ett fungerande system för utvärdering och kvalitetshantering. Med hjälp av utvärderingen ska kvaliteten på småbarnspedagogiken främjas, verksamhetens styrkor och utvecklingsbehov synliggöras och verksamheten utvecklas.

I samband med utvärderingen av småbarnspedagogiken för ett barn ska barnets åsikter och önskemål utredas och beaktas¹⁶³ i enlighet med barnets ålder och utveckling. Barnen och vårdnadshavarna ska ges möjlighet att delta i och påverka utvärderingen av småbarnspedagogiken och deras synpunkter ska beaktas i utvecklingen av småbarnspedagogiken och den pedagogiska verksamheten.

7.1. Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten

Syftet med utvärderingen av den pedagogiska verksamheten är att utveckla småbarnspedagogiken och främja förutsättningarna för barnens utveckling och lärande¹⁶⁴. Uppföljning, regelbunden utvärdering och utveckling av en planerad småbarnspedagogik och barnets plan för småbarnspedagogik är en del av detta uppdrag. Verksamheten inom småbarnspedagogiken ska utvärderas och utvecklas på nationell och lokal nivå.

Utvärderingar på nationell nivå har som uppdrag att stödja anordnarna av småbarnspedagogik i frågor som rör utvärdering och kvalitetshantering. De nationella utvärderingarna främjar utvecklingen av småbarnspedagogiken på lokal, regional och nationell nivå¹⁶⁵. Resultaten från utvärderingarna kan även användas i internationella jämförelser.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska regelbundet följa upp och utvärdera planeringen på lokal nivå och hur den har genomförts inom de olika verksamhetsformerna. Anordnaren av småbarnspedagogik bestämmer själv vilka metoder som ska användas vid utvärderingen och om utvärderingshelheten på följande nivåer: anordnare, enhet, verksamhetsställe och barngrupp. Det är viktigt att de lokala beslutsfattarna, vårdnadshavarna och personalen inom småbarnspedagogiken har aktuell information om hur småbarnspedagogiken genomförs och om dess kvalitet. De centrala resultaten av utvärderingarna ska publiceras¹⁶⁶. Utvärderingen på anordnar- och enhetsnivå är en central del av ledarskapet och av utvecklingen inom den småbarnspedagogiska verksamheten på lokal nivå. Barnen och deras vårdnadshavare ska vid verksamhetsstället regelbundet ges möjlighet att delta i utvärderingen av småbarnspedagogiken¹⁶⁷.

¹⁶² Lag om småbarnspedagogik 24 §

¹⁶³ Lag om småbarnspedagogik 20 §

¹⁶⁴ Lag om småbarnspedagogik 24 §

¹⁶⁵ Lag om Nationella centret för utbildningsutvärdering 1 § (1295/2013)

¹⁶⁶ Lag om småbarnspedagogik 24 §

¹⁶⁷ Lag om småbarnspedagogik 20 §

Personalens målinriktade och systematiska självvärdering har en central roll i att upprätthålla och utveckla kvaliteten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen kan fokusera på bland annat personalens kommunikation med barnen, stämningen i gruppen, pedagogiska arbetssätt, verksamhetens innehåll, lärmiljöerna eller på vilket sätt barnens språkutveckling stöds. Hur stödet för barnet (kapitel 5) genomförs ska vara ett centralt föremål för utvärderingen. Pedagogisk dokumentation (kapitel 4.2) är en viktig del av den kontinuerliga utvärderingen och utvecklingen.

Utvärderingen på individnivå innebär utvärdering av hur barnens planer för småbarnspedagogik genomförs. Med hjälp av utvärderingen främjas barnets förutsättningar för utveckling, lärande och välbefinnande¹⁶⁸. Det är alltid viktigt att utvärdera genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik innan den uppdateras eller en ny plan utarbetas. I samband med utvärderingen ska barnet, vårdnadshavaren och personalen fundera över hur verksamhetens pedagogiska mål som man gemensamt skrivit in i planen har beaktats och uppnåtts i verksamheten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen av stödet för barnet ska ingå i barnets plan för småbarnspedagogik. Denna del av utvärderingsuppdraget beskrivs närmare i kapitel 5.

De frågor som ska preciseras på lokal nivå och som beskrivs i slutet av varje kapitel i grunderna för planen för småbarnspedagogik, ska styra hur utvärderingen av småbarnspedagogiken planeras och genomförs på lokal nivå. Anordnaren av småbarnspedagogik utvecklar kvaliteten och ändamålsenligheten i verksamheten genom att utveckla planeringen, genomförandet och utvärderingen av småbarnspedagogiken. Även de lokala behoven och resultaten från utvecklingsarbetet styr utvärderingen.

I kvalitetsplanen för tjänster för småbarnspedagogiken beskrivs kvalitetsbedömningens helhet och utvärderingssätten. Anordnaren av småbarnspedagogik följer och utvärderar utvecklingen av verksamhetskulturen och förverkligandet av den pedagogiska verksamheten med hjälp av enheternas årsplan och verksamhetsberättelser. Utvärderingssystemet Valssi används för att systematiskt utvärdera hela verksamheten inom småbarnspedagogiken.

Personalen utvärderar och utvecklar kontinuerligt den pedagogiska verksamheten. Barnens utvärdering av småbarnspedagogiken sker i den dagliga verksamheten. Vårdnadshavarna och personalen samlar barnens åsikter och erfarenheter om verksamheten, och denna information används i utvecklingsarbetet. I barnets plan för småbarnspedagogik dokumenteras både barnens och vårdnadshavarnas utvärdering av verksamheten. Den respons som barnen och vårdnadshavarna ger ska beaktas i utvecklingen av gruppens verksamhet.

Närchefen ansvarar tillsammans med enhetens pedagogiska team för en kontinuerlig utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten. Enheterna kan också självständigt utnyttja de olika verktygen i utvärderingssystemet Valssi på enhets- eller gruppnivå.

Erfarenheter och respons om genomförandet och utvecklingen av den pedagogiska verksamheten förmedlas till anordnarnivån via ansvars-/kontaktpersoner och arbetsgruppsrepresentanter för de olika innehållsområdena samt via närchefer.

Verktyg för utvärdering av den pedagogiska verksamheten som används på enhet- och gruppnivå:

- barnets plan för småbarnspedagogik
- gruppvasu, används i varje barngrupp

¹⁶⁸ Lag om småbarnspedagogik 24 §

- SpråkPeda del 1
- verktyget "Verksamhetssätt för och utvärdering av det pedagogiska stödet"
- bedömning av nuläget för fysisk aktivitet
- verktygen i Valssi-systemet

Enkäter riktade till vårdnadshavare, genomförs med minst tre års mellanrum. Verksamhetssätt och rutiner utvärderas tillsammans med olika aktörer och samarbetspartner inom överenskomna strukturer, såsom arbetsgrupper. Vid utarbetande eller uppdatering av den lokala planen för småbarnspedagogik samlar man in respons och information om utvecklingsbehov från anställda och andra aktörer.

Resultaten från både utvärderingen och responsen behandlas och genomförandet av utvecklingsåtgärderna följs upp bl.a. i ledningsgruppen för småbarnspedagogik och på de enskilda enheterna. Klienterna och beslutsfattarna informeras om de centrala resultaten och utvecklingsåtgärderna. Den årliga kvalitetsrapporten lämnas till nämnden för växande och lärande efter verksamhetsåret på hösten.

7.2. Frågor som preciseras på lokal nivå

På lokal nivå ska man precisera de principer och förfaranden för utvärderingen och utvecklingen av den småbarnspedagogiska verksamheten som beskrivs i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Dessutom ska följande preciseras:

- *på vilket sätt genomförandet av målen som fastställs i lagen om småbarnspedagogik och grunderna för planen för småbarnspedagogik utvärderas lokalt*
- *på vilket sätt genomförandet av grunderna för planen för småbarnspedagogik och den lokala planeringen som preciserar grunderna följs upp, utvärderas och utvecklas systematiskt inom småbarnspedagogikens olika verksamhetsformer och på de olika nivåerna i utvärderingshelheten*
- *på vilket sätt personalen inom småbarnspedagogiken deltar i utvärderingen och utvecklingen av småbarnspedagogiken*
- *på vilket sätt barnens åsikter utreds och beaktas när småbarnspedagogiken utvärderas*
- *på vilket sätt vårdnadshavarna ges möjlighet att delta i utvärderingen och utvecklingen av småbarnspedagogiken*
- *på vilket sätt genomförandet av stödet för barnet följs upp, utvärderas och utvecklas systematiskt i daghemmen och familjedagvården*
- *på vilket sätt responsen som fås av barnen, vårdnadshavarna och andra samarbetspartner samlas in och används för att upprätthålla och utveckla kvaliteten*
- *hur informationen som fås i samband med utvärderingen används för att leda och utveckla de småbarnspedagogiska tjänsterna*
- *hur de centrala resultaten av utvärderingen publiceras.*